

RIKOSTAUSTAISTEN ASIAKKAIDEN KOKEMUKSIA
VIADIA POHJOIS-SAVO RY:N KRISTILLISESTÄ PÄIHDETYÖSTÄ

Marjo Pönni

Opinnäytetyö

2016

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Pieksämäki

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi (AMK)

TIIVISTELMÄ

Marjo Pönni. Rikostaustaisten asiakkaiden kokemuksia ViaDia Pohjois-Savo ry:n kristillisestä päihdetyöstä. Diak Itä, Pieksämäki, syksy 2016, 91 s., 4 liitettä. Diakoniammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma, Sosionomi (AMK).

Tämän opinnäytetyö on noussut ViaDia Pohjois-Savo ry:n tarpeesta. Rikostaustaisten asiakkaiden valikoitumisen tavoitteena oli saada vastauksia heidän tukemisessaan yhteiskuntaan palaamiseen. Tutkimustarkoituksena on selvittää, voidaanko asiakasta tukea ja kuinka, jotta rikoskierre voisi katketa, ja antaako hengellisyys sekä ViaDian työtoiminta tähän rahkeita. ViaDia tekee kristillisiltä arvoilta nousevaa lähimmäistyötä, ja oli ajankohtaista kartoittaa, kuinka asiakkaat kokevat hengellisyyden läsnäolon. Opinnäytetyössä selvitettiin mahdollisia kehittämiskohteita toiminnassa.

Teoriakokonaisuus rakentui sosiaalisesta kuntoutuksesta, josta rajattiin vankikuntoutus sekä kristillinen päihdetyö pääteorioiksi. Sosiaalinen kuntoutus kohdentuu kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin ja toimintakyvyn vahvistamiseen. Vankikuntoutuksen tarkoitus kuntouttavana kohdentuu työkyvyn ja työhön palaamisen tukemiseen, kun kristillinen päihdetyö rakentuu armoon ja sen työmuotoja ovat sielunhoito, rukous sekä Raamatun sana. Opinnäytetyön aineisto on koottu laadullisen tutkimuksen yksilöllisten teemahaastattelujen avulla ja tulokset analysoitiin sisällön analyysin keinoin.

Työn keskeisimmiksi tuloksiksi nousevat kristillisen päihdetyön toiminnan merkittävyys osana päihdetyötä. Asiakkaat kokivat saavansa tukea ja apua elämänsä eri osa-alueille. Hengellisyys koettiin luontevaksi osaksi kristillisen päihdetyön toimintaa, ja uskon merkitys, kun se oli aitoa, osoittautui merkittäväksi osana rikoksista irrottautumista. Hengellisyyden koettiin tuovan rauhaa ja turvallisuutta yhteisöön. ViaDian tarjoama kokonaisvaltainen tuki koettiin tärkeäksi päihdeettömyyden tukemisessa ja yhteiskuntaan palaamisessa. Päihdeistä irrottautumisessa oma tahto ja motivaatio nousivat esille. Erilaiset ryhmätoiminnot, vertaistuki ja osallisuuden tukeminen vahvistivat kuntoutumista. Kehittämiskohteeksi nousivat työtehtävien yksilöllistäminen toiminnoissa sekä oma ohjaajuus -ohjaustavan selkiyttäminen.

Johtopäätöksinä opinnäytetyössä esitetään ViaDian toiminnan vähentävän asiakkaan luukulta toiselle juoksemista. Kokonaisvaltaisen tuen tarjoaminen sekä ohjaajien suorittama asioiden selvittäminen tukevat asiakkaan kuntoutumista. Hengellisyys voidaan kokea niin asiakkaan, työntekijän kuin yhteisön voimavaraksi. Oma ohjaajuus -ohjaustapa hakee vielä muotoaan, mutta kehittyessään tarjoaa yksilöllisen vahvan tuen kuntoutumisen tukemisessa.

Asiasanat: Sosiaalinen kuntoutus, vankikuntoutus, kristillinen päihdetyö, kristillinen ihmiskäsitys, diakoniatyö, vertaistuki, kokemusasiantuntijuus

ABSTRACT

Marjo Pönni. The experiences of persons with criminal record backgrounds of Christian substance abuse work in ViaDia Pohjois-Savo, 91 p., 4 appendices. Language: Finnish. Pieksämäki, Autumn 2016. Diaconia University of Applied Sciences. Diak Pieksämäki. Degree Programme in Social Services. Degree: Bachelor of Social Services.

The aim of this thesis has arisen from the demand of the ViaDia Pohjois-Savo. Choosing the persons with criminal record backgrounds as a study group was to get answers as to how they can be supported to get back to society. The purpose of the study was to find out how the client can be supported so the recidivism would end and if the spirituality and the work of ViaDia support it. ViaDia is a Christian based social organization which supports people in different life situations. The thesis was done also to find out possible developmental areas.

The whole theory of the study was built on the theory of social rehabilitation. The theory was limited to prisoner rehabilitation, as well as the Christian substance abuse rehabilitation. Social rehabilitation focuses on strengthening the overall well-being and performance restoration of the client. The purpose of the rehabilitation of prisoners focuses to enable the prisoners to return to work. Christian substance abuse work is based on grace. Its forms are pastoral care, prayer and the word of God. The material of the study has been gathered through qualitative study individual theme interviews. The results were analyzed through content analysis.

The main result of this study was that Christian substance abuse work is effective in the social work field. Clients felt they received support and assistance in various areas of life. Spirituality is seen as a natural part of the work. Clients felt that real faith is an undisputed part of detaching oneself from crime. Spirituality will bring peace and security to the community. Comprehensive support offered by ViaDia was seen as important in supporting intoxicant-free life and returning to society. One's own will and motivation were seen as highlights of detaching oneself from the intoxicants. Various group activities, peer support and supported participation confirmed rehabilitation. The study took up the fact that clients need personal support through personal advisers and individualized activities.

The results suggest that the operation of ViaDia reduces the client using many different supporting channels. Providing comprehensive support and personal assistant in the client's matters supports the rehabilitation of the client. Spirituality can be experienced as a customer, worker and community resource. Personal advisor is a new working mode that will develop the support of rehabilitation of the individual strongly.

Keywords; Social rehabilitation, prison rehabilitation, Christian substance abuse rehabilitation, Christian concept of man, diaconal work, peer support, experience expertise

SISÄLTÖ

1 RIKOSTAUSTAISTEN KUNTOUTUMISEN LÄHTÖKOHDAT	6
2 SOSIAALINEN KUNTOUTUS	7
2.1 Toimintakyvyn vahvistaminen	7
2.2 Vankikuntoutus.....	11
2.3 Vertaistuki ja kokemusasiantuntijuus	17
2.4 Aiempia tutkimuksia vankikuntoutuksesta.....	18
3 KRISTILLINEN PÄIHDEKUNTOUTUS	21
3.1 Kokonaisvaltainen päihdetyö.....	21
3.2 Kristillinen ihmiskäsitys työn pohjana	26
3.3 Diakoniatyö.....	27
3.4 Aiempia tutkimuksia kristillisestä päihdetyöstä	29
4 VIADIA – PAIKALLISTA HYVINVOINTIA TUKEMASSA	31
4.1 Jumalaa ja lähimmäisiä palvellen	31
4.2 Arvomaailma	33
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	36
5.1 Laadullinen tutkimus ja tutkimusongelma	36
5.2 Aineiston kokoaminen	37
5.3 Aineiston analysointi	39
5.4 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus	41
6 TULOKSET	43
6.1 Haastateltavien taustatiedot	43
6.2 Kuntoutuksen ja yhteiskuntaan paluun tukeminen	45
6.2.1 Ryhmät kuntoutuksen tukena	45
6.2.2 Päähteettömyyden tukeminen	46
6.2.3 Kokonaisvaltainen tuki.....	48
6.2.4 ViaDia yhteisönä	51
6.2.5 Työtoiminnan tavoitteellisuus ja oma ohjaajuus.....	52
6.3 Hengellisyiden läsnäolo kuntoutuksessa	55
6.3.1 Hengellisyys ViaDialla	55
6.3.2 Kokemukset hengellisestä toiminnasta	56
6.3.3 Uskonratkaisun merkitys elämässä ja päihteistä sekä rikollisesta elä-	

mästä irrottautumisessa	58
6.4 Toiminnan kehittäminen	61
7 JOHTOPÄÄTÖKSET	64
7.1 Yhden luukun periaate	64
7.2 Hengellisyys voimavarana ja sen merkittävyys.....	66
7.3 Yhdessä eteenpäin	68
8 POHDINTA	72
8.1 Opinnäytetyöprosessi.....	72
8.2 Ammatillinen kasvu.....	74
8.3 Mahdolliset jatkotutkimukset	75
LÄHTEET	76
LIITTEET	87
LIITE 1 Opinnäytetyön keskeiset teemat	87
LIITE 2 Rikostaustaisten asiakkaiden yksilöhaastatteluiden kysymykset teemoit-	
tain	88
LIITE3 Kirjallinen lupa haastattelun hyödyntämisestä opinnäytetyössä	90
LIITE 4 Haastateltavien terveisiä ViaDialle.....	91

1 RIKOSTAUSTAISTEN KUNTOUTUMISEN LÄHTÖKOHDAT

Suomessa tuli vuonna 2015 tietoon 413 200 rikosta, mikä oli 1,1 prosenttia vähemmän edellisvuoteen verrattuna. Pohjois-Savossa rikosten määrä lisääntyi 2,6 prosenttia. Ilmitulleiden huumausainerikosten määrä koko maassa nousi 7,4 prosenttia, törkeiden huumausaineiden rikosten määrä puolestaan väheni 7,8 prosenttia, kun taas huumausaineiden käyttörikosten määrät kasvoivat 10,9 prosenttia. Väkivaltarikoksissa oli myös 2,9 prosentin nousu edellisvuoteen verrattuna. (Suomen virallinen tilasto 2015 a.) Väistämättä rikokset johtavat tuomioon. Näiden tilastojen valossa vankikuntoutuksen tarpeellisuus on ajankohtaista vaikuttaen uusintarikollisuutta mahdolliseen vähenemiseen.

Tässä opinnäytetyössä tarkoituksena on selvittää rikostaustaisten asiakkaiden kokemuksia kristillisestä päihdetyöstä. Jo tuomion aikana vankilassa voi kristillinen päihdetyö alkaa joko vankilan pastorin tai kristillisen kuntoutusosaston toimesta. Vankikuntoutus sekä kristillinen päihdetyö ovat osa suurempaa sosiaalista kuntoutusta, joka pureutuu elämän eri osa-alueisiin. Nämä ovat osa korjaavaa kuntouttavaa työtä. Opinnäytetyön tavoitteena on selvittää kristillisen päihdetyön merkittävyyttä asiakkaan näkökulmasta tarkasteltuna. Kuinka yhteiskuntaan paluun tukemisessa onnistutaan sekä kuinka asiakkaat kokevat hengellisen toiminnan osana kuntouttavaa toimintaa. Omana osanaan selvitetään mahdollisia kehittämistarpeita toiminnassa.

Opinnäytetyö tuo ViaDia Pohjois-Savo ry:n asiakkaiden äänen kuuluviin ja antaa työntekijöille arvokasta tietoa kristillisen päihdetyön merkittävyydestä. Sosiaalisesta kuntoutuksesta etenkin vankikuntoutus sekä kristillisen päihdetyön teoriaosuus pohjavat tässä opinnäytetyössä syntyvää aineistoa. On mielenkiintoista huomata, miten teoriaosuus sekä aineisto vastaavat tuloksillaan. Vastaako kristillinen päihdetyö haastavaan vankikuntoutuksen kenttään arvomaailmansa kautta? Onko rikostaustaisen yhteiskuntaan tukeminen mahdollista järjestön sekä kristillisyyden näkökohdista?

2 SOSIAALINEN KUNTOUTUS

2.1 Toimintakyvyn vahvistaminen

Kuntoutuksen osa-alueet ovat sosiaalinen, lääkinnällinen, kasvatuksellinen sekä ammatillinen kuntoutus. Sosiaalinen kuntoutus kohdentuu kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin sekä elämänhallintaan. Arkielämän selviytyminen ja siihen liittyvien, kuten asumisen, opiskelun ja sosiaalisten suhteiden tukeminen, ovat keskiössä. Kunta on vastuussa sosiaalisen kuntoutuksen toteuttamisesta, eritoten sosiaalityöntekijöiden ja päihde- sekä mielenterveystyöntekijöiden kautta. Päihdekuntoutuksessa sosiaalisen kuntoutuksen luonne korostuu korjaavana. Päihdeongelmaiset, mielenterveyskuntoutujat sekä vapautuvat vangit ovat sosiaalisen kuntoutuksen asiakaskuntaa. Heille pyritään tarjoamaan tukea sosiaaliseen toimintaan, uuden rikoksettoman ja päihteettömän elämän aloittamiseen, virastoissa asioimiseen, vapauteen palaamisen hyvin valmisteluun sekä selvittämällä työ- ja opiskelumahdollisuuksia. (Forss & Vatula-Pimiä 2014, 190–191.)

”Kuntoutus on toimintaa, jolla pyritään parantamaan ihmisten toimintakykyisyyttä ja sosiaalista selviytymistä, edistämään työkykyä ja turvaamaan työuran jatkuvuutta” (Järvikoski & Härkäpää 2011, 8). Kuntoutusselonteon (2002, 2–3) mukaan kuntoutus on vaikuttavaa, mutta kuntoutuksen oikea-aikaisuutta ja kohdentamista tulisi tarkentaa. Moniammatillisen yhteistyön sekä kuntoutuksen varhaisen aloittamisen nähdään edistävän kuntoutumista. Yksilötasolla kuntoutuminen parantaa hyvinvointia ja toiminta- sekä työkykyä, kun yhteiskunnan tasolla kuntoutuksen nähdään tuottavan hyötyä työkyvystä huolehtimiseen, torjuvan syrjäytymistä sekä kuntouttavan vaikeasti vammaisia. Kuntoutuksen luonne korostuu väliintulona, jolla edistetään työllisyyttä vähentäen samalla terveys- ja sosiaalipalveluiden tarvetta lisäten toimintakykyisyyttä. Kuntoutukselle ominaista on sen tavoitteellisuus elämäntilanteen muutoksena heijastuen arkielämästä ja toimintaympäristössä selviytymisenä. Omien voimavarojen kasvun ja erilaisten ympäristön esteiden poistuttua muutos on mahdollinen, saavuttaen suunnitelmallisen kuntoutuksen tavoitteet. (Järvikoski & Härkäpää 2011, 33.) Toimeentulon ja asumisen mahdollistaminen sekä päihteettömyyteen tukeminen sitouttavat kuntouttavaan toimintaan, jolloin muutostyöskentely voi alkaa vaikuttaen myös uusintarikollisuuteen (Komiteamietintö 2001, 91).

Voiko elämää sitten hallita? Kyseessä ei ole täydellinen kontrollointi vaan elämänhallinnan ymmärtäminen keskeisenä osana elämäämme ja toimintaamme. Ihminen on löytänyt motiivin elää elämäänsä ja selvitä erilaisista elämäntilanteista. Ulkoisen elämänhallinnan avulla voidaan ohjata elämämme etenemistä. Elämä on omassa hallinnassa niin kuin itse on tavoitteita asettanut elämän tarkoitukselleen. Kun ulkoinen elämänhallinta on kunnossa, se näyttäytyy turvattuna aineellisena sekä henkisenä asemana, kuten työnä, toimeentulona, asumisena ja perheenä. Elämäntilanteisiin sopeutuminen, positiivinen näkemys sekä yksittäisten elämäntapahtumien hyväksyminen osana kokonaisuutta, ovat osa sisäistä elämänhallintaa. Kyse on sopeutumisesta ja elämän eheydestä, ei alistumisesta. Osa elämänhallintaa on luottamus siihen, että haasteista ja vastoin käymisistä selvitään itse tai tukitoimien avulla. Elämänhallinta kiteytyy ymmärtämiseen elämästä ja siitä, että olemme osa jotakin suurempaa. Toisaalta pyrimme hallitsemaan ja muuttamaan ympäristöämme osana elämänhallintaamme. Elämänhallinnan opettelu alkaa jo varhaislapsuudessa. (Ihalainen & Kettunen 2009, 11; Järvikoski & Härkäpää 2011, 140–141.)

Vuorovaikutus ihmisen ja sosiaalisen ympäristön kanssa on merkittävää sosiaalisessa kuntoutuksessa, johon perimällä on vaikutusta. Häpeä ja syyllisyys ovat voineet estää kanssakäymisen. Sosiaalisessa kuntoutuksessa tarkastellaan myös mennyttä aikaa, koska mennyt vaikuttaa elämänhallintaamme esimerkiksi ylisukupolviseen syrjäytymiseen. Syrjäytymiskierre pyritään katkaisemaan, ja parantamaan elämää sosiaalisen kuntoutuksen keinoin. Vertaiskokemus ja ohjaus ovat sosiaalisen kuntoutuksen muotoja; yhdessä on paremmin kuin yksin. (Vilkkumaa 2007, 29–37.) Yhteisöön kuulumisen vahvistaa osallisuutta ja tukee päämääriin pääsemisessä, jolloin sosiaalinen pääoma kasvaa tukien vaikuttamismahdollisuuksia. Jokainen haluaa kuulua johonkin, yhteisöllisyys vahvistaa omanarvon- ja yhteenkuuluvuudentunnetta ja näkyy kuntoutujan ja työntekijän yhteisenä toimijuutena. (Väyrynen, Kostamo-Pääkkö & Ojaniemi 2015, 322–333.)

Kuntoutumisen kannalta on tärkeää, että huomioidaan myös kuntoutujan sosiaalinen verkosto. Päänteidenkäyttäjät ja rikoksiin menevät kaverit eivät tue kuntoutumista, jota asunto ja taloudesta huolehtiminen sekä sosiaalinen tuki auttavat. Onko tarpeen kaveripiirin vaihto entisistä houkutuksista pois? Sosiaalinen kuntoutus lakisääteistettiin vuoden 2015 alussa. Sosiaalihuoltolain 17 §:n mukaan sosiaalista kuntoutumista tuetaan vahvistamalla toimintakykyä, torjumalla syrjäytymistä ja edistämällä kuntoutujan osal-

lisuutta tarjoamalla tehostettua tukea. Sosiaalihuoltolain mukaan sosiaaliseen kuntoutukseen kuuluvat kuntoutujan sosiaalisen toimintakyvyn ja kuntoutustarpeen selvittäminen, kuntoutusneuvonta sekä -ohjaus, arkipäivän toiminnoissa ja elämänhallinnassa tukeminen, ryhmätoiminnot sekä tarjottava tuki sosiaalisiin vuorovaikutussuhteisiin sekä muut toimenpiteet, jotka edistävät sosiaalista kuntoutumista. Sosiaalisen kuntoutuksen kohdentuessa nuoriin, Sosiaalihuoltolain mukaan tulee tukea heidän sijoittumista työ-, työkokeilu-, opiskelu, työpaja- tai kuntoutuspaikkaan ja tukea näitä välttämällä keskeytymisiä.

Sosiaalihuoltolain 21 §:n mukaan tuettua asumista järjestetään henkilöille, jotka tarvitsevat tukea itsenäiseen asumiseen tai itsenäiseen asumiseen siirtymisessä. Itsenäistä asumista voidaan tukea sosiaaliohjauksella ja muilla sosiaalipalveluilla. Sosiaalihuoltolain 24 § kohdentaa päihdetyön vähentämään päihteiden käyttöön liittyviä hyvinvointia ja turvallisuutta vaarantavia tekijöitä tukemalla päihteettömyyttä. Sosiaalihuoltolain 25 § mukaan mielenterveystyöllä tulisi vahvistaa mielenterveyttä suojaavia tekijöitä, ja poistaa niitä vaarantavia. Mielenterveystyönä tulisi tarjota ohjausta, neuvontaa sekä psykososiaalista tukea. Mielenterveys- sekä päihdetyön tulisi toimia kokonaisuutena tukien sosiaalista kuntoutumista.

Kokonaisvaltaisen tuen antaminen, kun ongelmat ovat kasaantuneet, on sosiaalista kuntoutusta elementissään. Sosiaalinen kuntoutus pureutuu siihen, miksi tilanteeseen on ajautettu. Erilaiset oppimishäiriöt, työttömyyden aiheuttamat seuraukset sekä käyttäytymishäiriöt vaikuttavat sosiaaliseen osallisuuteen. Kun tuetaan kuntoutujan arjessa selviytymistä, päihteettömyyttä sekä yhdessä toimimista, osallisuus kasvaa. Sosiaalista kuntoutusta on sekä psykososiaalinen tuki, että kotiin annettava tuki arjesta selviytymiseksi. Erilaiset ryhmät, vertaistuki ja työtoiminnot tukevat osaltaan kuntoutumista. Rinnalla kulkemalla on turvallista harjoitella asioiden sujumista. Palvelut ja tukitoimet ovat tavoitteellista ja kuntoutumista tukevaa. (Sosiaali- ja terveysministeriö i.a.) Sosiaalihuoltolain 30 § mukaan sosiaalihuolto tulee toteuttaa niin, että asiakas saa oman etunsa mukaista asiallista palvelua ilman syrjintää. Asiakkaan vakaumusta, ihmisarvoa ja yksityisyyttä tulee kunnioittaa. Sosiaalihuoltoa tarjottaessa tulee tukea asiakkaan sosiaalista vuorovaikutusta ja yksityisyyden suojaa.

Vankeuslain (10 luku 6§) mukaan sosiaaliseen kuntoutumiseen on tuettava. Sosiaaliseen kuntoutumiseen kuuluvat sosiaalisiin suhteisiin tukeminen ja toimeentuloon sekä asu-

miseen liittyvien asioiden hoitaminen. Vangin rangaistus on vapauden menetys. Vanki tulisi kohdata ihmisenä vangin sijaan, kunnioittaen hänen ihmisarvoaan. Tulisi kyetä näkemään ihminen hänen rikoksensa takana, ja kohdeltava kuin ihminen ihmistä. (Marttinen 2014, 52.) Sosiaalisen kuntoutuksen avulla voi kuntoutua yhteiskunnan täysivaltaiseksi jäseneksi. Kuntoutumisen tulokset heijastuvat suoraan elämään näkyen läheisten parantuneina väleinä, pelosta vapautumisena, huostaanottojen purkamisina sekä hyvinvoinnin paranemisena. Luottamus ja onnistumiseen uskomisen kannattelevat ja johdavat sosiaalisen toimintakyvyn paranemiseen. (Ruisniemi 2003,11.)

Rikostaustainen asiakas, jonka elämänhallinta ja toimeentulo ovat heikkoa, voisi hyötyä henkilökohtaisesta palveluohjauksesta. Näin asiakkaan omaa vastuuta ja asioiden omaehtoista järjestämistä voitaisiin tukea. Yksilökohtainen asiakastyö, viranomaisten yhteistyö ja palveluiden suunnitelmallisuus toteutuisivat henkilökohtaisessa palveluohjauksessa. Jo kriminaalihuollossa alkanut palveluohjaus tukisi vapautuvaa vankia kohti tukijärjestelmiä vapaudessa. (Komiteamietintö 2001, 102.) Kuntouttava työtoiminta määrittyy sosiaalisesti kuntoutukseksi tavoitteellisuudellaan. Työ- ja toimintakyvyn parantaminen kuntouttavan työtoiminnan kautta kehitti myös sosiaalisia taitoja, jolloin eteneminen kohti koulutusta tai työllistymistä mahdollistuivat. (Blomgren 2016, 86.)

Tässä opinnäytetyössä sosiaalinen kuntoutus on koko teorian ja tutkimuksen runko. Näkökulmana ovat rikostaustaiset asiakkaat ja heidän kuntoutumisensa tukeminen, niin seuraavana avattavan vankikuntoutuksen, kristillisen päihdetyön, kuin tutkimuksenkin ajan. Palvelujärjestelmän laajempi tarkastelu ja kohdentaminen jäävät aihepiiriin tarkoituksenmukaisen rajauksen vuoksi suppeammaksi, vastaten näin työelämän kanssa yhteistyössä tehtyyn aihepiiriin käsittelyyn. Tavoitteellista kuntoutusta ja sen koordinoitua suhteessa palvelujärjestelmään on taannoin tarkasteltu Osallistavan sosiaaliturvan pilottihankkeessa (Nuutinen 2014; Sosiaali- ja Terveysministeriö 2015), jossa ViaDia Pohjois-Savo ry oli pilottina mukana. Olin itse kokoamassa tuohon haastatteluja yhteistyökumppaneilta ja osin asiakkailta. Samoin ViaDialle on valmistumassa Pro Gradu ja muita opinnäytetöitä sosiaalisesta kuntoutuksesta, joten aiheen lähempi ja kokonaisjärjestelmään kohdentuva tarkastelu tässä opinnäytetyössä on siksi sovitusti kapeampaa.

2.2 Vankikuntoutus

Vangit voivat osallistua valmentavaan työhön, parantaen näin valmiuksiaan työhön sekä työkykyyn. Työtoiminnan tarkoitus on kuntouttava. Valmentavaa työtä vankila voi järjestää itse tai hyväksyä muiden järjestämänä. Tämä tukee päihteetöntä ja rikoksetonta elämäntapaa. (Kurki-Suutarinen 2010, 44.) Vankeuslain (2006, 1. luku 2-3 §) mukaan vankeuden täytäntöönpanon tavoitteena on lisätä vangin valmiuksia rikoksettomaan elämäntapaan edistämällä vangin elämänhallintaa ja sijoittumista yhteiskuntaan sekä estää rikosten tekeminen rangaistusaikana... Vangin mahdollisuuksia ylläpitää terveyttään ja toimintakykyään on tuettava. Vankilan ja vankeusrangaistuksen tehtävän voidaan katsoa olevan kuntouttava. Kun vangista löydetään ja tuetaan hänessä piilossa oleva hyvä, sekä tämä yhdistetään pahojen tapojen minimoimiseen, saadaan kuntoutus onnistumaan ja rikosten uusiminen vähentymään (Kurki 2010, 171). Vuonna 2010 vapautuneista vangeista kolme viidestä syyllistyi viiden vuoden seurannan aikana vähintäänkin yhteen rikokseen. Uusintarikollisuustaso on vakiintunut 60 prosenttiin. Miehet uusivat rikoksensa naisia useammin. (Muiluvuori ym. 2016, 12.)

Turvallisuuden takaaminen antaa vangille mahdollisuuden kuntoutua ja henkilökunnalle kuntouttaa. Turvallisuudesta ei tingitä koulutuksen, työtoiminnan eikä kuntoutuksen aikana. Kuntouttavat ohjelmat rikosseuraamusalalla pohjautuvat kongnitiivis-behavioristiseen ajatteluun, jossa ihminen itse tekee elämänsä valinnat vastaten seuraamuksista. Kuntoutumisen onnistumista voisi tukea osaltaan medianäkyvyys uutisoiden karkaamisten sijaan onnistumisen kokemuksista. Tällaisia myönteisiä uutisia voisivat olla vaikkapa vankilassa tehtävä kuntoutustyö ja jatkopolku vapaudessa. Kukaan ei syntyessään kuitenkaan ole paha, jotain on mennyt kasvatuksessa, olosuhteissa tai ympäristön vaikutuksessa ihmisessä rikki, kun ajaututaan rikoksiin. Hylkäämiset, psyykkinen ja fyysinen väkivalta lapsena tai mitätöinti latistavat lasta. Yhteiskunnan tukiverkko on epäonnistunut. Vankila on haasteellisessa tilanteessa kuntouttaessaan rikkinäisiä ihmisiä, tehden heidät näkyviksi, kuunnellen ja huomioiden kannustamalla ehjäksi. Enin osa vangeista kuitenkin haluaa ottaa avun vastaan. (Kari 2014, 83–98.)

Vankilan sosiaalityö on marginaaliryhmiin kohdistuvaa aikuissosiaalityötä. Vankilaan ajaututaan usein köyhyyden, työttömyyden, mielenterveys- ja päihdeongelmien sekä asunnottomuuden saattelemina. Tilanne on sama vapauduttua, siksi rikoksista irrottau-

tuminen on vaikeaa. Vankilakierteessä olevat vangit ovat sairain, köyhin ja syrjäytynein väestönosa, äärimmäisen huono-osaisia. Siksi vankien voimaannuttaminen takaisin yhteiskunnan jäseniksi on haastavaa. (Juhila 2008, 94–99; Hypen 2004, 54–58; Saari 2015, 25.) ”Lähes poikkeuksetta rikollisuus on kytköksissä päihderiippuvuuteen” (Granfelt 2011, 218).

Rikosseuraamuslaitoksen näkökulmasta rikostaustaiset asiakkaat ovat kaikkein huonoimmassa asemassa palvelujärjestelmässä. Sosiaalitoimen ja terveyskeskuksen palveluita on vaikea saada, samoin Kelan palveluihin on vankeusaikana lainsäädännöllisiä esteitä. Rikostaustaiset asiakkaat kokevat itseään kohtaan kielteistä asennoitumista palveluissa ja työntekijöiden taholta. Lyhytaikaisvangit ovat vielä hankalammassa asemassa. Lyhyen tuomion aikana on hankalaa luoda toimivaa asiakassuhdetta ja rakentaa kantava tukiverkko palvelujärjestelmästä. (Nuutinen 2014.)

Päihteiden käyttöön liittyy rikollisuutta Suomessa ja tilastojen mukaan rattijuopumusrikoksista 75 prosenttia on alkoholin, 21 prosenttia huumaus- tai lääkeaineen ja 4 prosenttia sekakäytön alaisena tehtyjä. Väkivaltarikoksista suurempi osa (noin 50 prosenttia) tehdään alkoholin kuin muun päihteen vaikutuksen alaisena. Väkivaltainen käyttäytyminen liittyy alkoholin käyttöön. Ryöstörikoksissa on alkoholilla 23 prosentin, huumausaineilla 5 prosentin ja sekakäytöllä 5 prosentin osuus rikoksen tekoon. Varkausrikoksista on 10 prosenttia alkoholin, 2 prosenttia huumausaineiden ja 2 prosenttia sekakäytön alaisena tehtyjä. Moottorikulkuneuvojen käyttövarkauksista on 19 prosenttia alkoholin, 11 prosenttia huumausaineiden ja 3 prosenttia sekakäytön alaisena tehtyjä. (Suomen virallinen tilasto 2015 b, 33–35.)

Päihdekuntoutus on iso osa vankiloiden kuntouttavaa toimintaa intervention kautta. Päihdeneuvonta, ryhmät ja yksilökeskustelut tukevat päihteettömyyteen motivoivan haastattelun, päihdeinfojen ja erilaisten ohjelmien kautta. Avolaitokset sekä erilaiset kuntouttavat työtoiminnot edellyttävät päihteettömyyttä ja sisältävät päihteettömyyttä tukevia toimintoja. (Uusitalo 2008, 228–229.) Rikostaustaisten seuranta on osoittanut tukipalveluiden kohdentamisen merkityksen uusintarikollisuuden vähentämiseksi. Yhtäaikaista tuen tarjoamista elämänhallinnan ja aineellisten edellytysten parantamisessa sekä oikein kohdennetut resurssit, toimet ja toimintaedellytykset voivat vähentää haitto-

ja ja kustannuksia yhteiskunnassa, kuitenkin edistäen näin yksilön elämänhallintaa ja turvallisuutta. (Komiteamietintö 2001, 100–101.)

Suomen perustuslain (1999, 2.luku 18 §) mukaan jokaisella on oikeus hankkia toimeentulonsa valitsemallaan työllä, ammatilla tai elinkeinolla. Julkisen vallan on huolehdittava työvoiman suojelusta. Julkisen vallan on edistettävä työllisyyttä ja pyrittävä turvaamaan jokaiselle oikeus työhön. Työhönkuntoutuksessa oleva käy päivittäin kuntouttavassa työssä sopimuksen mukaan heikentyneen työkyvyn kuntouttamiseksi. Työhönkuntoutus on tavoitteellista, ja sen tarkoituksena on tukea paluuta yhteiskuntaan sekä työelämään. Oman haasteensa tuo yhteiskunnan tarjoaman työhönkuntoutuksen tarjoaminen asiakkaalle niin, ettei hän koe kuntouttavaa työtä pakotettuna vaan hänen tilanettaan parantavana. Pienten tavoitteiden asettaminen on tärkeää kokonaisvaltaisen kuntoutustoiminnan saavuttamiseksi. (Haapakoski 2012, 213–229.)

John Rawlsin oikeudenmukaisuusteorian mukaan oikeudenmukainen yhteiskunta tulisi järjestää niin, että jokaisen oikeudet ja velvollisuudet toteutuisivat. Rawlsin ensimmäisen oikeudenmukaisuusperiaatteen mukaan jokaisella ihmisellä on oltava samat oikeudet laajimpiin perusvapauksiin yhteiskunnassa sekä yksilötasolla samanlaiseen vapauteen. Toisen oikeudenmukaisuusperiaatteen mukaan sosiaaliset sekä taloudelliset eriarvoisuudet ovat järjestettävä siten, että kaikilla on sama mahdollisuus virkoihin sekä asemiin ja tuotettava heikoimmassa asemalle oleville suurinta mahdollista hyötyä. Epäoikeudenmukaisuus on näin tila, joka ei hyödytä kaikkia osapuolia. Oikeudenmukaisuuden mukaan jokaisen aseman tulisi kohentua eriarvoisuuksien seurauksena. (Rawls 1988, 46–47.)

Herne avaa toista oikeudenmukaisuusperiaatetta niin, että Rawls ei vaadi täydellistä tulojen jakoa vaan siten, että sen tulisi kannustaa työllisyyteen sekä yritteliäisyyteen. Heikompiensaisten ryhmä määrittyy tulojen ja varallisuuden, ei sukupuolen, rodun tai uskonnon vakaumuksen kautta. Näin ollen työllisyyden tulisi hyödyttää eritoten heikommassa asemassa olevia. Tärkeysjärjestyksessä ensimmäisen oikeudenmukaisuusperiaatteen on toteuduttava ennen toista. Näin ollen Herneen mukaan Suomen perustuslain ihmisten perusoikeuksien on toteuduttava ennen tulojaon toteutumista. (Herne 2013, 29–31.) Rawls myös itse esittää, että syntyperästä ja lähtöasetelmasta huolimatta niillä, joilla on sama kykyjen, lahjakkuuksien ja oman halun taso, tulisi voida saavuttaa

samat menestymisen tasot yhteiskuntaluokasta riippumatta. Jokaisella yhteiskunnan kansalaisella tulisi siis olla samat koulutuksen ja sivistyksen tasot saavutettavissa tulotasosta riippumatta. Yhteiskunta ei näin saisi luokitella ihmisiä, vaan antaa kaikille samanlaiset mahdollisuudet. (Rawls 1988, 53.)

Taruvuori (2010, 61) nostaa esille vankien puutteellisen elämänhallinnan taitojen tukemisessa Abraham Maslow'n tarvehierarkian (kuvio 1). Ihmisen perustarpeiden tyydyttämisen jälkeen on mahdollista nousta tarvehierarkian korkeampien tarpeiden tasolle, ja näin muuttaa tarpeet voimavaroiksi. Taruvuori korostaa tarpeiden vaikutusta toisiinsa: fyysisten tarpeiden toteutuminen auttaa jaksamaan, jolloin seuraavan sosiaalisten tarpeiden tyydyttäminen syntynein voimavaroin on helpompaa. Voimaantumista tapahtuu rakastetuksi tulemisessa, sen tuntemisessa ja itsensä hyväksymisessä. Jos tarpeet eivät täyty, on vaikeuksia elämänhallinnassa ja oman paikkansa löytämisessä yhteiskunnassa.

MASLOW'N TARVEHIERARKIA

KUVIO 1. Abraham Maslow'n tarvehierarkia (Studythings 2012).

Rangaistusajan suunnitelma tukee elämänhallintaa. Vankilasta vapautuminen avovankilan kautta tai rangaistuksen suorittaminen koevapaudessa tukevat myös paluuta yhteiskuntaan. Elämänhallinnan tukeminen ja vapauteen sopeuttaminen ovat näin mahdollisempia, kuin suoraan suljetusta vankilasta vapautuminen. (Taruvuori 2010, 64.) Toimeentulon, asumisen ja mielekkään tekemisen tukeminen vapautumisen hetkellä ovat tärkeitä. Riittävän tuen tarjoaminen jatkossa, sosiaalisten suhteiden sekä elämänhallintataitojen harjoittelu ovat osa sosiaalista kuntoutusta, jolla voidaan estää vankilakierteseen ajautumista. Vapautuvaa ei tulisi jättää yksin uusien asioiden äärellä, tätä tukee tehtävä vapauttamis- ja valvontasuunnitelma. Maailma ja käytänteet ovat pitkän tuomion aikana voineet muuttua merkittävästi samoin sosiaalinen ja yhteiskunnallinen paine ovat kovat. (Forss & Vatula-Pimiä 2014, 214–216.)

Nordic Prison Education -raportti avaa kansainvälistä yhteistyötä Pohjoismaiden kesken. Se tarjoaa yhtenäisen ja päivitetyn Pohjoismaiden vertailevan kasvatuksellisen koulutuksen vankiloissa. Tyypillinen vanki on jättänyt koulun kesken, hänellä on vähän työkokemusta vapailla markkinoilla ja usein päihdeongelma. Vaikka vangit tarvitsevat muodollisen koulutuksen, todetaan heidän tarvitsevan myös harjoitusta eri taidoissa, kuten elämänhallinnassa, yhteistyötaidoissa sekä erilaisissa yhteisöissä toimimisessa. (Langelid, Mäki, Raundrup & Svensson 2009, 13–14.)

Elinikäisen oppimisen on katettava myös vankeusrangaistuksen alaisena olevat. Koulutus ja työnteko sekä aktiviteettien järjestäminen vangeille, parantavat heidän yhteiskuntaan paluutaan. Kansallisella, alueellisella ja paikallisella tasolla tulee vankilan, koulutuksen järjestäjien sekä koevapausvalvonnan yhteistyössä keskustella tämän mahdollistamisesta. Vankeusrangaistuksen kustannuksista koulutuksen kustannukset ovat vain murto-osa. Tarkasteltaessa yhteiskunnallisesti syntyviä kustannuksia, on taloudellisesti järkevää panostaa vankikuntoutukseen ja koulutukseen, välttämällä näin syrjäytymisestä syntyvät kustannukset. (Karsikas ym. 2009, 188–199.)

Moraalinen vastuumme kehittyä lapsuudesta saakka. Oikean ja väärän oppiminen, sekä sitä kautta itsensä hillitseminen kasvattavat velvollisuudentuntoamme. Väärin tehdessämme omatuntomme reagoi tähän. Syyllisyys voi saada meidät selittelemään tekoamme ja keksimään verukkeita asian oikeellisuudeksi tehdessämme pahaa. Rikollisten mukaan ensimmäinen rikos on vaikein ja sen jälkeiset helpompia. Tällöin omatuntomme

heikkenee. Ihminen ei kuitenkaan synny pahaksi, vaan tietoisuutensa kautta turtuu paahaan. Tavallaan vangitkin ovat elämänsä uhreja, niin lapsuudenkodin, parisuhteen kuin yhteiskunnan, joilla itsehillintä on pettänyt. (Ojala 2010, 49; 59–65.) Huonoissa olosuhteissa eläminen ja kasvaminen (katkeruus, rankaiseva kasvatus sekä traumat ja henkinen sairaus) voivat muuttaa käyttäytymistämme kohti pahaa ja synnin hyväksymistä (Kunnas 2010, 139–140).

Perustuslain (11§ 2mom) mukaan jokaisella on vapaus uskontoon ja omantunnon ilmaisemiseen. Vankeuslaki (11 luku 3§) perustaa vankien uskonnonharjoittamisen juuri perustuslakiin. Vankien tarpeen mukaan tulee vankilassa järjestää jumalanpalveluksia ja sielunhoitoa sitä tarvitseville. Vangin oikeus uskonnonharjoittamiseen on taattava silloinkin, kun hän rangaistustoimenpiteiden vuoksi ei voi osallistua yhteiseen uskonnonharjoittamiseen.

Vankilapapin vastuulla ja koordinoitavana on vankilan uskonnollisten toimintojen järjestäminen. Lähtökohtana on vankien tarve hengelliselle toiminnalle. Hengellistä vankilatyötä tekevien on hyvä kouluttautua juuri vankilatyöhön, jotta he voivat palvella. Erilaiset jumalanpalvelukset, keskustelupiirit ja musiikkituokioidot ovat osa hengellistä toimintaa. Vankilapastori Hynnisen mukaan uskonnollisuus voi mahdollistaa muutoksen, jossa päihteet ja rikollinen elämäntapa jäävät taakse. Uskoontulo katkaisee riippuvuuden ja muuttaa koko elämän. Hän on kuullut myös ”linnauskosta”, jossa vapauduttuaan vanki palaa vanhalle tielle, jolloin uskonnollisuus vankilassa on ollut vain addiktion vaihtamista toiseen. Kuitenkin hän näkee, että usko voi synnyttää rauhan ja tasapainon rikkonaisen elämän tilalle. (Hynninen 2014, 133–140.)

Vankilapastori Kinnunen tuo esiin rakkauden ja armon vallan sisältönä. Hän nostaa esiin ihmisten välisen yhteyden, vuorovaikutuksen ja sen kannattelevan voiman. Usko Jumalaan koetaan rauhoittavana. Rakastavassa kohtaamisessa asetetaan toisen asemaan ja kuljetaan rinnalla, nähden sen mitä, vanki, ihminen tarvitsee. Tällainen arvostava kohtaaminen, mahdollistaa muutoksen ja kuntoutumisen. (Kinnunen 2014, 156–164.) Matilainen (2014, 185–188) nostaa oman elämänsä uskoontulon vankilassa ja sitä kautta lähimmäisenrakkauden sekä anteeksiantamisen moottoriksi työlleen vapautuvien vankien parissa ViaDialla. Viranomaisvastaisuus ja vastaavasti viranomaisten pelko vapautuvaa vankia kohtaan, heikentävät selviytymistä yhteiskunnassa. Matilainen herättelee

meidät ajattelemaan, olisiko vallankäytölle päinvastainen vaihtoehto tukea ja auttaa saamalla näin enemmän aikaan.

2.3 Vertaistuki ja kokemusasiantuntijuus

Kansallisen Mielenterveys- ja päihdesuunnitelman 2009–2015 (Moring ym. 2011, 16) mukaan asiakkaan asemaa tullaan vahvistamaan. Tähän päästään ottamalla kokemusasiantuntijat jo suunnitteluvaiheessa mukaan mielenterveys- ja päihdetyössä. Kokemusasiantuntijoita ja vertaistoimijoita hyödynnetään työn toteuttamisessa sekä arvioinnissa. Nordlingin (2011, 61) mukaan näin vastataan paremmin kuntoutujien tarpeisiin sekä edistetään kuntoutumisprosessia. Sosiaali- ja terveysministeriö (2012, 24) määrittelee kokemusasiantuntijaksi henkilön, joka omaa mielenterveys- ja/tai päihdeongelmasta omakohtaista kokemusta. Hän on joko sairastava, kuntoutuja, omainen tai palvelua käyttävä. Heitä voidaan käyttää asiantuntijoina sekä vertaistoimijoina pitkissäkin asiakkuuksissa tukena.

Kokemustietoa voidaan hankkia suoraan käyttäjiltä sekä päihderiippuvuudestaan jo toipuneilta. Näin saadaan arvokasta tietoa päihteenkäyttäjän elämästä sekä siitä irti pääsemisestä päihdehoitotyötä kehitettäessä. Kristilliset kirkot ja järjestöt, diakoniatyö sekä Krito-ryhmät ovat vertais- ja ryhmätoimintaa kehittäviä tahoja päihdetyössä, hyödyntäen kokemustietoa saavuttaen näin tuhansia päihteenkäyttäjiä. Päihdetyöntekijän ammattitutkinnon suorittaminen varmistaa oman toipumiskokemuksen hyödyntämisen ammattina. (Andersson, Pirttijärvi & Rajamäki 2011, 70–71.) Henkilöt, joilla itsellään on ollut aiemmin päihde-, rikollisuus- ja/tai mielenterveysongelmia, saavat omilla selviytymistarinoillaan rakennettua yhteisöä, ja siten vahvistettua kuntoutuksessa olevien identiteettiä (Möttönen & Niemelä 2005, 73).

Päihdetyössä käytetään ryhmätyöskentelyä. Jokainen osallistuja saa jakaa omia kokemuksiaan käsiteltävästä asiasta ja harjoittaa sosiaalisia taitojaan ryhmässä. Osalle ryhmään tuleminen voi olla haaste, häpeän ja itseinhon tuottaman ahdistuksen kautta. Ryhmässä korostuu yhteisöllisyys ja kannustus muilta saman kokeneilta. (Lahti & Pie-nimäki 2007, 145–146.)

Oman selviytymisen kautta halu auttaa muita, toimia vertaistukena, on varsinkin kolmannella sektorilla jo kauan perustunut vapaaehtoisuuteen. Vertaistuki nähdään merkittävänä, voimaannuttavana sekä kuntouttavana, ja siksi sitä on opittu hyödyntämään myös julkisella sektorilla. Kokemusasiantuntijana toimiminen lisää myös kokemusasiantuntijan itsensä työkykyisyyttä ja vähentää syrjäytymistä, riippuen omasta kuntoutumisen vaiheesta. (Hietala & Rissanen 2015, 12–33.) Vertaistuen merkittävyys näkyy matkalla rikoksettomaan elämään. Vankilassa ollut ymmärtää täysin toista, millaista on ollut elää tuomittuna. Tämä on haaste ammatilaisille nähdäkseen mitä vapautuva vanki tuekseen tarvitsee. Vangin leima tulisi pystyä kääntämään voimavaraksi ja mahdollisuudeksi uuteen jättämällä rikollisuuden kulttuurin taakseen. Työntekijä voi auttaa motivoimalla muutokseen näkemällä ihmisen rikoksen takana. (Taruvuori 2010, 127–128.)

2.4 Aiempia tutkimuksia vankikuntoutuksesta

Kuuselan Pro gradu, laadullinen tutkimus, Desistanssin ilmeneminen vankilakuntoutuksessa. Teemahaastattelun keinoin haastatellaan vankilan kristillisellä kuntoutusosastolla miesvankeja sekä työntekijöitä. Tarkoituksena on kuvata vankilan kristillisen osaston toimintaa sekä selvittää tukeeko vai estääkö osaston toiminta rikoksista irrottautumista ja miten. Taustateoriana käytetään kuntoutuksen auttamiskeinoja rikoksettomaan elämään sekä kristillisyyden osuutta kuntoutuksessa. Teemahaastatteluissa kysymykset suunnataan kuntoutukseen, rikollisuudesta irrottautumiseen sekä kristillisyyteen. Aineisto analysoitiin sisällönanalyysin keinoin. Pohjana ovat vankien kokemukset ja työntekijät antavat aiheisiin lisätietoa. Päättökysymyksenä Kuuselalla on “millaisia desistanssia mahdollisesti edistäviä tai estäviä piirteitä osaston kuntoutuksessa on”? Kuuselan tutkimustulosten mukaan kristillinen kuntoutusosasto tukee päihteettömyyttä, mahdollistaa identiteetti muutokseen sekä tunne-elämän käsittelyyn ja ohjaa kristilliseen elämäntavaksi. Estäviä piirteitä Kuusela löysi ainoastaan kristillisellä kuntoutusosastolla parisuhteeseen ja vanhemmuuteen liittyvien asioiden vähäisen huomioimisen. Tuoko kristillisuus leiman? Vaikka vankilan tehtävä on rankaiseminen, kristinusko voi tarjota mahdollisuuden täydelliseen muutokseen vangin elämässä. Kuitenkin kristillisen arvopohjan nähdään tuovan oman lisänsä rikoksista irrottautumisessa. (Kuusela 2015, 2–68.)

Pentikäisen Päihdekuntoutusohjelma on työmenetelmä ViaDian sekä vankilan kristillisen kuntoutusosaston päihderyhmässä. Pentikäisen opinnäytetyön pohjalta syntyneen ohjaajan käsikirjan pohjana on ratkaisukeskeinen ajattelumalli. Tarkoituksena on päihteen elämäntapa rangaistuksen jälkeen, aidosti kohtaamalla ja kuuntelemalla. Pentikäinen korostaa vertaistukea ja kannustusta. 12 ohjauskertaa ryhmässä sekä henkilökohalliset tavoitekeskustelut tukevat päihteettömyyttä. Ohjauskertojen aiheita ovat riippuvuudet, terveys, perhe, väkivalta, päihdepalvelut, haaveiden kartta, muutoksen vaiheet, vapaavalintainen aihe, päihdevisa, mielenterveys, viestintä sekä voimavarat. (Pentikäinen 2015.)

Tynin akateeminen väitöskirja, Vankeinhoidon vaikuttavuus, perustana on kvalitatiivinen tutkimusaineisto. Tavoitteena on tutkia uusintarikollisuutta, uusimisriskejä sekä vankeinhoidon vaikuttavuutta. Keinoina on kuvata empiirisesti What Works-suuntauksen sekä RNR-mallin näkökulmaa käyttäen, primääriaineiston muodostuessa vankitietojärjestelmän tiedoista. Tuloksena Tyni esittää, että 2004 vapautuneista vangeista palasi vankilaan viiden vuoden aikana $\frac{2}{3}$ eli noin 62 prosenttia. Uusimisriski on korkea. Vankilassa käytettävillä ohjelmilla on vaikutusta vangin ajatteluun ja motivaatioon. Tämän ei kuitenkaan todettu vähentävän vertailuryhmissä uusintarikollisuutta. Tutkimuksen päätulos onkin, ettei suljetuissa tai avolaitoksissa ohjelmiin osallistumisen määrä merkittävästi vaikuta uusimisriskiin. Ohjelmien vaikutuksia on hankala näyttää toteen, niihin vaikuttavat esimerkiksi säästötoimet ja ohjelmien väärinkäyttö, siksi on suhtauduttava tuloksiin varauksella. Kuitenkin vankityö ja ohjelmat lisäävät vankien henkistä hyvinvointia sekä laitosturvallisuutta. Tyni korostaa, että on tärkeä ymmärtää olevan myös kustannustehokasta ja tärkeää, jos yksikin vanki tietyn ohjelman läpikäytyään ei enää uusi rikoksiaan. (Tyni 2015, 4-117.)

Piri (2008) tutki hengellisen ja sosiaalisen todellisuutta Riku Rinteen kirjoista käyttäen Schankin taulukkomallinnusta. Taulukossa 1 esitetään miten Rinteen kirjoissa korostuu Jumalan auttava ja rakastava voima sekä Jumalayhteyden tärkeys auttavana vaikeuksien keskellä.

TAULUKKO 1. Riku Rinteen tulkinta rikollisuudesta (Piri 2008, 298)

Teema	Rikollisuus: huumeiden välittäminen, varastaminen, asekauppa ja pahoinpitelyt.
Tavoite	Rahan hankkiminen, voiman näyttäminen ja kasvattaminen.
Sosiaalinen tulos	Putoaminen yhteiskunnasta, syyllisyys, toimeentulon turvattomuus ja entistä tiukempi jengiytyminen.
Hengellinen tulos	Ero Jumalasta ja Jeesuksen esimerkkiä vastaan rikkominen.
Sosiaalinen opetus	Rikollisuus ei kannata, sillä sen myötä vajoat syvemmälle maailmaan, sen jengeihin, ja syyllisyys sekä paha olo kasvaa.
Hengellinen opetus	Materian valta ja himoitseminen on sama kuin Saatanan valta. Pelkkä oman voiman tavoittelu ja muiden unohtaminen rikkoo myös Jeesuksen esimerkkiä. Esimerkeissä rikotaan myös Moosesin 7.-10. käskyä vastaan.

Pirin (taulukko 1) tulkinta Rinteen rikollisuuden tulkinnasta herättää ajattelemaan rikollisuuden yhteyttä hengellisen elämän ja oman uskonratkaisun puutteeseen. Ero Jumalasta olisi suoraan yhteydessä rikolliseen toimintaan, jonka seurauksena tippuisi yhteiskunnan alarajoille. Oman edun tavoittelu kaihtamatta keinoja saisi vain pahaa aikaan. Näin ollen voidaan päätellä Jumalan voiman ja yhteyden auttavan rikollisuudesta irti pääsemisessä ja rikoksettoman elämän elämisessä. Tarvitsemmeko siis Jumalaa elämäämme, emmekö pärjää ilman hänen läsnäoloaan ja tukeaan? Onko paha, Saatana, siis todellinen ja näin konkreettisesti verrattavissa elämämme valintoihin? Kymmenen käskyä (2 Mooses 20:2–17; 5 Mooses 5:6–21), joita rakkauden käskyksi kutsutaan, ovat elämänohjeita hyvään Jumalan mielen mukaiseen elämään. Synti erottaa meidät Jumalasta. Luterilaisuus määrittelee synnin kuvaavasti ”sydämen luopumista Jumalasta” ja kristinusko ”erehdystä” tai ”tieltä eksymistä” (Seitsonen 2010, 116; 119).

3 KRISTILLINEN PÄIHDEKUNTOUTUS

3.1 Kokonaisvaltainen päihdetyö

Kristillisistä lähtökohdista päihdetyö tarkoittaa kokonaisvaltaista hoitoa, huomioimalla ihmisen kolminaisuuden, sielun, hengen ja ruumiin. Ratkaisevassa asemassa on hengellinen kääntymys sekä sosiaalisten taitojen harjoittaminen, ollen osa kristillistä päihdetyötä. Hartaushetket, sielunhoito, työnteko ja Raamatun opetus yhdessä muodostavat uuden elämän opettelun ja ihmissuhteiden harjoittelun. Kääntymyksessä ihminen saa syntinsä anteeksi ja pääsee kokemaan Jumalan rauhan elämässään. Jumalan armon avulla sekä päihdetyön ohjelmien kautta ihminen pikkuhiljaa eheytyy ja vaikeat asiat voidaan ratkaista. Kristillisen päihdetyön onnistumisen avaimia ovat vanhan katumus, uskoontulo, rutiinit, uskonelämän vahvistaminen rukoilemalla, työnteko sekä koulutuksen saaminen. Tärkeäksi nähdään myös panostus koko perheeseen. (Severin 2013, 94–101.)

Kristillinen kääntymys eli konversio on usein William Jamesin (1981, 147) kääntymyksen määritelmän mukainen: ”kääntyminen, uudestisyntyminen, armon vastaanottaminen, uskonnon kokeminen, varmuuteen pääseminen ja monet muut ilmaisut merkitsevät sitä vähitellen tai äkillisesti tapahtuvaa prosessia, joka johtaa tähän asti jakaantuneen, tietoisesti väärässä olevan, alemmuudentuntoisen, onnettoman minuuden ehjäksi, tietoisesti aidoksi, paremmaksi, onnelliseksi minuudeksi seurauksena hänen lujemmasta otteestaan uskonnolliseen realiteettiin.”

Kristillisen päihdetyön tavoitteet ovat koottuna Päihdestrategiaan, jonka Luterilainen kirkko on koonnut yhteistyössä päihdetyötä tekevien seurakuntien ja järjestöjen kanssa. Päihdestrategiassa korostuu vertaistuki, ehkäisevä päihdetyö sekä yhteistyö eri toimijoiden kesken. Rinnalla kulkeminen ja hädän esille tuonti nousevat kirkon tehtäväksi päihdetyön rintamalla sekä päihdeongelmista vapautumisessa juuri hengellisyyden läsnäolo. Kirkon päihdetyön juuret ovat lestadiolaisuudessa. Kristillisen päihdetyön juuret Suomessa ulottuvat 1800-luvulle (Vapaakirkko), sekä 1900-luvulle (Helluntaiherätyksen Kan-työ ja Pelastusarmeija), jolloin myös Sininauhaliitto kokosi Kristillisten päihdejärjestöt yhteen. (Puumala & Lusikka 2012, 19–22.)

Yhteistyötä kansainvälisesti tehdään kirkkojen vankila- ja kriminaaliryöntein yhteistyöverkoston Prison Fellowship Internationalin (myöhemmin PFI) kanssa. PFI:n mukaan vangit ovat vähiten saavutetuin ryhmä maailmassa. 75 % vangeista on edelleen rikkinäisiä vapauduttuaan, jollei heitä saavuta Jumalan armo ja anteeksiannon sanoma. Yhteiskunnan ulkopuolella he ovat hukassa ilman armoa. PFI työskentelee vankien lasten kanssa antaen heille toivon huomista ja apua elämään. PFI:n tavoitteena on kehittää ja korjata oikeudellista rikosoikeusjärjestelmää maailmassa. PFI:n toiminta kiteytyy Raamattuun (Matteus 25:35–36): ”Sillä minun oli nälkä, ja te annoitte minun syödä...minä olin vankeudessa, ja te tulitte minun tyköni.” (Prison Fellowship International 2016 a.)

PFI:n perusti vuonna 1979 Charles Colson. Vuonna 1996 PFI perusti Centre for Justice & Reconciliation (myöhemmin CJR), josta alettiin avustaa rikosoikeudellisia epäoikeudenmukaisia kohtaamisia vankilajärjestelmässä, soveltamalla niihin korjaavia periaatteita, politiikkaa sekä erilaisia ohjelmia. Dan Van Ness on ollut toiminnassa mukana 30 vuotta kehittäen, ohjaten ja uudistaen rikosoikeudellisia järjestelmiä korjaavan oikeuden ohjelmien peruseriaatteiden ja teorian käyttöön otossa eri maissa. (Centre for Justice & Reconciliation 2016.) Korjaavan oikeuden teoriasta ja ohjelmista on tullut viimeisten 35 vuoden aikana vaikutusvaltainen maailmanlaajuinen vaihtoehto osaksi rikosoikeudellista käytäntöä (Centre for Justice & Reconciliation 2016 a.).

CJR:n korjaavan oikeuden oikeudenmukaisuusteoria korostaa haittojen korjaamista eli sovittelua, vaikuttaen näin rikolliseen käyttäytymiseen. Tällainen monialainen yhteistyö rikoksen osapuolten kanssa voi johtaa muutokseen ihmisessä, yhteisössä ja ihmissuhteissa. (Centre for Justice & Reconciliation 2016 a.) CJR:n mukaan rikoksettomaan elämään johtavat rauhallinen sosiaalinen elämä, ihmisen kunnioittaminen, osallisuuteen sekä vaikutusmahdollisuuksiin kannustaminen. Solidaarisuuden tunteen tukeminen kohotti hyväksyntää ja yhteenkuuluvuutta toimivat korjaavina kristillisten arvojen ohjaamassa työssä. Vastuu omista teoista sekä haittojen korjaamisesta korostuvat yhteistyössä osapuolten kanssa. (Centre for Justice & Reconciliation 2016 b.)

CJR:n Sycamore Tree – ohjelma noudattaa korjaavan oikeuden periaatteita ja arvoja. Ohjelma perustuu Raamatun tarinaan Jeesuksesta ja Sakkeuksesta (Luukas 19), jossa Sakkeus maksoi takaisin ihmisille, joita hän oli pettänyt. Sycamore Tree – ohjelma tuo uhrin vankiloihin kohtaamaan rikoksentehtävän keskustelemalla rikollisuudesta ja sen

seurauksista. Ohjelma on käytössä 34 maassa ja on osoittanut ohjelman muuttaneen rikoksentekijän asenteita niin, etteivät he pidä rikostaan enää hyväksyttävänä. (Prison Fellowship International 2016 b.)

Suomessa vuonna 2015 rikos- ja riita-asioiden sovittelussa oli käsittelyssä 12 523 rikos- ja riita-asiaa, joista runsas puolet oli väkivaltarikoksia. Nousu edellisvuodesta sovitteluun ohjattujen määrässä oli 9,5 prosenttia. Henkisten ja aineellisten haittojen lieventäminen, rikollisuuden hillitseminen sekä yleisen sovinnollisuuden lisääminen ovat sovittelun tavoitteita. Oleellista on molempien osapuolten mahdollisuus käsitellä asiaa, kokemuksiaan ja tunteitaan sovittelijan avustuksella, ilman painetta sovintoon tai sopimukseen pääsemisestä. Sovittelun tulee tapahtua uhrin edun mukaisesti ja rikoksesta epäillyn pitäytyessä tosiseikoissa. (Flinck & Kuoppala 2016, 1,18–19.)

Uskoontulolla ja syntien anteeksisaamisella on mielenterveyttä eheyttävä vaikutus. Pyytäessään anteeksi niiltä, joita on kaltoin kohdellut, oma mieli puhdistuu. Vaikka anteeksiantoa ei saisi, voi anteeksipyyttäminen keventää syyllisen taakkaa. Tämä voi korjata myös ihmissuhteita. (Mäkelä 2007, 142.) Herkin mielin yhdistän tämän rikosten sovitteluun ja sen ideologiaan. Syyllisen ja uhrin keskustelu voi olla hyvin vapauttavaa niin tekijälle kuin uhrille sekä omaisille. Tavallaan tekijä ottaa vastuun teoistaan ja ilman velvoitetta anteeksisaamisesta sovittelee tekojaan. Kuinka suurta armoa jos anteeksiantaminen kohtaisi molempia osapuolia.

Usko ehkäisee riippuvuuksien syntymistä. Riippuvuuden kehään kuuluvat biologinen, sosiaalinen ja psykologinen ulottuvuus, jotka kokonaisvaltaisesti tulee huomioida irrottautuesssa riippuvuudesta. Usko merkitsee ihmisille eri asioita ja auttaa näin eri tavoin. Riippuvuuksia tarkasteltaessa armoa on vaikea vastaanottaa ja näin ollen vaativa, rajoittava Jumala nähdään avuksi toipumisessa. Armo ja rakkaus vastaanotetaan myöhemmin. Merkittävää on oman uskon vahvistuminen ja näin ollen riippuvuudesta irrottautuminen. (Lund 2015.) Se mikä minä aidosti olen, minuus, on jäänyt riippuvuuden alle piiloon ja tuskallisten kokemusten varjoon. Uskossa voimme kasvaa ja rakentaa oman minuutemme uudestaan luottamalla armoon ja Jumalan parantavaan voimaan. (Välimäki 2006, 181.)

Sielunhoito on ihmisen psyykkistä ja hengellistä, mielen auttamista, jolla on suora yhteys psyykkiseen hyvinvointiin. Se on tukea antava työmuoto. Sielunhoidossa autettava ja sielunhoitaja ovat Jumalan läsnäolossa asioiden äärellä. Kärsimyksenkin keskellä sielunhoidon tavoitteena on ilon löytäminen. Ihmisen elämä huomioidaan kokonaisvaltaisesti elämäntilanteessa, jossa hän sillä hetkellä on. Välittäminen, lähimmäisen rakkaus ja myötätunto ovat läsnä hengellisessä ohjauksessa sekä vuorovaikutuksessa. Keskustelu, Raamatun lukeminen, hengelliset laulut, siunaaminen ja rukous ovat läsnä sielunhoitotilanteessa. Ehtoollinen ja öljyllä voitelemisen voivat olla mukana. Ihmisen tunteet ja ajatukset tuodaan Jumalan eteen. (Kettunen 2013, 16–22, 47–52, 194.)

Ihmisen haavoittuvuus korostuu sielunhoidollisissa tilanteissa, joissa tuodaan itsestä esille arkaluonteisia ja kipeitäkin asioita. Omien virheiden ja erheiden esilletuonti altistaa kertojan sielunhoitajan vallan alle paljastuessaan heikommaksi. Sielunhoitajan tehtävä onkin herkästi olla tilanteessa mukana käyttämättä valtaansa väärin. (Linjakumpu 2015, 190.) Toiminnalliset menetelmät, kuten verkostokartta, elämänjano- ja sukupuutyöskentely, tyhjä tuoli sekä kortit ja leikkiminen voivat olla osana sielunhoitoa. Sielunhoidossa asioiden konkretisointi voi auttaa hahmottamaan asioiden puolia. Luottamus ja vapaaehtoisuus ovat lähtökohtia menetelmien käytölle, joiden jälkeen keskustellaan tilanteesta. (Gothöni 2014, 60–68.)

Vankilasielunhoito nähdään kuntouttavana osana päihde- ja väkivaltatyötä vankilassa. Vankilapapin työstä 80 % on sielunhoidollisia keskusteluja. Sielunhoitoon hakeudutaan tuomion aiheuttamassa ahdistuksessa ja kriisissä, hengellisen keskustelun tarpeessa, ihmissuhdeongelmissa, päihteiden käytön tukemisessa sekä syyllisyyden tunnossa. Kuntouttavaa työtä ovat keskusteluryhmät ja rukouspiirit. Usko voi tuoda muutoksen vangin elämään, ja sielunhoidon kautta voidaan hoitaa rikkinäistä ja haavoittunutta sielua. Vankilapappi välittää Jumalan armoa ja on vangin tukena elämänmuutoksessa. (Gothöni 2014, 121–122.) Merkittävä yhteistyöverkosto vankilasielunhoidossa on International Prison Chaplains` Association, jossa Suomi on mukana. Barthin (2010) mukaan vankilapappien maailmanlaajuisen verkoston tehtävä on jakaa Jumalan rakkautta ja puolustaa oikeutta vankiloissa. Heidän tehtävä on toimia vankien puolestapuhujina ja ystävänä, osoittaen armon olevan tuomiota suurempi.

Tutkimus osoitti, että läheisten sekä pappien käynnit Minnesotan vankiloissa vankien luona vähensivät rikosten uusimista. Johtopäätöksenä esitetään, että vangeille, joilla ei ole tai on vähän sosiaalista tukea, tulisi vankeinhoidon sitä järjestää. Kuitenkin ex-puolisoiden vierailut nostivat uusintarikollisuuden mahdollisuutta, hermostuttaen vangit käynneillään. Perheen ja ystävien sosiaalinen tuki on avainasemassa vapautuvan vangin esteiden voittamisessa niin työttömyydessä, asunnottomuudessa kuin veloissakin. Jokainen käynti, sekä mitä suurempi sosiaalinen tukiverkosto rikoksentekijällä on, sitä pienempi riski uusintarikollisuuteen jää. Papeilla nähtiin koulutuksensa osalta olevan mahdollisuus tukea vaikeassa elämäntilanteessa parhaiten, tukien ja neuvoja antaen. (Duwe & Clark 2011, 1–3;13–15;20–21.)

Voiko hengelliseen työhön liittyä sitten riskejä? Asioiden ylihengellistäminen, jossa jokainen asia ja tehtävä tarkastellaan hengellisin silmin voi nousta liian suureen painoarvoon. Näkemykset ja toiminnot tarkastellaan ja perustellaan hengellisesti. Hengellisen painostuksen alla yksilö kadottaa oman identiteettinsä ja mukautuu uskonnollisen yhteisön normien alle. (Linjakumpu 2015, 225; 238.) Syyllistäminen hengellisen vallankäytön välineenä saattaa ihmisen häpeään ja tekee mahdottomaksi armahtavaan Jumalaan uskomisen. Raamattu voi olla myös vallankäytön väline, jolloin raamatunpaikkoja käytetään irrallaan asiayhteyksistä, eikä nähdä kokonaisuutena. (Jansson & Lemmetyinen 2006, 41–42; 105.) Toisinaan hengelliseen työhön voi ohjautua itse rikkinäisiä ihmisiä, jotka kyllä ovat uskoon tulleita, mutta eivät vielä uskossa vahvistuneita ja sisäisesti eheytyneitä. Toisaalta työntekijän omakohtainen usko ja evankeliumi ovat koko hengellisen työn sisältö. (Mäkelä 2007, 206–208.)

Taloudelliset, sosiaaliset ja tulospaineet, ihmissuhteet, fyysinen ja henkinen jaksaminen, työhyvinvointi sekä työturvallisuus ovat osa hengellistä työtäkin. Hengellisen työn tekijät ovat ihmisiä siinä missä muutkin. Masennuksen ja vaikeuksien keskelläkin luottamus Jumalan huolenpitoon kuitenkin kannattelee ja antaa voimaa jaksaa lähimmäistyössä. (Mäkelä 2007, 220–234.) Vapaaehtoiset ilman koulutusta voidaan nähdä sudenkuoppina, mutta toisaalta heillä voi olla omakohtaista toipumiskokemusta. Työhön pätevöittävä koulutus, ammatillistuminen ja kristillinen vakaumus nähdään tärkeänä kristillistä päihdetyötä tehtäessä. (Lund, Hostikka, Hänninen & Laapio 2015, 49–51.)

Kristillisen päihdetyön sudenkuoppia voivat olla hienotunteisuus, jolloin asioista ei kehdata sanoa. Rajojen asettaminen juuri tukisi kuntoutujaa ja rohkeutta tähän tarvitaan. Rajaa ei tulisi vetää lääketieteellisen, psykologisen ja hengellisen käsittelytavan välille, vaan niiden tulisi toimita toisiaan tukien. (Kanerva 2014.) Sosiaalinen tuki ihmisen elämän kriiseissä on merkittävässä asemassa. Lähimmäisenrakkauden ja välittämisen tulisi korostua ammattilaisten kokonaisvaltaisessa työtöteessä. (Metteri & Haukka-Wacklin 2007, 65.) Sosiaalista tukea saadaan eniten viranomaispalveluissa terveyspalveluista, suvulta ja perheeltä sekä ystäviltä. Lisäksi henkilökunnan tuki on merkittävää ollessa tukipalveluiden piirissä. (Saari 2015, 205.)

3.2 Kristillinen ihmiskäsitys työn pohjana

Kristillinen ihmiskäsitys pohjautuu Raamattuun. Jumala loi meidät omaksi kuvakseen (1 Mooses 1:27) ja siksi olemme arvokkaita. Sininauhaliiton mukaan ihmisen kolminaisuuden (henkinen, fyysinen ja sosiaalinen) lisäksi kristilliseen ihmiskäsitykseen kuuluu hengellinen ulottuvuus. Armon kautta, olimmepa päihteiden käyttäjä tai vanki, jokaisella on ihmisarvo riippumatta elämän saavutuksista. Kyse on ihmisyydestä ja Jumalan auttavasta voimasta esimerkiksi riippuvuuksista irrottautumisessa. Kristillisen ihmiskäsityksen mukaan tarvitsemme Jumalan voimaa elämämme muutokseen, kuten päästäksemme eroon päihteistä. Jumalan rakkauden, armon kautta saamme syntimme anteeksi ja voiman muutokseen. Toivo on olennainen osa kristillistä ihmiskäsitystä ja armon kautta vapaudumme syyllisyydestä ja häpeästä. Olemme Jumalan kuvia ja yhtä arvokkaita kaikki. Jumalan avulla voimme olla armollisia toisillemme. Kristilliseen ihmiskäsitykseen sisältyy usko iäisyydestä näin ollen valintamme vaikuttavat tähän ja kuoleman jälkeiseen elämäämme. (Sininauhaliitto 2014.) Jeesuksen ristinkuolema mahdollistaa häneen uskomalla meille Jumalan rakkauden meitä kohtaan ja iankaikkisen elämän (Johannes 3:16).

Eettisyys tulee esiin myös rakkauden kaksoiskäskyssä (Matteus 22:36–40), jonka kehoituksesta rakastaa Jumalaa jatkuu ”rakasta lähimmäistäsi niin kuin itseäsi”. Oman itsensä tarkastelun kautta tulisi huomioida toinen ihminen ja hänen tarpeensa. Minä, sinä ja yhteisö ovat kokonaisuus, jossa suostutaan yhteyteen muiden kanssa. Tarvitsemme toista ihmistä ja arvostusta, tämän puute saa syrjäytymistä aikaan. Yhteys muihin ihmisiin

tukee meitä ja saa meidät yhteiskunnan toimiviksi jäseniksi. Kultainen sääntö, lähimmäisenrakkaus ja toisen asemaan asettuminen saavat luottamaan sekä huomiomaan asian toistemme kannalta. Avuntarve toisella ihmisellä nousee keskiöön niin etiikassa kuin diakoniassakin. (Laulaja 2002, 62–63.) Ihmisen kokonaisuuden huomioiminen jakaa diakonian kolmeen osaan. Sielunhoitodiakonian yksi muoto on sairaalasielunhoito vastaten ihmisen henkiseen ja hengelliseen hätään. Sosiaalidiakonia vastaa ihmisen jokapäiväisten asioiden auttamiseen, kuten toimeentulona ja ruokapankkina. Sairaanhoidodiakonia vastaa kehon hyvinvoinnin ja hoivaavan diakonian keinoin ihmisen hätään kuten vammaisten, sairaiden ja ikääntyvien kohdalla. (Niemelä 2002, 91–95.)

3.3 Diakoniatyö

Raamatusta (Luukas10:27–37) löytyy pohja diakoniatyölle. Vertaus Laupias Samarialaisesta ohjeistaa meitä rakastamaan lähimmäistä niin kuin itseämme sekä osoittamaan laupeutta kärsivälle lähimmäiselle. Nykyaikaista yhteiskuntaa tarkasteltaessa lähimmäinen löytyy hänestä, jolla hätä on suurin. Hyvinvointivaltion rattaista tippuneet, avun ulkopuolelle jääneet ovat diakoniatyön autettavissa. Diakoniatyön tarkoitus kiteytyy lähimmäisenrakkauteen ja huono-osaisuuden vähentämiseen, Raamatun opetusten käyttäntöön viemisenä. Käytännössä diakoniatyö on neuvontaa ja ohjeiden antamista sosiaalityöistä sekä palveluista, taloudellisen ja hengellisen tuen antamista sekä vierellä kulke- mista. (Helin, Hiilamo & Jokela 2010,7–13; 162.)

Diakoniatyölle ominaista on pyyteettömyys, kokonaisvaltaisuus, sielunhoidollisuus, yhteys jumalanpalvelukseen, Kristuksen uhri meidän puolestamme, nöyrytyminen ja armo. Siirrämme huomion pois itsestämme kohti autettavaa ja hänen tarpeitaan. (Veikkola 2002, 118–120.) Kultainen sääntö (Matteus 7:12; Luukas 6:31) ”Ja niin kuin te tahdotte ihmisten teille tekevän, niin tehkää tekin heille” on hyvä ohje sekä diakoniatyöhön että elämään. Se laittaa meidät arvioimaan sekä moraalisia että eettisiä kantojamme. Diakoniatyössä asetumme toisen ihmisen asemaan ja ajatteleme hänen parastaan.

Kristillisen sosiaalityön kentälle muodostui 1800-luvulla eri toimijoita, kuten diakonisalaitoksia, Vapaa lähetys, Pelastusarmeija ja Raittiusliike. Nämä vaikuttivat osaltaan vankilalähettyksen aloittamiseen. Tuolloin kohderyhmään ”vaaranalaiset ja langenneet”

kuuluvat vapautuvat vangit ja alkoholistit. Kolmatta sektoria ei ollut, mutta valtion suhde seurakuntien lähimmäistyöhön oli läheinen. Lähimmäisen ja köyhien auttaminen oli kristittyjen velvollisuus vapaaehtoistyön muodossa. Naiset palvelivat kutsumuksensa mukaan diakonisoina lievittäen maallista kärsimystä. Jo tuolloin hengellisen elämän uudistumisen, oman uskon, nähtiin olevan mahdollisuus yhteiskuntaan palaamiselle. (Markkola 2005, 44–48.)

Vapaakirkko on jo kauan ollut tekemässä diakoniatyötä. Matilda Wrede (1864–1928) kehitti merkittävästi vankilatyötä. 1800- ja 1900-luvun alussa diakoniatyö oli kukoistavaa, mutta vähentyi hyvinvointivaltion kasvun myötä. (Helin ym. 2010, 86.) Wrede oli ylemmän luokan aatelistyttö, joka oman henkilökohtaisen uskoontulonsa kautta kiinnostui rikollisten hengellisestä tilasta. Vapaakirkollisena hän kuvasi omaa uskoontuloaan kokonaisvaltaiseksi mielen ja terveyden paranemiseksi, vapautumiseksi synnin vankilasta. Wrede teki vankilavierailuja eri vankiloihin evankelioiden vankeja syntistä rakastavasta Jumalasta sekä anteeksiannosta. Samaan aikaan Vapaakirkollisuuden piirissä tehtiin sosiaalista työtä huonompiosaisten auttamiseksi laajemminkin. Wreden innoittaja oli vankilatyön pioneeri Alba Hellman. Wrede uskoi vahvasti, että Jumalan armon ja henkilökohtaisen uskonratkaisun kautta vangin rikollisen elämän oli mahdollisuus muuttua. Samaan aikaan vankilan papit korostivat katumuksen ja parannuksen teon tärkeyttä. Wrede vaikutti ja kehitti sekä kansallisesti että kansainvälisesti vankeinhoitoa, ottaen kantaa ja vankien puolesta puhuen kohti tavoitteellisempaa vankeinhoitoa, jossa vangista kuntoutuisi moraalisempi ja parempi ihminen. (Antikainen 2003, 29–38; Hurskainen 2004, 55–70.)

Sielunhoito on diakonian hengellistä työtä lähimmäisen arkaluontoisten asioiden hoidossa. Sielunhoidon avulla voidaan käsitellä kielteisiä käsityksiä itsestä ja jakaa elämänsä vaikeuksia sielunhoitajan kanssa. Hengellisyys ja rukous tukevat Jumalasuhdetta kasvattaen uskoa ja luottamusta Jumalan huolenpitoon. Alistettu voi vahvistua ja rakentaa ehyttä kokonaisuutta elämästään sielunhoidon kautta. (Helin ym. 2010, 70–71.)

Vankilatyö ja vapautuvien tukeminen ovat osa diakoniatyötä. Vangin lisäksi hänen perheensä voi leimaantua, ja hän tarvitsee tukea elämästä selviytymiseen, ja tähän tarpeeseen diakoniatyö vastaa. Vangin ja hänen perheensä tukeminen vankeusaikana auttavat siirtymistä siviiliin ja sen tuomiin haasteisiin. Rikosten uusiutumiskäsitteitä vähentää myös

perheen antama tuki vangille. Diakoniatyö on mukana myös rikosten uhrien tukemisessa. (Jääskeläinen 2002, 209–210.)

Diakoniatyötä on myös päihdetyö. Raittiin elämäntavan kannattaminen ja siihen pääseminen Jumalan armon ja anteeksiannon tukemana on tie päihteistä irrottautumiseen. Kuntoutus- ja erilaiset hoidot tukevat tätä. Diakoniatyö vastaa päihteistä eroon pyrkivän hengelliseen, terveydelliseen, sosiaaliseen ja taloudelliseen avuntarpeeseen. (Jääskeläinen 2002, 213.)

3.4 Aiempia tutkimuksia kristillisestä päihdetyöstä

Lampi tutki omassa opinnäytetyössään uskon ja kristillisen päihdetyön merkittävyyttä raitistumiseen. Se on laadullinen tutkimus käyttäen aineistonkeruussa teemahaastattelua, analysointikeinona sisällönanalyysi. Haastateltavat olivat kaikki entisiä päihteidenkäyttäjiä, jotka uskon avulla olivat raitistuneet. Kristillinen päihdekuntoutus nousi merkittäväksi päihteistä eroon pääsemisessä, joista rukous ja hartaudet sekä seurakuntayhteys nousivat tärkeiksi osatekijöiksi. Lähimmäisenrakkaus ja luottamus nousivat esiin kantavana voimana. Ratkaisevaksi nousee esille uskoon tuleminen ja sen vaikutukset päihteistä irrottautumisessa sekä elämän järjestymisessä. Kaikki haastateltavat pääsivät uskon avulla eroon päihteistä. Kan-kodin ilmapiiri, rutiinit, säännöt ja vertaistuki sekä toivo auttoivat voimaantumaan ja eheytymään. (Lampi 2011, 28–31; 35–44.)

Valkoniemen seminaariesitelmä, laadullinen aineistolähtöinen sisällönanalyysi, tutkii kristillisyyttä painettuna ja arjessa näyttäytyvänä kristillisenä päihdetyönä. Valkoniemi avaa kattavasi kristillisten järjestöjen historiaa ja tätä päivää. Kristillisen päihdetyön vaikuttavuus näkyy päihteistä eroon pääsemisessä. Päihdetyön keinojen, kuten asuttamisen ja asioiden hoitamisen lisäksi kristillisyyttä näyttäytyy vahvana tukiverkkona. Rukous, hengelliset keskustelut ja hartaudet tukevat eheytymistä ja toipumista. Kristillisen päihdetyön voimavara on henkilökunnan ja ulospäin näkymisen kautta kristillisyydessä. (Valkoniemi 2006, 2–5; 40.)

Lehikoisen Pro Gradu kristillisestä päihdetyöstä kohdentuu työn tekijöihin ja heidän elämänkerrallisiin haastatteluihinsa. Oman käyttökokemuksen ja siitä toipumisensa sekä

kristillisen kääntymyksensä kautta he ovat eheytyneet toimimaan päihteiden käyttäjien auttajina. Oma uskoontulo oli ratkaiseva tekijä raitistumiseen ja elämänmuutoksen pohittamiseen. Mielenkiinto päihteisiin katosi ja omatunto sekä moraali heräsivät uudestaan tunteiksi. Oma elämä toimii esimerkkinä toipujille ja mahdollisuudesta irtaantua päihdeistä. Johtopäätöksenä tunnustetaan perinnöllisten ja olosuhteiden vaikutus päihdeongelman kehittymiseen sekä käänteen merkitys toipumiselle, joko uskoon tulon tai elämänhallinnan paranemisen kautta. Kristillisen ihmiskäsityksen kautta rakennettiin omaa identiteettiä uudelleen. (Lehikoinen 1997, 2–7;71–85;95–96.)

Lappalaisen (2005, 31–42) Tie Uuteen tutki kristillisen KAN-päihdeyhteisön merkitystä päihteenkäyttäjille päihdeistä vapautumiseen. Laadullinen tutkimus ja teemahaastattelu aineiston keruussa olivat menetelmänä. Päivärutiinit täyttivät päihteidenkäytön jättämän tyhjiön ja vertaiset koettiin tukena. Hengellinen sanoma toi rauhaa ja turvaa elämään sekä sen koettiin mahdollistavan uuden elämän aloittamisen. Hengellisyys toi ilon elämään, jolloin tuhoisa elämäntyö sai jäädä. Kristillinen sanoma koettiin rakkauden ilmapiiirinä ja näin ollen poisti pelkoja, mitä päihdeet olivat tuoneet tullessaan. Toivo huomisesta ja selviytymisestä oli vahvana läsnä.

4 VIADIA – PAIKALLISTA HYVINVOINTIA TUKEMASSA

4.1 Jumalaa ja lähimmäisiä palvellen

ViaDia ry on Suomen Vapaakirkon diakonian järjestö. Kristillinen raittiusliitto ry perustettiin vuonna 1936. ViaDia ry nimi muodostui vuonna 2007, kun Kristillinen Raittiusliitto ry ja Sosiaalilähetys yhdistyivät. (ViaDia ry 2016 a.) ViaDia ry:n näkynä ja tehtävänä on palvella Jumalaa ja seurakuntia, jotta ne voivat palvella lähimmäisiä, muuttaen palvelullaan Suomea. ViaDia on levinnyt useille paikkakunnille ja arvojensa mukaan tavoittaa suuren joukon avuntarvitsijoita. ViaDia ry:n strategian vuosille 2014-2016 mukaan tavoitteena on muun muassa kehittää valtakunnallista verkostoa, perustaa uusia paikallisyhdistyksiä sekä kehittää vankilatyötä. (ViaDia ry 2016 b.)

ViaDia Pohjois-Savo ry on ViaDia ry:n alaisuudessa toimiva paikallisjärjestö, johon kuuluvat Kuopion, Karttulan, Siilinjärven, Varkauden sekä Suonenjoen toimipisteet. Tarkoituksena on järjestää sosiaalista järjestöpohjaista kuntoutusta kristillisen päihdetyön keinoin työvoimapalveluina, kuntouttavana työtoimintana sekä vankikuntoutuksena. Vertaistuki ja osallisuus ovat asiakkaiden kuntoutumisessa merkittävässä asemassa tukemassa paikallista hyvinvointia. Työtoiminnan muotoja päiväkeskuksella ovat muutto- ja kuljetuspalvelut, ruoka-aputyö, kirpputoritoiminta erilaisine työtoimintoineen, kahvilapalvelut, varastointi sekä siivoustyöt.

Työtä tehdään heikommassa asemassa olevien lähimmäisiemme hyväksi tukemalla heidän yhteiskuntaan paluutaan. Asiakkaita ovat pitkäaikaistyöttömät, asunnottomat, rikostaustaiset sekä päihde- ja mielenterveysongelmaiset. Etsivän työn kautta tavoitetaan paikkakuntien lähimmäisiä. Vähävaraisten auttaminen ja ruoka-aputyö ovat merkittävää. Moniammatillinen tuki ja verkostot kannattelevat asiakasta hänen kuntoutuspolullaan. Kehittämistoiminta ja hankkeet ovat osa ViaDia Pohjois-Savo ry:n toimintaa.

Motivointijakso on pehmeä valmistautuminen tulevaa sopimusta varten, onpa kyseessä sitten kuntouttava työtoiminta tai työkokeilu. Motivointijakson vapaaehtoistyön aikana tehdään tuentarvekartoitus sekä arvioidaan asiakkaan soveltuvuutta työllistymis- palveluihin. Asiakas voidaan jatkopoluttaa kuntouttavaan työtoimintaan erilaisiin työ-

toimintoihin, joista oli jo aiemmin edellä. (ViaDia Pohjois-Savo ry 2016 a.) Lain kuntouttavasta työtoiminnasta mukaan kuntouttavalla työtoiminnalla tarkoitetaan kunnan järjestämää toimintaa, jonka tarkoitus on parantaa henkilön elämänhallintaa sekä luoda edellytyksiä työllistymiselle. Lain soveltamisohjeiden mukaan huomioidaan vankilasta vapautuvan osalta kuntouttavan työtoiminnan parhaiten tukevan asiakkaan elämänhallintaa ja työllistymisedellytyksiä, jolloin se voidaan ennen määräämää sopia asiakkaan pyynnöstä rikostaustaisen asiakkaan kanssa. Kuntouttavan sopimuksen teon tulee tällöin perustua asiakkaan yksilölliseen tilanteeseen, tarpeeseen ja kunnan sekä Te-toimiston yhteistoimena tehtyyn asiakkaan kuulemiseen. (Komiteamietintö 2001, 7.)

ViaDia Pohjois-Savon toimintaan ohjataan pääosin haasteellisessa tai erittäin haasteellisessa elämäntilanteessa ja työmarkkinatilanteessa olevia asiakkaita. Sosiaalihuollon työelämäosallisuutta tukevan lainsäädännön ja palvelujärjestelmän uudistamistarpeita selvittävän työryhmän (TEOS) mukaan he ovat ”työttömiä henkilöitä, joiden toimintakyvyn arvioidaan alentuneen vamman, sairauden, elämänhallinnan ongelmien, pitkittyneen työttömyyden tai vaikean sosiaalisen tilanteen vuoksi ja joilla tästä johtuen on merkittäviä vaikeuksia työllistyä avoimille työmarkkinoille” (Pöyhönen 2014). Oma ohjaajuus on ViaDia Pohjois-Savo ry:llä kehitetty osaksi kuntouttavaa työtoimintaa. Se on asiakastyöhön järjestelmällisyyttä tuova ohjaustapa. Oma ohjaajuus -ohjaustapa tuo käytäntöön kirjaamismallit, seurannan, asiakkaan kartoittamispolon sekä aktiiviset tapaamiset asiakkaan ja oman ohjaajan välillä. Jokaiselle kuntoutujalle on nimetty oma ohjaaja. Oma ohjaajan kanssa kartoitetaan jatkopolutusta vapaaehtoistoiminnasta työtoimintaan ohjautumiseksi.

Varikko-hanke on kuntouttava päivä- ja työtoimintamalli, jossa halutaan tukea sosiaalista osallisuutta sekä työ- ja toimintakykyä. Matalan kynnyksen päiväkeskuksella on turvallista harjoitella työtoimintaa ennen työelämään siirtymistä. Varikon asiakaskuntaa ovat muun muassa pitkäaikaistyöttömät sekä rikostaustaiset asiakkaat. (ViaDia Pohjois-Savo ry 2016 c.) Kuntouttavaan työtoimintaan tärkeä kannustin on yhdeksän euron päivittäinen korvaus ja tavoitteena voi olla esimerkiksi päihteettömyyden tukeminen (Blomgren ym. 2016, 85). Jatkopolutuksen kautta asiakkaan etenemisen mahdollisuuksia ViaDialla kartoitetaan lisäksi Avaimet työelämään -hankkeessa ja ohjataan eteenpäin ViaDialta vaikkapa koulutukseen ja työllistymiseen vapaille markkinoille työkokeilun kautta (ViaDia Pohjois-Savo ry 2016 b).

Kuopion vankilan Kristillinen kuntoutusosasto on osa ViaDia Pohjois-Savo ry:n vankikuntoutuspolkua. Polkua voidaan rakentaa jo ennen varsinaisen tuomion alkua. Yhteys vankilassa toteutuu vangin tai kristillisen kuntoutusosaston toimesta ViaDia Pohjois-Savo ry:n ohjaajan kanssa. Avovankien päivätoiminta toteutuu työtoimintoina ViaDia Pohjois-Savo ry:n päiväkeskuksella. Vankikuntoutuspolkua rakennetaan jo tuomion aikana tukemaan vapautumista. Vapaudessa tuki kohdentuu asumiseen, työllisyys – ja kuntoutuspoluille suuntautumiseen. (ViaDia Pohjois-Savo ry 2016 d.)

ViaDian tuettu asuminen mahdollistaa vapautuvan vangin asumisen vankilasta vapautumisen jälkeen. Tuki voi alkaa jo koevapauden aikana. Tuettu asuminen tuotetaan ostopalveluna kaupungille ja sosiaalinen isännöinti on osa kehittämistä. Tukea annetaan asumisen mahdollistumiseen, virastoasioiden hoitoon, arjen askareiden hoitamiseen sekä arjesta selviytymiseen. Koti on jokaiselle tärkeä, mutta elämä voi olla kolhinut niin, että vapailta markkinoilta asunnon saaminen on mahdotonta. Toisaalta pitkän tuomion jälkeen laitospaikkasta asumisesta omaan asunnon ylläpito voi olla suuri muutos. Tuettu asuminen mahdollistaa asunnon säilymisen, kun asioita hoidetaan yhdessä. Asunnon saantia voi helpottaa portaittainen vapautuminen, jossa vapautuva vanki ennen lopullista vapautumistaan vankilasta kohdennettaisiin tuetun asumisen ja tukipalveluiden piiriin (Komiteamietintö 2001, 71).

4.2 Arvomaailma

Vapaakirkon oppien perusta on Raamatussa sekä apostolisessa uskontunnustuksessa. Vapaakirkkoon liitytään kasteen ja oman uskon tunnustamisen kautta vapaaehtoisesti. Raamatun oppeja halutaan noudattaa omassa elämässä ja henkilökohtainen uskonratkaisu katsotaan tärkeäksi elämänmuutoksen vahvistajaksi. Uudestisyntyminen on Pyhän Hengen aikaansaamaa, armolahjoja korostetaan ja ehtoollista vietetään koko seurakunnan kesken, muistutuksena armosta. (Ketola & Virtanen 2008, 112–113.) Syntien anteeksisaaminen Jeesuksen sovitustyön kautta ja henkilökohtainen suhde Jumalaan korostuvat evankeliumin ilosanomassa. Vapaakirkko toimii kristillisen arvopohjansa kautta vaikuttaen yhteiskuntaan, puolustaen syrjäytyneitä ja heikkoja. Jokainen ihminen nähdään arvokkaana Jumalan luomana ihmisenä. (Suomen Vapaakirkko i.a..)

ViaDian työntekijät ovat tehneet henkilökohtaisen uskonratkaisun. Voiko hengellisyys tuoda työyhteisöön arvomaailmansa kautta jotain enemmän, voimavaroja? Työyhteisö voidaan nähdä kolmikantana; minä, sinä ja työyhteisön sielu, jossa oma Jumalasuhte heijastuu toiseen ihmiseen ja koko työyhteisöön. Toiseen ihmiseen saadaan yhteys hengellisyydestä, joka osaltaan synnyttää luovuutta, iloa ja hyvää ilmapiiriä. Ihmisen toimiminen kokonaisvaltaisesti, hengellisyyden läsnä ollessa, vahvistaa myös työyhteisön arvojen mukaan toimimista sekä voimavaroja. Hengellisyys näkyy työyhteisössä aina ihmiskuvasta visioihin sekä toimintatapoihin saakka. Lähimmäisen arvostaminen sekä kohtaaminen samanarvoisena heijastuvat hengellisyydestä. ”Hengen hedelmää meissä ovat muun muassa rakkaus, ilo, rauha, kärsivällisyys ja ystävällisyys.” Vastoinkäymiset, haasteet ja työelämän tilanteet siunaamalla työyhteisö kehittää kiitollisuuden kautta toimintaansa. (Suvila 2015, 55–58.)

Paavali (Apostolien teot 20:28) ohjeistaa meitä pitämään huolta ensin itsestämme. Voidaan ajatella, että oma fyysinen ja hengellinen jaksamisemme tulee olla kunnossa, jotta voimme, kuten hän jatkaa, pitää huolta koko laumasta. Lauman voidaan ajatella olevan työyhteisömme sekä lähimmäisemme. Kun työntekijöinä voimme itse hyvin, jaksamme hoitaa asiakkaidemme sekä työyhteisömme asioita. Olemme kokonaisuus ja kaikki vaikuttaa kaikkeen. Rukoushetket siunaavat työpäivän ja tukevat hengellistä kasvuamme.

Työntekijöiden hengellinen elämä heijastuu työyhteisöön. Hengellisyys säilyttää sisäistä tasapainoa, auttaa kestäämään epävarmuutta, pelkoa sekä tietämättömyyttä ja antaa aikaa päätösten kypsyttelyyn, kasvattaen vastuullisuutta, kunnioitusta ja oikeamielisyyttä. Hengellisyyden seuraus on nähdä toistemme arvo ja mahdollisuudet. Ilolla ja huumorilla on yhteys työpaikan hengelliseen tilaan ja sen keskinäiseen jakamiseen. Hengellisessä työyhteisössä mietitään päätöksissä, keihin muutos vaikuttaa ja miten. Kun hengellisyys on osa työyhteisön arvoja, se heijastuu hyvänä niin asiakkaisiin, työyhteisöön kuin ympäristöönsäkin. (Tanska 2015, 148–151.) ViaDian kristillistä arvopohjaa eikä hengellistä toimintaa ole koskaan mainittu asiakkaiden keskeyttämisen syyksi. Keskeytyminen on pikemminkin johtunut päihteistä ja elämänhallinnan ongelmista. (Nuutinen 2014.)

Kristillinen päihdetyö alkaa päivänavauksessa, jossa luetaan Raamatun paikka ja siunataan päivä. Rukousta on ruoan siunauksen yhteydessä sekä tarvittaessa muulloinkin. Kristillinen ryhmätoiminta: kuten Raamattupiiri, Krito-ryhmät sekä Uskon askeleet,

keskustelut, sielunhoito, hengellinen musiikkiryhmä sekä diakoniatyö ovat kristillistä päihdetyötä. Ihminen huomioidaan kokonaisvaltaisesti, hengellinen ulottuvuus on mukana. Jokainen hyväksytään sellaisena kuin on ja kannatellaan ottamaan vastuuta kristillisistä arvopohjista käsin. Vertaistuki ja rinnalla kulkeminen tukevat kuntoutujaa.

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

5.1 Laadullinen tutkimus ja tutkimusongelma

Opinnäytetyöni käynnistyi keväällä 2015. Otin tuolloin yhteyttä ViaDia Pohjois-Savo ry:hyn, ja sovimme tapaamisajan opinnäytetyön aloittamista varten. Alkupalaverissa kartoitimme mahdollista opinnäytetyön tarvetta ja aihealuetta. Opinnäytetyöni on täysin työelämälähtöinen ja vastaa heidän tarpeeseensa. Keskustelimme ViaDian arvomaailmasta ja lähimmäistyön periaatteesta, jonka tulisi olla opinnäytetyön pohjana. Esille nousivat diakoniatyö ja asiakkaiden kokemukset toiminnasta. Hengellisyys haluttiin mukaan opinnäytetyöhön, koska koko ViaDian toiminta perustuu kristillisille arvoille. Osa-alueiksi alkoi jo ensitapaamisella muotoutua asiakkaan kokemus hengellisyydestä, miten se näkyy toiminnassa sekä mitä kehitettävää toiminnassa mahdollisesti olisi.

Opinnäytetyöhön ehdotettiin joko asiakashaastatteluja tai lomakekyselyä. Keskustelussa nousi esille tarve kartoittaa asiakkaan kokemuksia avunsaannista ViaDialla. Yhteisöllisyys, päihteettömyys, sosiaalityö, asumisen asiat sekä asiakkaan saama tuki nousivat puheeksi opinnäytetyössä esille otettaviksi asioiksi. Tapaamisessa keskusteltiin, mitä on kristillinen päihdetyö, joka tulisi liittää teoriaan. Näistä muotoutui opinnäytetyön teorialrunko, joka rajattiin vankikuntoutukseen sekä kristilliseen päihdetyöhön. Syksyllä 2015 liitettiin mukaan sosiaalinen kuntoutus, koska se on katto koko teorialle. Opinnäytetyöni on kiteytettynä Liitteen1 kuvaan.

Tutkimuksesta voidaan puhua määrittelemällä lähtökohdat ja käsitteet sekä ymmärtämällä, mistä tutkimuksessa on kysymys. Keskeinen osa tutkimustyötä on tutkimuksen menetelmällisten ratkaisujen pohdinta. Se mitä tutkitaan ja mitä siitä halutaan tietää, määrittää valitut menetelmät ja käytänteet. Tässä opinnäytetyössä käytän kvalitatiivisia eli laadullisia menetelmiä, joilla korostetaan todellisen elämän kuvaamista, kokonaisvaltaisuutta ja tosiasioden löytämistä. Tutkimusongelmaksi opinnäytetyössäni nousee kolme eri tutkimuskysymystä, jotka ovat:

1. Miten ViaDia on tukenut rikostaustaisen asiakkaan paluuta yhteiskuntaan?
2. Miten asiakas kokee hengellisyyden läsnäolon ViaDialla?
3. Mitä kehitettävää toiminnassa on?

Kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus on joustavaa tutkimusta eli tutkimuksen aikana voidaan lisätä ja muuttaa tehtäviä tutkimuksessa. Tutkimus on aineistolähtöistä, aineistoa voidaan kerätä ja analysoida yhtä aikaa, ne eivät sulje toisiaan pois. Kvalitatiivisella tutkimuksella pyritään tutkimaan inhimillistä toimintaa. Tutkitaan ihmistä ja hänen elämänsä. Yritetään päästä tutkittavan taakse, selvittämään mitä, miten ja miksi. Pyritään vuorovaikutukseen. (Kankkunen & Vehviläinen – Julkunen 2009, 65.)

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa on sekä käsitteellinen että empiirinen vaihe. Tutkimusaiheen valinta ja sen rajaaminen, menetelmien valinta, kirjallisuuskatsauksen laadinta, asiayhteyteen perehtyminen ja teoreettisen pohjan luominen ovat osa käsitteellistä vaihetta. Tiedon keruu, tallennus, analysointi, tulosten tulkitseminen ja raportointi kuuluvat empiiriseen vaiheeseen. (Kankkunen & Vehviläinen – Julkunen 2009, 64.) Teoriaosuutta kirjoitin syksystä 2015 kevääseen 2016.

5.2 Aineiston kokoaminen

Aineistoni keräsin teemahaastatteluna loppuvuodesta 2015. Valitsin teemahaastattelun, koska se tuntui luontevalta tavalta saada haastattelujen ääni kuuluviin. Samoin tapaamisessani ViaDian ohjaajien kanssa oli jo alkanut rakentumaan eri teemoja, joihin haluttiin saavan vastauksia. Halusin antaa tilaa haastateltavien kertomalle. Tallensin nauhoittamalla jokaisen yksilöhaastattelun laadulliseksi aineistoksi. Teemahaastattelussa eli puolistrukturoidussa haastattelussa on tärkeää, että haastateltavilla on kokemusta samasta ilmiöstä. Haastateltavat valikoidaan tarkoin, jotta tietoa valikoidusta ilmiöstä saadaan monipuolisesti. Haastattelu rakentuu teemojen ja puoliavointen kysymysten ympärille, jolloin tarkentavat kysymykset ovat mahdollisia. Muodostin kolme eri teemaa, joiden sisälle muodostin haastattelukysymykset (Liite 2). Kysymysten esittämisjärjestystä on mahdollista vaihtaa. Vuorovaikutuksessa syntyvät haastateltavan luomat merkitykset ovat keskeisiä. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 48; Tuomi & Sarajärvi 2009, 85–86.)

Yhdistävä ilmiö haastateltavilla on rikostausta. Haastattelin jokaisen ViaDian toimistoilla, joista olin varannut käyttööni rauhalliset toimistotilat. Olin ennakkoon kysynyt jokaiselta haastateltavalta heidän halukkuutensa haastatteluun ja varasin heille yksilöajat haastattelua varten. Haastateltavat eivät olleet tietoisia keitä muut haastateltavat ovat.

Jokainen haastateltava suostui vapaaehtoisesti haastatteluun ja sen nauhoittamiseen. Kävin heidän kanssaan läpi mihin aineistoa tullaan käyttämään ja sen tuhoamisen. Jokainen allekirjoitti suostumuksensa (Liite 3) haastatteluun ja aineiston käyttöön. Nauhoitettua aineistoa kertyi yhteensä noin neljä tuntia. Pisin haastattelu oli kestoaltaan noin tunnin, mutta keskimäärin haastattelut olivat kestoaltaan noin 20 minuuttia. Haastattelu aineiston keruumenetelmänä on aikaa vievää ja osin haasteellista, mutta antoisaa.

Toisaalta haastattelussa vaarana on, että haastateltava haluaa antaa hänelle itselleen edullisia vastauksia ja eri tilanteessa vastaisi aivan toisin. Haastateltavan taktikointi vastauksissa antaisi näin sosiaalisesti rakentavan vastauksen, niin kuin asian tulisi olla, mutta ei olisi hänen itsensä kokemus asiasta. Merkittävää onkin kuinka haastattelija analysoi saamiaan vastauksia huomioiden asioiden merkittävyyden. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 206–207.)

Ensimmäisen haastattelun tehtyäni kuuntelin nauhoittamani tallenteen. Kiinnitin huomiota, että joissain kohdin puhuin itse haastateltavan päälle, joka hankaloitti tallenteesta selvän saamista. Totesin, että haastattelijan rooli on haastavaa. Otin tästä opikseni ja muissa haastatteluissa annoin rauhassa haastateltavan puhua sanottavansa ennen kuin jatkoimme eteenpäin. Olin luonut kysymykset niin, ettei niihin voinut vastata ainoastaan kyllä tai ei. Jos vastaus kuitenkin jäi lyhyeksi, esitin haastateltaville aiheesta tarkentavia kysymyksiä. Näin sain heiltä syvemmän vastuksen asiaan. Haastattelut sujuivat luontevasti ja koin, että jokainen vastasi rehellisesti ja omalla kokemuksellaan kuhunkin kysymykseen, tuoden näin monitahoisia vastauksia aiheeseen.

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa aineisto kerätään valituilta henkilöiltä haastatteluina, joissa on jokin valittu teema. Ollaan vuorovaikutuksessa tutkittavan kanssa, mutta lähtökohtana on kuitenkin teoria. Tutkittavaa pyritään havainnollistamaan, tekstianalysejä ja puhtaaksikirjoittamista voidaan käyttää. Pyritään ymmärtämään tutkittavaa ja hänen käyttäytymistään, hänen näkökulmiaan. Aineistoa voi olla runsaasti, joten analysointi on kvalitatiivisen tutkimuksen työläin osa. Ennen kaikkea pyritään ymmärtämään tutkittavaa. Kvalitatiivinen tutkimus korostaa todellisen elämän kuvaamista ja kokonaisvaltaisuutta. Kvalitatiivinen tutkimus siis menee enemmän tutkittavan taakse yrittäen löytää todellisuuden miksi näin tapahtuu. Kvalitatiivinen tutkimus on ulkoasultaan tekstiä, ei numeroita, ja on ihmistieteellistä tutkimusta. Kvantitatiivisessa tutkimuksessa oleel-

lista on totuus, kun taas kvalitatiivisessa aineistolähtöisyys eli todellisuus ja saatavan tiedon subjektiivinen luonne. (Kankkunen & Vehviläinen – Julkunen 2009, 41; Metsämuuronen 2008, 14; Puusa & Juuti 2011, 47; Tuomi & Sarajärvi 2009, 66.)

5.3 Aineiston analysointi

Litterointi eli sanatarkasti puhtaaksikirjoittaminen on analysoinnin kanssa kvalitatiivisen tutkimuksen työläin vaihe. Koko kerätty aineisto puhtaaksikirjoitetaan. Tässä vaiheessa nauhoilta ei vielä tehdä päätelmiä aineistosta. (Hirsjärvi ym. 2009, 222.) Litteroin aineiston alkuvuodesta 2016. Auki kirjoitettua litteroitua aineistoa kertyi haastatteluista yhteensä 79 sivua. Litterointiin meni aikaa kaiken kaikkiaan noin 21 tuntia. Osin oli haasteellista saada selvää haastateltavan sanomisesta, vaikkakin käyttämäni nauhuri oli laadukas. Kuuntelin jotkin haastattelun kohdat uudestaan, jotta sain tarkalleen selvää kertomasta. Huomasin, että puhumme hyvin eri tavoin. Toiset nielaisevat sanojen loppuosat ja varsinkin jos puhetyyli on epäselvää, sen puhtaaksikirjoittaminen oli tallenteesta haastavaa. Huomasin, että äänestä selvän saaminen kuulostaa erilaiselta eri tavoin kuunneltuna. Kuuntelin nauhoitetta sekä kuulokkeilla, että tietokoneen ja nauhurin kaiuttimien kautta, jos oli hankaluutta saada selvyyttä. Tuolloin jokin näistä kuuntelutavoista sai minut saamaan selville sanotun sanan tai lauseen, kuten se oli kerrottukin.

Perehdyin eri analysointitapoihin kirjallisuuden avulla ja valitsin aineistooni sopivaksi analysointitavaksi aineistolähtöisen sisällönanalyysin. Sisällönanalyysin keinoin analysoin teemahaastattelujen litteroidun aineiston. Teemahaastattelun teemat jäsentävät analysoitavaa tekstiä pilkkoen tekstit teemoittain yleisessä ja tiiviissä muodossa. Jotta johtopäätökset ovat mahdollisia, aineisto järjestetään. Tekstianalyysin kautta etsitään merkityksiä, ei niinkään totuutta. Kyseessä on haastateltavan inhimillinen ajattelutapa ilmiöstä, siitä mitä ne hänelle merkitsevät. Kerätty aineisto pelkistetään, ryhmitellään ja kuvataan teemoittain sanallisesti. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 93, 103–106.)

Aloitin litteroidun aineiston purkamisen kokoamalla ensin kaikki saman kysymyksen vastaukset yhteen. Erottelin jokaisen haastateltavan litteroidun vastauksen eri väreihin. Sama väri samalla haastateltavalla toistui jokaisen kysymyksen vastauksen kohdalla.

Käsittelin litteroidun aineiston kysymys kysymykseltä pelkistetympään muotoonsa. Koska käsittelin kysymyksen kerrallaan, pystyin samalla analysoimaan merkityksiä, joita nousi litteroiduista vastauksista. Järjestelin vastaukset, jotka vastasivatkin eri kysymykseen kuin mitä oli kysytty oikeisiin kohtiin. Käsitellyt kysymykset järjestelin seuraavaksi teemoittain. Loin näin analysoidusta aineistosta teemojen alle uusia alaotsikoita, jotka kuvasivat nousseita merkityksiä. Osan aineistosta esitän sanoin ja osan kuvoina. Haastateltavien omasanaiset lainaukset tuovat tuloksiin merkityksiä ja ovat osoitus aineiston luotettavuudesta. Aineiston analysointiin keskityin kevään 2016 aikana.

Tavoitteena aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä on kuvata ilmiötä mahdollisimman laajasti ja samanaikaisesti tiiviisti. Sisällönanalyysin vahvuuksia ovat sisällön sensitiivisyys sekä joustavuus, joiden kautta nousevat aineiston kuvauksesta uudet merkitykset, seuraukset sekä sisällöt. Sisällönanalyysi antaa tutkijalle vapauden ja samalla haasteen aineiston analysoinnissa, koska eteneminen ei ole suoraviivaista. Tutkijan on ajateltava itse koko analysointivaiheen läpi aineistosta nousevia merkityksiä. Aineistosta haetaan merkityksiä sanoista, lauseista tai jopa yksittäisistä kirjaimista. Syntyvät kategoriat nousevat aineistosta ja pohjataan tutkimusongelmiin. Sisällönanalysoinnin raportointi on täysin aineistolähtöistä ja analyysi etenee pelkistämisen, ryhmittelyn ja yleiskäsitteiden luomisen kautta vaiheittain. Sisällönanalyysia ohjaavat kysymykset: kuka, missä ja milloin, mitä sekä miksi? (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2009, 134–136.)

Analysoinnin jälkeen tulokset tulkitaan, selitetään ja merkityksiä pohditaan. Haastateltavan, haastattelijan ja opinnäytetyötä lukevan tulkintojen tulisi kohdata samoina. Haastatteluista tulisi saada vastauksia siihen mitä kysyttiin, ja aineiston tulisi vastata tutkimusongelmiin. Tulkinta mittaa näin aineiston pätevyyttä. Aineistosta nousevat pääseikat kootaan yhteen ja verrataan niitä tutkimusongelmiin. Pääseikoista tehdään johtopäätöksiä ja mietitään niiden laajempaa merkitystä. (Hirsjärvi ym. 2009, 229–230.) Koko analysointivaihe pakotti minut ajattelemaan itse ja tekemään johtopäätöksiä analysoimastani aineistosta. Tein koko analysointivaiheen aikana erikseen muistiinpanoja nousseista ajatuksista ja oivalluksista. Johtopäätösten ja pohdinnan kirjoittamisen aika oli kesän 2016 aikana, jolloin luin uudestaan tuloksia ymmärtääkseni niiden merkityksiä.

5.4 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus

Koko opinnäytetyöprosessin ajan käsittelen keräämääni aineistoa huomioiden salassapitosäädökset. Haastateltaville antamani lupauksen mukaan hävitän keräämäni aineiston tallenteet sekä muut kirjalliset kappaleet oikeaoppisesti. Ainoa aineistosta jäävä kappale on tämä opinnäytetyö. Sivulliset eivät missään vaiheessa pääse käsiksi aineistoon ja haastatteluihin. Koko aineiston käsittelyn ajan haastattelut kulkevat anonyymeinä ja nimettöminä. Olen myös vaihtanut haastattelujen järjestystä suhteessa haastattelulainauksiin, jotta tunnistettavuus häviää.

Tutkimuseettisiä näkökohtia tarkastellessa opinnäytetyötä ohjaa asiakkaiden äänen kuuleminen sekä heiltä saatu suoran käden tieto. Ennakko-oletuksia tutkittavasta aiheesta ei ole. Pyrin rehellisesti tuomaan esille ne ajatukset ja kokemukset, jotka haastateltavilta nousevat esiin, ilman johdattelua vastaukseen. Pyrin käyttämään alkuperäistä tietoa enkä olettamaan asioita. Opinnäytetyötä ja haastatteluja tehdessäni pyrin puolueettomuuteen haastateltavaa sekä asiaa kohtaan. Monipuolinen tarkastelu teorian kautta takaa asian vahvistumisen ja oikeellisuuden.

Hyvän tieteellisen käytännön keskeisiä lähtökohtia ovat tutkimusetiikan lähtökohdista tarkasteltuna rehellisyys, huolellisuus ja tarkkuus koko tutkimustyön etenemisen ajan sekä eettisesti kestävät tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmät. Avoimuus ja vastuullisuus tulosten tarkastelussa sekä viittaukset muiden tutkimuksiin ja julkaisuihin asianmukaisella tavalla kuvaavat vastuullisuutta opinnäytetyössä. Kun suunnittelu, toteutus ja raportointi ovat vaatimusten mukaisia sekä tutkimusluvut kunnossa, on osapuolten vastuut ja velvollisuudet sekä aineiston käyttöoikeudet hyväksytty kaikilla osapuolilla, keitä sopimus koskee. Esteellisyyden huomioiminen tarvittaessa ja tietosuojaa koskevat kysymykset tulee olla huomioituna toimiessa tutkimuseettisistä lähtökohdista käsin. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012–2014.)

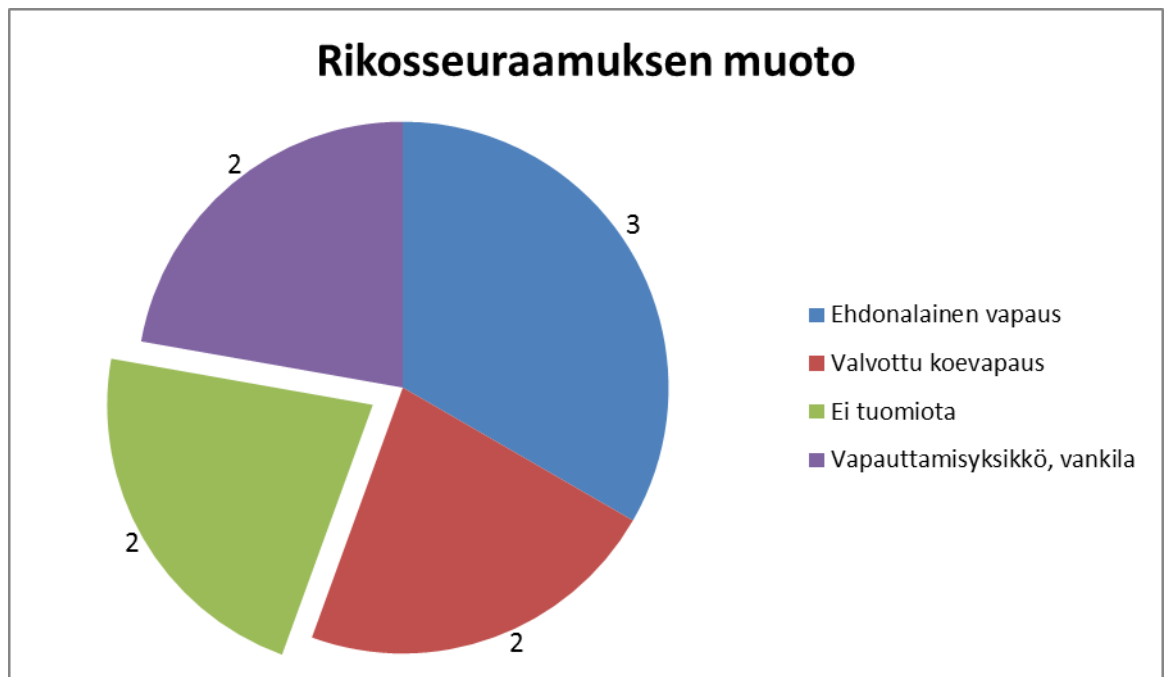
Opinnäytetyössä sosiaalialan eettisten periaatteiden (Talentia ry 2013) mukaisesti kunnioitan haastateltavien ihmisarvoa ja ihmisoikeuksia. Jokaisella haastateltavalla on oikeus kertoa oma kantansa haastateltavaan asiaan, jonka rehellisesti tuon esille. Oma suvaitsevaisuuteni tulee esille työskennellessäni rikostaustaisten kanssa. Kohtaan heidät yksilöinä ja tasa-arvoisina ihmisinä. Itsemääräämisoikeuden mukaan asiakkaila on

mahdollisuus kieltäytyä haastattelusta ja kunnioitan tätä. Rikostaustaisilla voi olla vastustusta virkavaltaa kohtaan, siksi pyrin kohtaamaan haastateltavat arvokkaasti ja ystävällisesti. Jokaisen haastateltavan henkilöllisyys salataan ja henkilötietoja ei julkaista. Haastattelut tehdään nimettöminä. Raamatun (Matteus 25:40) sanojen ”Totisesti: kaiken, minkä te olette tehneet yhdelle näistä vähäisimmistä veljistäni, sen te olette tehneet minulle” voidaan sanoa olevan ohjeena koko opinnäytetyön kokoamisen ajan.

6 TULOKSET

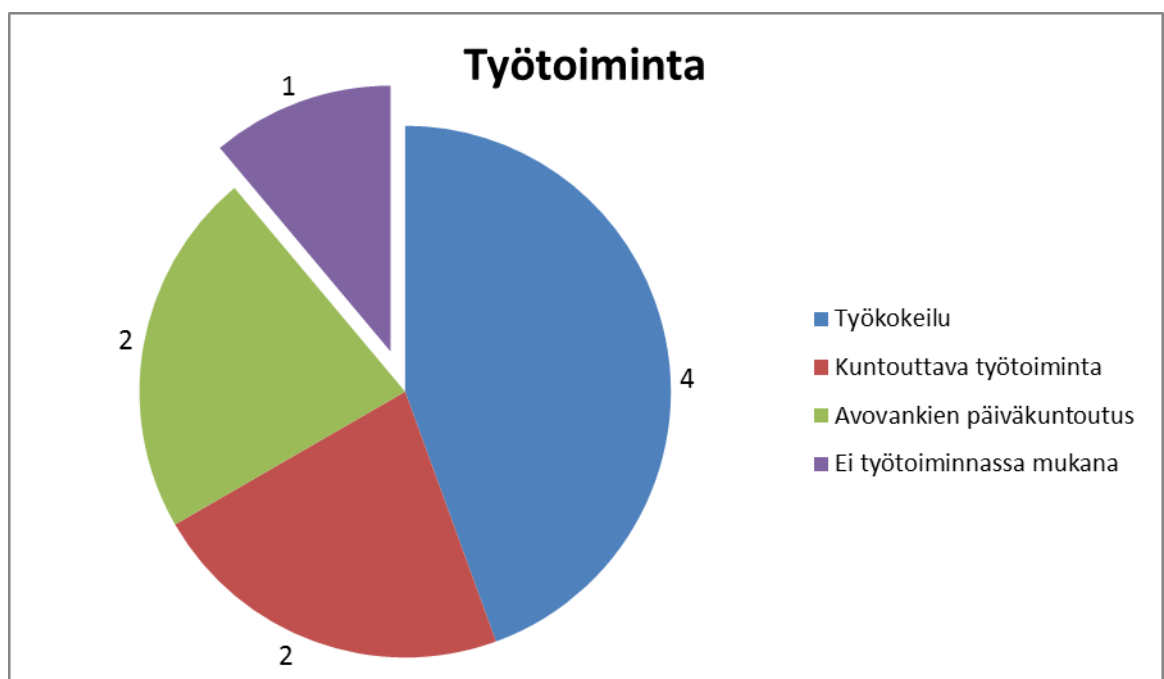
6.1 Haastateltavien taustatiedot

Aineistoni koostuu yhdeksän miehen haastatteluista, jotka ovat ViaDia Pohjois-Savo ry:n sosiaalipalveluna tuottamalla vankikuntoutuspolulla mukana. Kaikki ovat miehiä, sillä rikostaustaisia naisia ei ollut toiminnassa riittävästi mukana, jotta olisi saatu kattava aineisto. Yhdistävä tekijä kaikilla miehillä on rikostausta. Haastateltavat valikoituivat siten, että heillä on paljon tietoa tässä opinnäytetyössä tutkittavasta asiasta ja keskiössä ovat heidän kokemuksensa asiasta (Kankkunen & Vehviläinen – Julkunen 2009, 83). Kahdeksan miehistä on tullut ViaDian toimintaan kuullen siitä vankilassa ollessaan, Kristilliseltä osastolta, vapauttamisyksiköstä, vartijan tai kaverin kertomana sekä yksi on ohjautunut työllistämistoimien kautta mukaan. Ikähaarukka aineistossa on 34–53-vuotta. Haastatteluhetkellä rikosseuraamuksen alaisena (Kuvio 2) on kolmella miehistä ehdonalainen, kahdella valvottu koevapaus, kaksi on vankilan vapauttamisyksiköstä ja kahdella tuomio on juuri päättynyt.

KUVIO 2. Haastateltavien rikosseuraamuksen muoto haastatellessa

Haastateltavista kaikki muut paitsi yksi on suorittanut peruskoulun. Haastateltavista neljällä on suoritettu toisen asteen tutkinto ja yksi on ylioppilas. Kuitenkin kuudella haastateltavalla on kesken jääneitä opintoja toiselta asteelta, ammattikorkeasta sekä yliopistosta. Jatkolutuksen ohjaamana yksi opiskelee tällä hetkellä ammattikorkeakoulussa. Kaikki haastateltavat ovat ViaDian vankikuntoutuspolulla mukana. Osa on sekä työtoiminnassa että tuetussa asumisessa, yksi ainoastaan on pelkästään tuetussa asumisessa (Kaavio 3). Vapauduttuaan vankilasta kolmella on oma vuokrasuhde ja neljä on tuetussa asumisessa mukana.

KUVIO 3. Haastateltavien toiminnan muoto ViaDialla

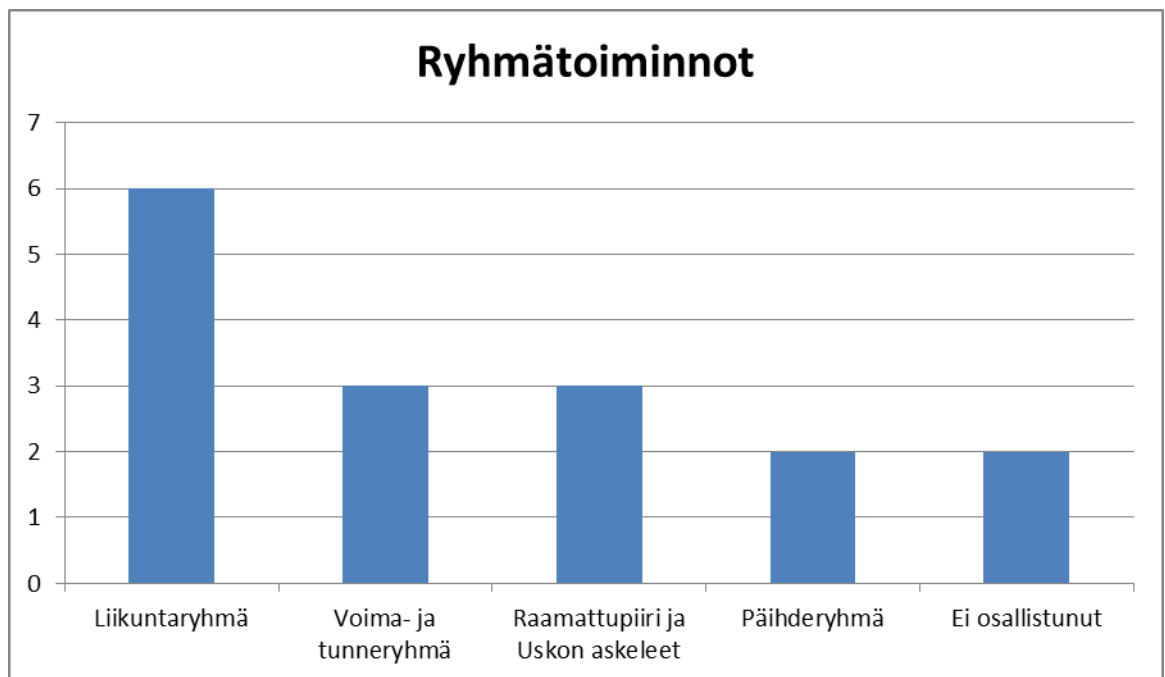
Vankikuntoutuspolulla ja työtoiminnassa mukana olevilla on haastateltavien mukaan asetettu tavoitteiksi vuorokausi-rytmin tukeminen, päivään tekemistä ja työtä, päihteettömyyteen tukeminen, työllistymisen tukeminen sekä työkyvyn ylläpitäminen.

6.2 Kuntoutuksen ja yhteiskuntaan paluun tukeminen

6.2.1 Ryhmät kuntoutuksen tukena

Kokonaisuudessaan ViaDialla toimivat ryhmät (Kuvio 4) koetaan tarpeellisiksi ja voimaannuttaviksi. Aineisto kertoo ryhmien toteutuksen onnistuneen ja antaneen apua elämän asioihin. Ryhmissä käsiteltävät asiat tukevat kuntoutumista ja tarjoavat vertais-tukea sekä näkökantaa asioihin.

Käsitellään asioita. Ainahan siitä on niin ku aukee uusia juttuja, ruppee ymmärtää ja tässäkin näkee monenlaista tyyppiä nuiita muita ryhmissä. Niin ku taustaltaan ja kertovat ja, näkee käyttäytymisiä erilaisia. Kyllä totta kai olen saanut apua. (M5)

KUVIO 4. ViaDian ryhmätoimintoihin osallistuneet

Sosiaaliseen kanssakäymiseen saatava tuki sekä työtoiminnan että ryhmien kautta nähdään tärkeänä. Keskustelut ja asioiden pohdinta muiden kanssa nousevat esille. Hengellisten ryhmien kohdalla uskonasioista keskustelu, Raamattuun perehtyminen ja uskonelämän vahvistaminen toimivat tukevana elementtinä kuntoutuksessa. Osa haastateltavista saa samanaikaisesti tukea muualtakin kuin ViaDialta. Työtoiminta nähdään selviytymistä ja päihteettömyyttä tukevana. Ongelmat voi olla ratkottu jo aiemmin, jolloin

pääasiallinen tuentarve on työ- ja toimintakyvyn ylläpitäminen. Suuttumuksen hallinta, viisi askelta muutokseen, päihderyhmät ja -keskustelut sekä Elmo-projekti (liikuntaa ja ruoanlaittoa sekä elämänhallintaa) nousevat esille muualta saatavista tuista. Vankilassa ollessa on käyty psykologin keskusteluissa. Työllistymistä tukevana nähdään erilaisten korttien suorittamismahdollisuudet, kuten työturvallisuuskortti sekä hygieniapassi. Näitä kuntoutujien on ajoittain mahdollisuus ViaDialla suorittaa.

6.2.2 Päähteettömyyden tukeminen

Kysyttäessä, miten ViaDia mielestäsi tukee päähteettömyyttä, vastataan;

Minusta erittäin hyvin ... tähän normaaliarkeen, että kun on jottai puuhastelua niin minun mielestä vaan sanomattaki tukee...Niin täällä on mukava olla ja ehottomasti selvin päin. Että ei tulis mieleenkään, että vaikka omalla kohdalla, kun on alkoholi ollu iso vakava ongelma...että tänne tulis niin ku humalassa ja varsinkin vielä kun Vapaakirkko. Niin siinä on se oma mietintä semmonen, että ei ei niin ku millään tavalla mielellään päihtyneenä esiintys täällä, että se on se....tila nimenomaan tila, että ei ei sovi millään tavalla näihin kuvioihin päihtyneenä olemisen. (M1)

Aineistosta nousevat esille vahvasti päähteettömyyden tukemisessa työn tekeminen ja rutiinitoiminnot. Työnteko antaa merkitystä päiviin ja poistaa tyhjän ajan, joka muutoin menisi päihteisiin tai tyhjäntoimitukseen. Päähteettömän tuetun asumisen koetaan tukevan päähteettömyyttä työnteon ohella. Kannustimet, kuten ruoka-apu kotiin ja lämmin ilmainen ruoka koetaan etuina, jotka säästävät muutenkin tiukassa olevaa rahaa. Aineistosta nousevat esille retkahdukset ja niissä tukeminen:

No täällä, kontrolli on tiukka, mutta sitten myös jos vähän mokaa niin ei heti heitetä pois–annetaan mahdollisuus. Se on tärkeä. Koska tommonen päihderiippuvainen...se on ihan satasten varma, että se mokaa. (M5)

*Ite omakohtaisesti ainakin on ollu. Niin hyvin tukkee, että jos huomataan, että on niin kun retkahusta tapahtunu ja se mennee, lähtee siitä niin kun kehkeytymään pitemmälle niin sitten puututaan. Puututaan silti kuvioihin. Ja koet sen hyvänä?: Haastattelija
Joo (M9)*

Mielestäni tässä kiteytyy sekä lähimmäisenrakkaus, että päihdekuntoutujan toipumisprosessin ymmärtäminen. Huomataan lähimmäinen ihmisenä, annetaan hänelle uusi mahdollisuus sekä ymmärretään retkahdusten olevan osa toipumista, josta tuen avulla

noustaan uudestaan. Toisaalta aineistossa nousee vahvana esiin oman motivaation löytäminen päihteistä irrottautumisessa. Kaikki on kiinni loppujen lopuksi itsestä;

Helekat in huonosti. Ei millään lailla. Miten se pystyy tukemaan, jokkaisen oma asia. Miten siinä voi tukea? Jos siitä ammattilaiset seleviityis ni täällä ei ois katkasuasemia täällä Suomessa... (M2)

Eli lähteekö sinun mielestä itestä?: Haastattelija

Totta kai eihän siitä tule muuten mittää, jos ei lähe. Jos et oo ite nähny silleen että, mun on heleppo tuohon sanna, koska mulla on mitta täys mä en niin ku tarvii. Mulla on nyt pitkät tauot ollu ja tietysti ryyppää kaljaa silloin tällön, mutta niin ku raakaa viinaa, koskenkorvaa, en oo ostanu kaupasta herran aikoihin...Ja punaviinikin...mikä alussa on niin ku vähän vajjaa yli puoleen välliin ni se on hyvän makusta, sitten se muuttuu hirmu pahan makuseks sekkiin, ni mä kaavan viemäristä sen alas, ni ne ihmettelee oliko tosta mittää hyötyä ku ei muka piässä soi. Mutta se on se kuitenkin se minun vapaus tehä ja ei siinä tarvii.

Niin tota se on eri asia ja siis päihde siihen humaltuminen. Ni se on ku on aika pitkiä taukoja niin se tarkoittaa aika pitkälle sitä, että sä otat muuttaman kaljan sä otat viistoista kaljaa tässä päivän aikana juuva, mutta sä nukahat heti. Sitten ku herräät ni sä oot siinä tietysti siinä töherössä ja kun senkin nukut poikkeen nii siinä se sinun riemu, ainut riemu mikä siinä on ni on päivärahat ku katot tililtä, ett paljon jäi rahhaa. Nii, ni tota siinä on se päihtymys siinä tiliotteessa sitten, että. Näköjään.

Mulla tarkoittaa...semmosta puolen vuoden ryyppyputki ja kaks kolmen ihmisen hengen viemistä. Sillon olen päihteitten käyttäjä, kun tämä remmi taas lähti pyörimään...elikkä mulla on tämä vähän vakavampi päihdeongelma, jos sitä silleen. Ja seuraamukset on vähän kovempia, että ei nää tämmösiä pieniä niitä ongelmia oikeen nääkkään ees päälle. Mutta jos se ei lähe itestä se muuttuminen ja nii eihän siitä tuu mittään.(M2)

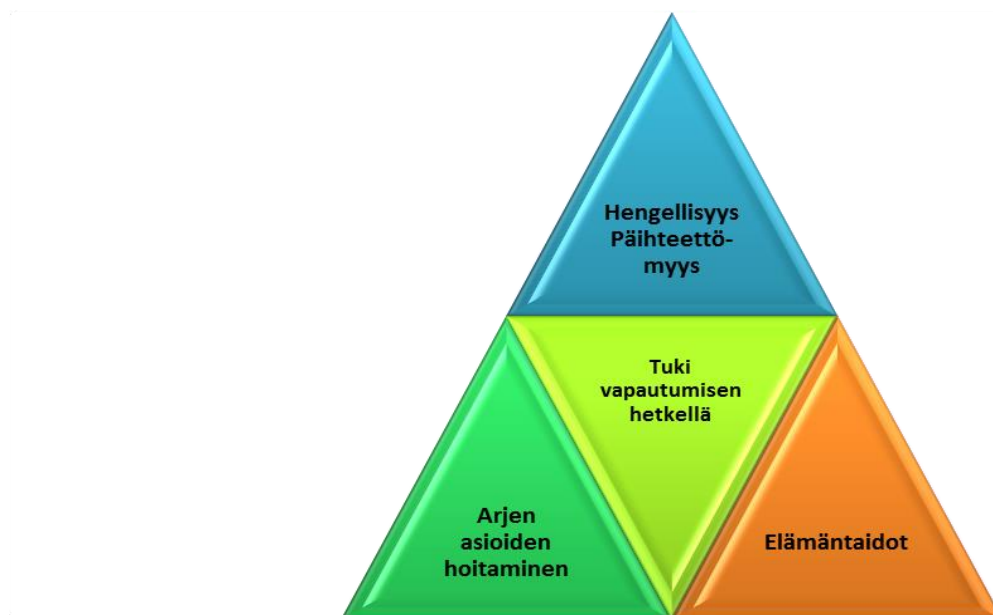
Yllä oleva lainaus M2 kuvaa mielestäni hyvin päihteistä irrottautumista. Motivaation tulee lähteä itsestä kohti päihteettömyyttä. Täysraittius voi olla monen kohdalla kertaheitolla vaikeaa ja siksi pienet askeleet, kuten väkeivistä alkoholituotteista kaljan vähittäiseen juontiin siirtyminen voi olla suuri askel kuntoutujalle. Alkoholimäärien vähentäminen, samalla toleranssin pieneneminen on matkaa kohti päihteistä irrottautumista. Päihteet tuovat mukanaan rikollisen elämän ja kuten yltä huomaamme, päihteiden lisääntynyt käyttö, pitkät juomaputket voivat johtaa henkirikoksiin. Siksi on mielestäni tärkeää huomata päihteistä irrottautuessa pienetkin onnistumisen askeleet.

Pienet askeleet voivat olla juomisen vähentyessä rikoksettoman elämän mahdollistumista. Yllä oleva (M2) kuvaa hyvin myös rahankäyttöä, joka päihteisiin menee. Koko tili

voi tyhjentyä kerralla ja toisaalta elämiseen tulisi vielä olla rahaakin. Tässä mielestäni ViaDian päihteettömyyteen tukeminen kannustaa pienin askelin, retkahdukset osana toipumista ymmärtävänä, työtoimintoihin kannustavana ja ryhmätoimiin osallistumista tukevana osana lähimmäisemme matkaa kohti päihteetöntä elämäänsä. Suurin tuki varmasti saavutetaankin yhtä aikaa tuetun asumisen sekä työtoiminnan avulla.

6.2.3 Kokonaisvaltainen tuki

Kysyttäessä elämän asioita, joihin ViaDia on tarjonnut tukea (Kuvio 5), keskeisemmäksi aineistosta nousee vankilasta vapautumisen hetkellä saatava tuki. Vapauttamisyksikössä tulevan vapauden koittaessa asioiden hoitamisessa mukana olo koetaan tärkeäksi. Virastoasioiden hoito koetaan vaikeaksi ja hakemusten hakeminen on uutta. Avo-vankien päivä kuntoutuksen kautta ViaDialla työtoiminnassa mukana oleminen on rinnalla kulkemista ja vapauteen valmistautumista. Asunnon hankkiminen ja mahdollinen tuettu asuminen ViaDian kautta estävät asunnottomaksi ajautumisen ja syrjäytymisen.

KUVIO 5. Osa-alueet, joihin ViaDialta saatu tuki kohdentuu aineiston mukaan

Pitkän tuomion aikana itse kaupunkikuva voi olla suurestikin muuttunut, joten liikkumiseen ja ihmisten kanssakäymiseen koetaan tarvittavan tukea:

No tähän just nyt ku vapaudun...ja sitten tuossa kun liikutaan kaupungilla niin on pitkää ollu kuiteskin kiinni niin oppii tuntemaan kaupunkia ja näkee ihmisiä –erilaisten ihmisten kanssa tuolla tekemisissä ja niin no siinä on, siinä on tosi paljon eri asioita kyllä miettittävänä.(M5)

Arjen asioiden hoitaminen yksin koetaan haasteelliseksi. Työtoiminnassa mukana oleminen vahvistaa päivärytmiä ja on syy nousta aamulla. Työntekeä ja työaika- noudattaminen koetaan vastuullisena. Työnteosta saatava taloudellinen hyöty nähdään arkea helpottavaksi. Toimeentulotukiasiakkuudesta siirtyminen työkokeiluun tai kuntouttavaan työtoimintaan tuottaa taloudellista hyötyä. Saatava rahasumma on merkittävä pienituloiselle. Toisaalta työtä tehdään oman jaksamisen mukaan kuntoutujan jaksaminen huomioiden;

Onhan tässä päivärahaa enempi saanu palakkaa, nii ku rahana, ja tehtyyn työhön nähen...tämä neljä tuntia. Koko ajan teen työtä, kun tässä saa ihan rauhassa olla. Että jos sää sitä hyödytystä meinaat. Ni ei onnistu, että kylä minä tämän piän. Että tämä on kato kuitenkin yheksän euron miehet saavat välillä istua ja juuva kahvia. Mutta jos siitä jottai hyötyä siitä olis ni itelles ni, onhan tästäkin. (M2)

ViaDialta saatava ilmainen lämmin ruoka ja ruoka-apu kotiin helpottavat tiukkaa taloutta. Asioiden hoitaminen, yhteydenotot virastoihin ja hakemuksissa avustaminen helpottavat omaa painetta kohdatessa viranomaisia. Aineistosta esille nousevat ohjaajien alttius auttaa tilanteessa kuin tilanteessa ja asioiden selvittelyssä sekä muiden palveluiden kartoittaminen, jos tarvittava palvelu ei heti ole selvillä. Tuodaan esille, että ohjaajat osaavat tarvittaessa ohjata eteenpäin. Kuntoutujaa ei juoksuteta luukulta toiselle vaan ViaDialta käsin hoidetaan asioita eteenpäin. Näen tämän tärkeänä.

Työnteon lomassa ja ihmisten kanssa asioidessa vahvistuvat elämäntaidot. Sosiaalisia taitoja on turvallista harjoitella ohjaajien ja työkavereiden kanssa. Asiakastilanteet harjoittavat osaltaan sosiaalisia taitoja ja tuovat onnistumisen kokemuksia. Asiakaspalvelutilanteista koetaan saavan suoraa palautetta asiakkailta, joka koetaan itsetuntoa vahvistavana onnistumisena. Mielestäni kun vastuuta antaa, sitä myös oppii kantamaan. Haasteellisetkin tilanteet ja tilannetaju kehittyvät asioita hoitaessa;

Että mä en oo eläissäni vielä ongelmia ratkassu silleen ite, mitä täällä niin ku työaikana joutu ratkasemaan asiakkaitten kanssa ja ni oppi sen homman hyvin ja sitten tuota se taas lisäs siihen tavoitteisuutta, otteellisuutta ja siihen, että päihitteettömyys kun tää on, tää näin kivasti meni ja tämmöistä ni se aukee se väylä tiällä jossain rupee näkee sen. (M2)

Päihteetön työtoiminta ja päihteetön tuettu asuminen tukevat päihteistä irrottautumista. Jo tuomion aikana alkanut työskentely kohti päihteettömyyttä ja vapaudessa jatkuva tuki kannustavat vapauduttuakin jatkamaan päihteetöntä elämää. Mielestäni on tärkeää löytää päihteiden tilalle sitä jotain muuta, jossa työtoiminta tuo arkeen muuta tekemistä, eivätkä ajatukset suuntaudu päihteisiin.

Ainakin päihteettömyyteen koko tuomion ajan on saanu apua siihen tai puhuttu mulle siitä. Ja minä oon puhunu siitä. Vähä puhuneet joka paikka...Nii päihteettömyyteen jos myö käyvään siviilissä tässä, ni eihän sitä pysty oikee tai ei ruppee sillo kato narkkaamaan tai ryyppäämään... Minä oon saanu nii ku kaikkea apua mitä minä tarviin. Tullee vähän ylimäärästäki välillä...Työntekohan se tukee... meikäläistä. Ja jos minun ois vähän vaikee tulla, ni minä en tulis ollenkaan. (M3)

Aineiston mukaan ViaDian ilmapiirin koetaan olevan hyvä. On mukava ja helppo tulla mukaan. Tämän koetaan tukevan päihteettömyyttäkin. Jos näin ei olisi, toiminnassa ei pysyttäisi mukana. Apua uskalletaan pyytää ja sitä koetaan saatavan siihen mitä tarvitsee. Ohjaajista heijastuu aito auttaminen ja keskustelut koetaan tukevin ja rauhoittavina.

Alkuun kun sitä tullaan ehottamaan niin se vähän niin kun ärsyttää ja silleen, mutta sitten kun tekkee taas silleen, että pysähtyy ja miettii niin se on niin kun hyvä, hyvä asia. (M9)

Tuettu asuminen koetaan kannattelevaksi. Asunnon nopea järjestyminen koetaan syrjäytymistä ja asunnottomuuteen ajautumista vähentäväksi. Päivittäinen toiminta, sitoutuminen työtoimintaan ja vuorokausirytmä tukevat kuntoutujaa. Työtoiminnasta seuraava taloudellinen tuki (9 € / pv) sekä ruoka-apu koetaan tukevin kannustimina. Hakemuksia täytetään yhdessä, asioiden kanssa ei tarvitse olla yksin. Toisaalta mitään ei ole pakko tehdä, vaan kaikessa heijastuu vapaaehtoisuus mukana olemiseen. Jokaisella on vapaus valita. Puheeksi ottaminen ja asioihin varhaisesti puuttuminen saavat kuntoutujan kin pohtimaan omaa tilannettaan.

Ja keskustelut sitten ja jos on vaikkapa omalla kohalla tosta ollu vähän vaikkapa retkahdusvaara tuonne päihteisiin, vapaa-ajalla vaikka se olisikin, niin jutellaan täällä sitten asiat. Että mitenkö voitais ratkaista, että ei ihan lähe se homma sitten karkaa...kaljotteluhommaks menemään. (M1)

Aineiston mukaan jokainen olisi mukana ViaDian toiminnassa ilman jaettavaa ruoka-apua. Ruoka-avun tarve ja hyöty kuntoutujan elämään on kuitenkin kiistaton. Ilmainen aamupala, lämmin ateria sekä kotiin mukaan saatava ruoka-apu nähdään erittäin tärkeä-

nä. Se kannustaa tulemaan työtoimintaan päivittäin sekä vaikuttaa työssä viihtymiseen ja jaksamiseen. On tärkeää, että päivän aikana saa syödäkseen. Omat huonot keittotaidot voivat olla esteenä ravitsevan ruoan laitolle, ja tällöin valmiin ilmaisen aterian saaminen korostuu. Ruoka-apu koetaan isoksi tekijäksi ja taloudelliseksi säästöksi omaan talouteen.

Mutta onhan se iso etu kuitenkin...ku tota syyväkkin tarttee. Sitten sitä pittää vissii hakee, jos ei tuota ois, nii ku sitt jostain muualta. Ett tietysti saa kumminki jotain rahaa, että velallakaan viitti elellä kaikkee. Onhan se kuitenkin useamman sadan edestä kuussa, kun on ruoka päivällä ja sitten illalla nii. Kyllähän sitä kolme–neljäsataa menee kuussa, että jos sitä nyt ei muualta saa nii menee tiukalle. (M4)

Oma kaupassakäynti vähenee, ja tiukat varat voi kohdistaa muuten tarpeelliseen. Jos ruoka-apua ei olisi, ruoan tarve olisi silti ajankohtainen. Se olisi haettava muualta. ViaDian toiminta nähdään kuitenkin niin hyvänä, että työtoimintaa siellä voisi silti jatkaa. Turha on silti kiistää ruoka-avun merkittävyyttä. Tarjottava ruoka-apu toimii siten myös kannustimena; ”Onhan se iso porkkana tuo ruokajuttu.” (M7) Ruoka-apu voi vaikuttaa myös valittavan työtoimintapaikan valintaan; ”Suoraan sanottuna semmonen paikka mistä vois saaha tuota ruokaakin. On se iso säästö kuitenkin.” (M7)

6.2.4 ViaDia yhteisönä

Aineistosta kuvastuu ViaDian olevan kaikki huomioiva, toimiva ja hyvä yhteisö. Jokainen otetaan huomioon, jokaiselle on tilaa ja yhteisössä olo koetaan lämpimänä. Olen samaa mieltä, että hengellisyys sekä päihteettömyys koetaan yhteisön positiivisena asiana. Toisten asioita ei udella ja jokainen saa olla omana itsenään osa yhteisöä. ViaDialle on mukava tulla.

Minusta täällä olo edellyttää, että oppii pikkuhiljaa tuntemaan tämän henkilökunnan ihmiset täällä, ni täällä pystyy enemmän juttelemaan selväpäisenä...enemmin tullee juteltua omalla kohalla henkilökohtaisista asioista joittekin kanssa, kun vaikkapa humalapäissään ikinä on juteltu tuolla es hyvän tuttavain tai kaverin kanssa. Kun ollaan selvin päin niin ne on sitten se ajatus pyssyy siinä, että mitä ollaan puhumassa. Sen minä nään, että tämä pyssyy sosiaalinen elämä täällä, toisinaan aika rakentavia keskusteluja ollu sitten. (M1)

Jokainen tuntee olevansa osa ViaDian yhteisöä ja yhteenkuuluvuuden tunteen kasvaneen. Kuvailaan kuinka ajan kanssa oppii tuntemaan toisiaan ja toisten käytöstapoja. Omalla työllä kuvataan saavutetuksi paikkansa ja oman vastuun yhteisössä kasvaneen. Osin haasteellisetkin työt ja asiointit muiden ihmisten kanssa kasvattavat sosiaalisuutta. Aikaisemmilta ajoilta tutut ja taustoiltaan samat ihmiset vahvistavat yhteisöllisyyttä ja samaan päämäärään pyrkimistä. Esille tuodaan myös, että yhteisössä voidaan olla oma-
na itsenään tullen toimeen muiden kanssa. Mielestäni tässä näyttäytyy vertaistuellisuus.

Vertaistuki koetaan kannattelevana voimana. Vertaistukea koetaan saavan ryhmien lisäksi arkisissa keskusteluissa muiden kanssa. Saman taustan omaavia on helppo lähestyä ja virittää keskustelua toisiaan tukien. Samat kohtalot yhdistävät, tuoden ymmärrystä molemmin puolisesti. Pähdeongelma ja vankilatausta yhdistävät sekä toimivat väylinä tukikeskusteluille. Vertaistuki koetaan myös vapaaehtoisena mahdollisuutena. Osalla tuen tarve on jo pienentynyt, mutta tuen saamisen väylät ovat silti tiedossa. Toisaalta esille nousee vähällä toimeen tuleminen ja sen kautta samankaltaisuus muiden kanssa. Mielestäni tämä lujittaa yhteisöä ja auttaa jakamaan asioita.

Esimerkiks just vaikka työkavereilta, siellä on semmosia kellä on päihde-taustaa ja tälleen niin. Vähän aikaa tutustuu niin sen jälkeen voikii jo jutella, että millä keinoin, mitkä on omia keinoja ja tällöisiä päihdeettömyyteen. (M9)

6.2.5 Työtoiminnan tavoitteellisuus ja oma ohjaajuus

Aineiston mukaan työtoiminnalle asetetut tavoitteet ovat toteutuneet hyvin, jopa erinomaisesti. Osin yhteisten tavoitteiden lisäksi on asetettu omia henkilökohtaisia tavoitteita tiettyjen työtoimintojen onnistumiseksi itselle. Koetaan, että työpäivässä on hyvä olla järkevää tekemistä ja pikku puuhastelua. ViaDialla koetaan viihtyvän sekä työtoimintojen, että ilmapiirin suhteen;

Silleen kato monipuolisesti välillä on tuolla toisia hommia välillä toisia ja tälleen näin...Nii minua ei oo kato tuota ottanu päähän yhtään kertaa ku minä oon heränny, että ootan että mä tuun tänne. Mutt mulla on koko tuomion ottanu, ni sitä mä ihmettelin. Ennen en varmasti lähteny minnekään töihin ja tälleen...Silleen mä ihmettelenki, ku juttelen kavereitten kanssa että ihme homma. Mutt se on ihan hyvä sitte...Positiivista. (M3)

Työtoiminnoista koetaan, että työnsä hyvin hoitamalla tavoitteet toteutuvat hyvin. Muiden huomioiminen ja auttavaisuus nousevat esille haastatteluista. Koetaan, että muita ja itseä ei luokitella vaan omana itsenä saadaan vapaasti olla mukana. Pidetään, että usko ja tausta eivät vaikuta työskentelyyn vaan hyväksytään sellaisena kuin olet. Työmäärän suhteen työtä tulisi olla riittävästi, jotta aikaa ei jää turhaan istuskeluun. Tällöin aika menisi hukkaan. Koetaan, että osataan tehdä kaikenlaista ja taitoa riittäisi monenlaiseen muuhunkin haasteelliseen työhön. Mielestäni tässä oma ohjaajuus nousee arvoonsa.

No en minä nyt välttämättä sitä ohjaustakaan ois niin paljon tarvinnu, mutta jotakin niin kun tehtäviä, haastavia työtehtäviä. Kyllä minä nyt osaisin tehhä kaikenlaista. (M6)

Toisaalta esille tulee myös, että työ on räätälöity omien taitojen mukaan. Työpisteiden suhteen pidetään, että oma tilanne on huomioitu. Mahdolliset lähestymiskiellot, suhteet muihin ihmisiin ja paikka voivat vaikuttaa siihen missä voit työskennellä. Koetaan, ettei aiheudu turhaa kitkaa ihmisten ja paikan suhteen. Talon tavoille opitaan työtä tekemällä ja eri pisteissä toimimalla. Kuntoutujan tukemisessa oma ohjaaja -ohjaustavasta nousee esille neljä erilaista ohjaajuutta aineiston perusteella, jotka kuviossa 6.

TYÖNJOHTAJA <ul style="list-style-type: none"> - Oma ohjaaja ei tiedossa - Pomo, joka jakaa tehtävät - Ei keskusteluja kuntoutumisesta - Hyvä työnjohtaja - Tukea ei saa ohjaajalähtöisesti - Työnteko sujuu 	NIMELLINEN OHJAAJA <ul style="list-style-type: none"> - Oma ohjaaja ei tiedossa - Kohtaamisia ei ole - Ei keskusteluja kuntoutumisesta - Apua haetaan muilta ohjaajilta - Jos kuntoutuja ei itseohjautuva, kokee jäävänsä yksin
TYÖKAVERI <ul style="list-style-type: none"> - Mukana työnteossa – ohjaaja läsnä - Kohtaukset ja keskustelut luontevia työnteon lomassa - Ei yksityisyyttä asioille - Keskustelut kuntoutumisesta ei ohjaajalähtöisiä 	RINNALLA KULKIJA <ul style="list-style-type: none"> - Ohjaaja tietää ohjattavansa ja toisinpäin – on läsnä - Kohtaukset ja tukikeskusteluja on ohjaajalähtöisesti ajoittain - Tukea ja apua saadaan - Välittää ja haluaa vaikuttaa kuntoutumiseen

KUVIO 6. Ohjaajuuden näyttäytyminen ViaDialla aineiston mukaan

Haastattelujen perusteella nimesin ohjaajuuden, jossa oma ohjaaja ei ole kuntoutujalle tiedossa työnjohtajaksi (Kuvio 6). Ohjaaja kuvaillaan pomoksi, joka jakaa työtehtävät. Työnjohtaja ei käy keskusteluja kuntoutujan kanssa kuntoutumisesta. Hän on kuitenkin

työnjohdollisesti hyvä ohjaaja. Kuntoutuja kokee olevansa tasavertainen muiden kuntoutujien kanssa ja työnteko sujuu. Tukea ei koeta saavan ohjaajalähtöisesti. Kohtaamiset muuten kuin työnjaollisesti näyttäytyvät kuntoutujalle olevan hukassa omalta ohjaajalta.

Toiseksi nousee nimellinen ohjaaja (Kuvio 6). Kuntoutujalla on tiedossa kuka hänen oma ohjaajansa on, mutta kohtaamisia hänen kanssaan ei ole. Keskusteluja kuntoutujan kuntoutumisesta sekä tukemisesta ei käydä ohjaajalähtöisesti. Kuntoutuja hakeutuu saamaan apua muilta ohjaajilta. Tällöin korostuu kuntoutujan oma itseohjautuvuus avunsaannin suhteen. Oma ohjaaja pysyttelee poissa kohtaamisista, kuntoutuja ei koe tarvitsevänsä ohjaajaansa. Tuen saaminen varsinkin alkuaikana koettaisiin kuitenkin tärkeäksi. Jos itseohjautuvuutta ei ole ja tuen tarve on suuri, koetaan jäävän yksin. Koetaan, että ei pärjättäisi. Oman ohjaajan tukea tarvittaisiin.

Omanaan nousee esiin oma ohjaajuus, joka näyttäytyy työkaverina (Kuvio 6). Ohjaaja, joka on mukana työnteossa kuntoutujan kanssa, mielletään ohjaajan sijasta työkaveriksi. Tällöin kuitenkin kohtaamiset oman ohjaajan kanssa koetaan luontevina ja ne tapahtuvat työnteon lomassa. Asioista tulee juteltua, kun ohjaaja on läsnä. Toisaalta vakavista ja henkilökohtaiseen tukeen viittaavista asioista ei voida puhua muiden kuullen. Ohjaajasta päin ei lähde kohtaamista tukikeskusteluille.

Haastateltavat tuovat esille kuitenkin ohjaajuuden, jossa oma ohjaaja on läsnä. Tiedetään kuka oma ohjaaja on ja oma ohjaaja tietää ketkä hänen ohjattaviaan ovat. Oma ohjaaja mielletään rinnalla kulkijaksi (Kuvio 6), jossa kuntoutuja kohdataan ihmisenä eikä asiakkaana. Tukea ja apua saadaan. Sitä voi pyytää ja sitä tarjotaan. Keskusteluja ja kohtaamisia on. Oma ohjaaja välittää ja haluaa vaikuttaa kuntoutumiseen. Oma ohjaaja tarvitaan ja tukea saadaan. Tällaisena mielestäni tulisi oma ohjaaja -ohjaustavan ohjaajan näyttäytyä.

Lisäksi aineistosta nousee esille mahdollinen ohjaajan pitkä poissaolo. Kuntoutujilla ei ole selvillä, kuka hänen tilallaan ohjaajana tuolloin toimii. Avunsaamisen kohdentaminen tuntuu vaikealta. Tämä tuo epäselvyyttä kuntoutujan toimiin ja tuen hankkimiseen. Tähän tulisi mielestäni ehdottomasti kiinnittää huomiota ja tiedonantiin sekä organisointiin parantavasti.

6.3 Hengellisyiden läsnäolo kuntoutuksessa

6.3.1 Hengellisyys ViaDialla

Hengellisyys ViaDian toiminnassa näkyy aineistossa päivän aloittamisessa. Tuleva päivä siunataan. Aamuhartaudessa ennen työnjakoa luetaan Raamatun paikka ja rukoillaan. Kaikkeen hengelliseen toimintaan osallistuminen koetaan vapaaehtoiseksi. Ilmaisen lähimmäisille tarjolla olevan lämpimän ruoan yhteydessä on hartaushetki. Uskovaisten kerrotaan olevan monenlaisia ja mukavia ihmisiä siinä missä muutkin. Toisaalta voidaan keskustella hengellisistä asioista. Koetaan, että voidaan ohjaajillekin puhua perusasioista, siviiliasioita sekä keskustella kaveripohjalta, niin ettei hengellisyys muodostu koko ajan pääpuheenaiheeksi.

Tarviiko sitä nyt julki tuuva, jokainen saa uskoo jos haluaa ja ei kai sitä pakko oo toittottaa väkisin kellekkään. Minun mielestä tämä menee just hyvin. Että sitten jos sitä pakolla ruvetaan joksikaiselle työntämään kuka ei jaksa niin kun kiinnostua siitä, niin se on ihan uskomattoman ahistava tilanne sitten...Ei minulle kukkaan sitä väkisin oo niin kun täällä ruvennu , että tule kirkon istuntoihin tee sitä, tee tätä ja...ei mitään haittaa oo. (M7)

Aineiston mukaan hengellisyys näkyy käyttäytymisessä. Kerrotaan, että ei kiroilla ja möykätä, eikä käyttäydytä sopimattomasti toisia kohtaan. Kerrotaan, että muualla ei tällaista ole. Toisaalta tuodaan esille, että sopimattomaan käytökseen tultaisiin puuttumaan. ”No varmaan se, että yritetään niin kun oikeesti auttaa ihmisiä. Kyllä se semmonsena rauhana, rauhallisuutena...näkyy täällä.” (M6) Aito halu auttaa lähimmäisiä ja pitkin päivää toisten huomioiminen pidetään tärkeänä. ”Tää on hyvä, auttaa ihmisiä. Rukouksesta on apua.” (M8) Ohjaajan kanssa voi keskustella mieltä askarruttavasta ja ajatuksia herättävästä Raamatun kohdastakin. Koetaan, että saadaan kysyä ja kyseenalaistaa. Yhteinen keskustelu tuo näkökulmaa aiheeseen. Osa on osallistunut hengellisiin ryhmiin, kuten Uskon askeleet.

Se tuo hengellisyys silleen kato se välillä tuntuu siltä, se nii ku puristetaan ihmisiä nii ku yhteen, tiijätkö. Toisissa paikoin on tuntunu tietysti iha erilaiselta. Yhteenkuuluvuuden tunne tulee siitä, sillee.(M3)

Kaikki haastateltavat osallistuvat aamuhartauteen sekä hartaushetkeen ruokailun yhteydessä osallistutaan myös. Lisäksi mainitaan henkilökohtainen oma rukous päivän aikana. Ryhmistä Uskon askeleisiin on muutama osallistunut. Mainittakoon, että ryhmiin

osallistuminen on vapaaehtoista ja vaikkei hengelliseen ryhmään osallistukaan saattaa silti osallistua esimerkiksi päihderyhmään. Osa haastateltavista on vapaa-ajallaankin mukana eri seurakuntien järjestämissä toiminnoissa, kuten nuortenillat, jumalanpalvelukset, tapahtumat, leirit ja retkipäivät. Mielestäni hengellistä toimintaa voisi viedä vielä enemmän yksilökohtamisen tasolle.

6.3.2 Kokemukset hengellisestä toiminnasta

Haastatelluista kaikki muut paitsi yksi olisi ViaDian toiminnassa mukana ilman hengellisyyden mukanaoloa. Seuraavasta heijastuu kokonaisvaltainen elämänmuutos, ja kaippuu hengellisyyden läsnäoloon kaikessa toiminnassa missä on mukana:

Mä ite oon uskovainen, niin en mä enää oikein viihy semmosissa porukoissa missä ei oo niin ku, missä ei oo hengellisyys mukana, ett se nyt pitää olla vähän joka asiassa jos niin kun nykyään haluaa jotain tehdä ni. (M6)

Hengellisyyden mukanaolo ja sen merkitys toiminnassa jakautuu aineistossa kolmeen merkitykseen. Ensimmäisenä hengellisyyden mukanaolo koetaan tärkeäksi ja ykkösasiaksi toiminnassa. Ympäristö koetaan turvalliseksi ja rauhoittavaksi, kun hengellisyys on läsnä. Koetaan, että asioihin puututaan ja jokainen saa olla työssään rauhassa, tulipa kukin mistä lähtökodista ja taustoista tahansa. Hengellisyyden läsnäolo on vaikuttanut toimintaan mukaan tulemiseen.

Hengellisyys tässä toiminnassa, henkilökohtaisesti itelle tärkeä...ja mikä, mikä hyvin tärkeä, tässähän nyt on selvä, mikä ei kaikkialla oo eli ympäristö on väkivallaton ja niihin puututaan silloin. Mikä on A ja O, mikä ei monilla esim. työpaikoilla muuten oo ihan niinkään. Luulisin näin. Ja, ett ei kuunnella sitä suoranaista vittuilua, että ne omat henkilökohtaiset asiat on sitten vapaa-ajalla missä onkaan, jos niitä yleensä on jollain. Ja varmasti ite kellään niitä saattaa olla, että niitä ei täällä ruveta sitten selvittelemään.

Silloin pyssyy tämä ympäristö raikkaana täällä olla...Joo tätä mieltä minä oon tästä, että kun reilua on tämä päihteetön ja väkivallaton ympäristö, että mikä ei esimerkkinä vaikkapa terveyskeskuksissa oo, että tämä on vaan esimerkkinä tästä että nämä on niin kun ykkösasioita tämmöset. (M1)

Toiseksi hengellisyyden mukanaoloa pidetään hyvänä, eikä sitä koeta haitaksi. Koke-musta on aiemminkin hengellisestä työyhteisössä työskentelystä. Vaikka itse ei koettaisi olevan hengellinen ihminen, hengellisyyden läsnäolo ei vaikuta omaan toimintaan. Pi-

detään, ettei ole pahaa vaikutusta ja ilman hengellisyiden läsnäoloakin oltaisiin toiminnassa mukana. Hengellisyydestä ja uskovaisilta työkavereilta koetaan voivan oppivan eri näkemyksiä ja suvaitsevaisuutta.

Oisin. Tota, en oo ite niin hengellinen ihminen niin sen takia. Eikä minua haittaa ollenkaan tämä niin kun hengellisyys siis ei todellakaan haittaa, että se niin kun. (M9)

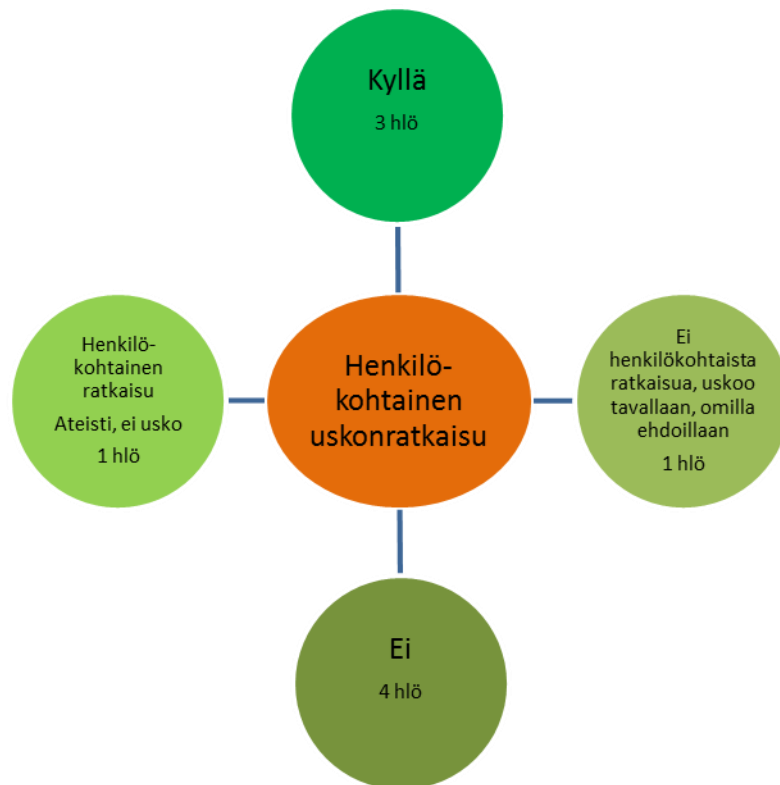
Kolmanneksi hengellisyiden mukanaololla ei koeta olevan vaikutusta itseän. Hengellisyiden ei koeta merkitsevän itselle mitään eikä olevan se oma juttu. Toiminnassa oltaisiin siltikin mukana, vaikka sitä ei olisikaan, koska merkitystä ei ole. Koetaan, että joukkoon on mahdollista sopeutua, eikä hengellisyiden koeta olevan leimaavaa. Oma vakaumus saa näkyä ja tullaan kaikkien kanssa siltikin toimeen.

No, siis ei nämä uskon asiat minun sydäntä lähellä oo muutenkaan, että kyllähän se tuo aamuhartaus tuossa menee. Ei se nyt haittaakaan, mutta ei ne niin kun minua lähellä oo nuo jutut. (M7)

Hengellistä toimintaa ViaDialla pidetään hyvänä, jopa erittäin hyvänä. ”Hyvä aamulla rukoilla, siitä tulee rauha päivän ajan.” (M8) Painostusta ei ole millään lailla, vaan kukin saa olla ja uskoa vapaasti. Hengellinen toiminta koetaan asialliseksi toiminnaksi. Toisaalta myöhemmässä työvuorossa koetaan kaipausta väliin jäävästä hartaushetkestä. Koetaan, että päivä on mukava aloittaa hartaudella. Hartaushetkissä pidetään mielenkiintoisia aiheita ja puheita sekä täyttää asiaa. Vierailuvia puhujia pidetään selkeinä. Kerrotaan, että rauhassa saa kuunnella ja oppia uskon asioista neljä kertaa viikossa noin puolen tunnin ajan ilmaisen lämminruokajakelun yhteydessä. Tätä pidetään etuoikeutena. Hengellistä toimintaa pidetään; *Hyvin, että se tullee niin kun jokaisella, ketään ei niin kun pakoteta siihen ja se tullee jokaisella niin kun sydäimestä. (M9)*

6.3.3 Uskonratkaisun merkitys elämässä ja päihteistä sekä rikollisesta elämästä irrottautumisessa

Aineistosta kolme on tehnyt henkilökohtaisen uskonratkaisun elämässään (Kuvio 7). Henkilökohtaisen uskonratkaisun tehneiden uskoa pidetään pohjana koko elämälle. Uskon Jeesukseen koetaan olevan tärkein asia. *Mä uskon Jeesukseen, uskon Jumalaan. Olen itekin asunnolla ja rukoilen...mulla on oma Raamattu. Usko on tärkeä asia ja voi antaa rauhan, en halua rikoksia. (M8)*

KUVIO 7. Henkilökohtaisen uskonratkaisun tehneet aineistossa

Aineiston mukaan usko tuo rauhaa, vaikka mitä olisi aiemmin elämässään tehnyt. Uskon koetaan tuovan turvaa siitä, ettei tule kadotustuomiota, vaan maanpäällisen elämän jälkeen päästään ikuisen elämään. Uskomalla Jeesukseen asiat ovat hyvin, ilman uskoa asiat olisivat huonosti. Uskoontulon jälkeen pyritään korjaamaan elämää. Kerrotaan, että yritetään elää, kuten Jeesus on opettanut. Houkutuksia ja haasteita kerrotaan elämässä olevan, mutta elämällä hyvin ja olemalla hyvä toisia ihmisiä kohtaan, uskon vaikuttama muutos mahdollistuu.

Mulle nyt on ainakin suurin merkitys se, että mä pysyn raittiina ja sillai toimintakykyisenä ja mukana tässä yhteiskunnassa. Niin sitä kautta lähtee sitten rakentuu ne kaikki muut asiat. Usko on vähän nii ku pohja koko elämälle...kyllä se ainakin itellä oli ainut...mahollisuus päästä pois niistä kuvioista. Oli jo niin syvällä siinä, että ei siitä muuten ois päässy. (M6)

Henkilökohtaisen uskonratkaisun koetaan muuttavan ihmistä kokonaisvaltaisesti. Hyvät käytöstavat, sopuisuus muita kohtaan ja rauhallisuus kasvavat uskon myötä. Puhdas omatunto on seurausta uskonratkaisusta. Pidetään Jumalan pitävän huolta, ja antavan sitä mitä tarvitaan. Uskon merkitys elämässä heijastuu raittiutena, toimintakykyisyytenä sekä yhteiskuntaan paluuna. Koetaan muutkin asiat rakentuviksi ja onnistuviksi.

Kyllä minä oon tehny henkilökohtaisen uskonratkaisun...vankilassa ja kun olin kristillisellä Kan-osastolla... se tuo turvaa siihen, ettei tulis kadotustuomio. Elämän tärkein asia täällä maan päällä ollessa. Että ennen olin minäkin tuuliajolla tuossa aivan täysin, mutta sen oon pyrkiny ehottomasti korjaamaan uskomalla Jeesukseen Kristukseen...Sitä ennen on aika pimeydessä vaeltanu tuolla menemään, ei juuri huomista päivää oo ajateltu pitemmälle...Ja yrittäny parhaani mukaan vaikka välillä Saatana yrittää vähän niin kun jarruja lyvvä elämään, mutta vahvasti yritetään olla tässä mitä Jeesus Kristus on sitten opettanu. Että eläkää täällä hyvin ja olokaa hyvin toisillenne. (M1)

Aineiston mukaan uskon tulemisen merkitys päihteistä ja rikollisesta elämästä irrottautumisessa on merkittävää. Jokainen uskon tullut kertoo, kuinka usko mahdollisti päihteistä ja rikollisesta elämästä irtautumisen. Kerrotaan uskon jopa olleen ainoa mahdollisuus entisestä elämästä pois pääsemiseksi. On oltu niin syvällä, ettei muuten olisi päästy pois. Rikoksia ei haluta enää. Uskon koetaan tuovan elämään laatua ja näin elämänlaadun parantuneen. Tänä päivänä ajateltuna entinen elämä jopa kammottaa. Ymmärretään mistä on päästy irti. Ennen ei ajateltu huomista päivää pidemmälle, nyt tehdään suunnitelmia elämän varalle. Kerrotaan, että pimeydestä on päästy irti.

Raamatussa ei kehoteta varastamaan eikä muuten huonosti olemaan toisia ihmisiä kohtaan, mitä se väistämättä on rikollisessa elämässä...Silloin eletään väärällä tavalla, tehhään kaikkee väärää, mitä juuri on vaikkapa kymmenessä käskyssä kaikkia niitä vastaan ja väärin ollaan Jumalan käskystä vastaan. Että jos sillä tavalla eletään niin kyllä on ihan perkeleen vallassa ollaan. (M1)

Aineiston mukaan uskon kautta elämään on astunut rauha. Rikollisessa ja päihteiden täyttämässä elämässä koetaan olo syntiseksi. Nyt kerrotaan, että synnit on sovitettu, kun on tultu uskon. Armoa ei pidetä itsestään selvyytensä, vaan kerrotaan jokaisen tarvitsevan Jeesusta ja uskoa elämäänsä. Kerrotaan, että parasta mitä ihmiselle voi tapahtua on tulla uskon ja saada syntinsä anteeksi. Omasta uskoontulosta halutaan kertoa muille, ja todistaa mitä muutosta omassa elämässä on tapahtunut, Jumalan sanan kautta. Raamatusta asiat selviävät ja jokainen voi itse ottaa asioista selvää. Toisaalta kertomuksissa näyttäytyy linnausko. Uskotaan, että osa tulee uskon vain näyttääkseen vankilassa muille tai tahtoessaan omaa rauhaa. Kun vankilan portti aukeaa, usko katoaa saman tien. Tosiuskovaiset koetaan rauhallisemmaksi yhteisöksi vankilassa ja viettävän rauhallista elämää.

Aineiston mukaan vaikka henkilökohtaista uskonratkaisua ei ole tehty, hengellisiin asioihin koetaan kiinnostusta enemmän tai vähemmän. Osin uutisointikin nostaa esiin asioita maailman tapahtumista, joita sitten on hyvä keskustella yhdessä hengellisestä näkökulmasta tarkasteltuna. Ajatuksia herättelee sota, Israel ja ihmisten kohtelu toisiansa kohtaan. Toisaalta, koetaan tasapainoiseksi, vaikkei suurta kiinnostusta hengellisiin asioihin olekaan. Nähdään kuitenkin uskon vaikutus toisten elämässä, mutta omaan elämään ei koeta näillä olevan vaikutusta. Kerrotaan, että asiassa ei koeta painostusta.

Aineiston mukaan vaikka henkilökohtaista uskonratkaisua ei ole itse tehty, nähdään sen merkitys päihteistä ja rikollisuudesta eroon pääsemisessä merkityksellisenä. Jokaisella on esimerkkejä niin vankilassa kuin vapaallakin uskoon tulleista entisistä rikollisista, jotka ovat uskoontulon kautta päässeet eroon entisestä elämästään. *Kyllähän niitä näkee noita vanhoja hörhöjä, jotka on uskoon tullu. Jotain apua vissii on...on sitä vankilassa sen verran paljon tullu oltua, että onhan siellä niitä (M4)* Jopa pahoja tekoja, henkiriikoksiakin tehneet, ja pitkiä tuomioita saaneet, ovat voineet tulla uskoon, ja jättää rikosten ja päihteiden siivittämän elämän. Osalla on ollut retkahtamisia uskoontulon jälkeenkin, ja näin nähdään päihteistä irrottautumisessa oman tahdon tarpeellisuus. Jokainen tietää kuitenkin montakin tapausta, jossa uskoontulo on ollut avainasemassa rikoksista ja päihteistä eroon pääsemisessä. Itsekin tiedän uskon kautta rikollisesta elämästä irtaantuneita.

Onhan näitä...uskovaisia, oikeestikki halunnu tulla. Että se on kuiteski kato rauhallisempi yhteisö...ja ne haluaa sitä asiaa viijä eteenpäin ja semmosta rauhallisempaa elämää viettää, että ne pääsee esimerkiks jostain vaarallisista jengeistä irti (M5)

Uskoontulon merkitykset näkyvät aineiston mukaan elämänmuutoksena. Näitä ovat perhe-elämän mahdollistuminen, parisuhteen luominen, rikokseton elämä, toisten huomioiminen, päihteetön elämä, itsemurha-ajatusten väistyminen ja uskontiellä pysyminen. *Mulla on semmosiaki kokemuksia, että on lusittu kolmekymmentä vuotta ylikii, tultu uskoon, menty naimisiin – ei mitään rikoksia sen jälkeä. (M2)* Haastateltavat kuvaavat uskoon tulleiden olleen ennen ”linnavenkuloita” ja ”hörhöjä”, joiden ei ikinä olisi voitu uskoa muuttuvan näin. Kuitenkin omin silmin on nähty heissä todellinen uskoontulo, ja sen vaikutus elämään. Osan uskoon tulleista kerrotaan tekevän nyt kristillistä työtä, lähimmäistyötä, auttavan muita ihmisiä ja osan toimivan vankilalähetteinä. Uskoontulolla on mielestäni tämän opinnäytetyön aineiston pohjalta merkitystä rikok-

sista sekä päihteistä irrottautumiseen, koska jokainen aineiston haastateltava näki sen merkityksellisenä riippumatta omasta uskonratkaisustaan.

6.4 Toiminnan kehittäminen

Aineiston mukaan hengellisessä toiminnassa ei nähdä olevan kehitettävää. Hengellistä toimintaa pidetään riittävänä ja hyvänä sellaisenaan. Kerrotaan, että hengellinen toiminta kasvaa ja kehittyy koko ajan. Jo olemassa olevilla hengellisillä toiminnoilla koetaan pärjättävän hyvin. Itse näkisin tarpeellisenä kehittää hengellistä toimintaa enemmän yksilökohtaamisten suuntaan. Hengelliset asiat voivat osalle olla vaikeita keskustella ryhmässä, jossa rikostaustaisilla voi olla tästä johtuen eri asetelmia hierarkian, velkojen ym. suhteen. Yksilökohtaiset hengelliset keskustelut vapauttaisivat kuntoutujan keskustelemaan ja mahdollistaisivat sielunhoidon.

ViaDian toiminnassa nähdään olevan kehittämisenvaraa joillakin alueilla. Toisaalta ymmärretään, että toiminta kehittyy koko ajan ja on osin kiinni rahasta. Liikuntaryhmiin toivotaan erilaisia uusia liikunnan muotoja jo olemassa olevien lisäksi. Tämä koetaan tarpeellisenä ja vaihtelua antavana, joka mielestäni innostaisi liikkumaan lisää.

Osin ollaan tyytyväisiä, että oma osaaminen on huomioitu ja näin mahdollistettu yksiköllinen taitojen mukainen työskentely. Esiin nousevat kuitenkin kehittämiskohteina erilaiset verstaat ja pajat, jotka mahdollistaisivat monipuolisen työtoiminnan. Ehdotetaan puuverstasta, jossa voisi maalata sekä entisöidä erilaisia puisia ikkunoiden karmeja ja huonekaluja. Kerrotaan olevan maalaus- ja kunnostustaitoja tällaiseen. Rakennus-, kunnostus- ja entisöintipajoja ehdotetaan kehitettävän. Tämä toisi mahdollisuuksia yhteiskuntaan ja työelämään sijoittumisessakin.

Kehittämiskohteena aineistosta nousee esiin organisointi ja tiedonkulun parantaminen. Kerrotaan, että tieto ei kulje sekä ohjaajalta ohjaajalle, että ohjaajalta kuntoutujalle. Osin nähdään ohjaajien olevan eri mieltä asioista, jolloin kuntoutujalle se näyttäytyy ristiriitaisina sanomisina ja päätöksinä. Tämän koetaan vaikuttavan kaikkeen työskenteelyyn. Koetaan, että ohjaajia joudutaan muistuttamaan pyydetyn asian hoitamisesta. Tähän nähdään vaikuttavan kiireen. Kuitenkin kerrotaan, että tämä ei koske kaikkia ohjaa-

jia. Työtehtävien ja työnjaon organisoinnissa olisi parantamisen varaa. Tiedonkulussa ja organisoinnissa nähdään kehittämistarvetta, johon mielestäni tulisi puuttua. Työnjohdon tulisi selventää ja rajata tarkoin ohjaajien työnkuvat ja vastuualueet, jotta ohjaajat voivat antaa kuntoutujalle täysipainoisen panoksen aikaansa ja ohjaustaan. Kunkin tulisi olla selvillä omasta työnkuvastaan. Yhteisten toimintatapojen luominen, joista kaikki pitävät kiinni, selventäisi organisoinnin haasteita. Vastuu näiden kehittämisestä on mielestäni johdolla.

Kehittämiskohteena nousee esille kauppojen valtava ruokahävikki. Ymmärretään, että ViaDia valmistaa lahjoitusruoasta ruokaa, jota ilmaiseksi jakaa sitä tarvitseville. Tässä nähdään kuitenkin mahdollisuus muillakin ruoanjakajilla yhdistää voimansa ja kauppojen kanssa yhdessä luoda jotain uutta. Ruoan hävikin vähentäminen nähdään kehittämiskohteena, joka ei suoranaisesti kohdennu ViaDiaan, mutta jossa voitaisiin olla enemmänkin mukana.

Kehittämisen mahdollistajina nousevat esille opiskelijat, jotka voisivat tehdä erilaisia kehittämistehtäviä kohdennettuina johonkin, vaikka kassapalveluihin. Olisiko mahdollisuus suorittaa jopa opintokokonaisuuksien osia tai näyttöjä kehittämistehtävinä ViaDialla enenevissä määrin?

Omana kehittämiskohteena nousee esille seuraava:

Sitte vaa voitas tiältäkin lähtee ukkoot, akat vaan kävelemmään lähempää vanhustenkottiin ja mummot pihamaalle sieltä. Tehä kävelylenkkiä ja tämmösiä päivittäisiä porukoita mitkä käy. Miks myö ollaan tässä laatikossa, ku tuolla on niitä vanhuksia. Miks myö ei käyvä niitä viemässä? (M2)

Nii eli täältä vois mennä sinne: Haastattelija

Nii, nii kävelyttämmään ja ei mittää ku (M2)

Olisitko valmis semmoseen?: Haastattelija

No ihan sama kai sitä on kävellä mummon kanssa tuolla pihamaalla, ku eihän se ois yhtään huono idea. (M2)

Haastateltaville annettiin mahdollisuus viestittää haluamansa ViaDialle. Kokonaisuutena viesteistä (Liite 4) välittyy kiitollisuus ja mahdollisuuksien saaminen ViaDian kautta. ViaDian toiminnoissa mukanaolo ja tekeminen on koettu auttavaksi sekä toimivaksi.

Toiminnan halutaan jatkuvan samanlaisena. Tärkeänä nähdään asumisen mahdollistuminen sekä perusasioiden hoitamiseen avun tarjoaminen ja saatu ruoka-apu. Näihin tuen tarjoaminen nähdään mahdollistavan päihteettömyyteen pyrkimisen, kun perusasiat ovat kunnossa. Nämä koetaan toteutuvaksi ViaDian osalta, mutta ymmärretään myös oman panoksen painoarvo, jotta elämisen mahdollisuudet voidaan säilyttää. Päihteiden nähdään pilaavan kaiken äkkiä.

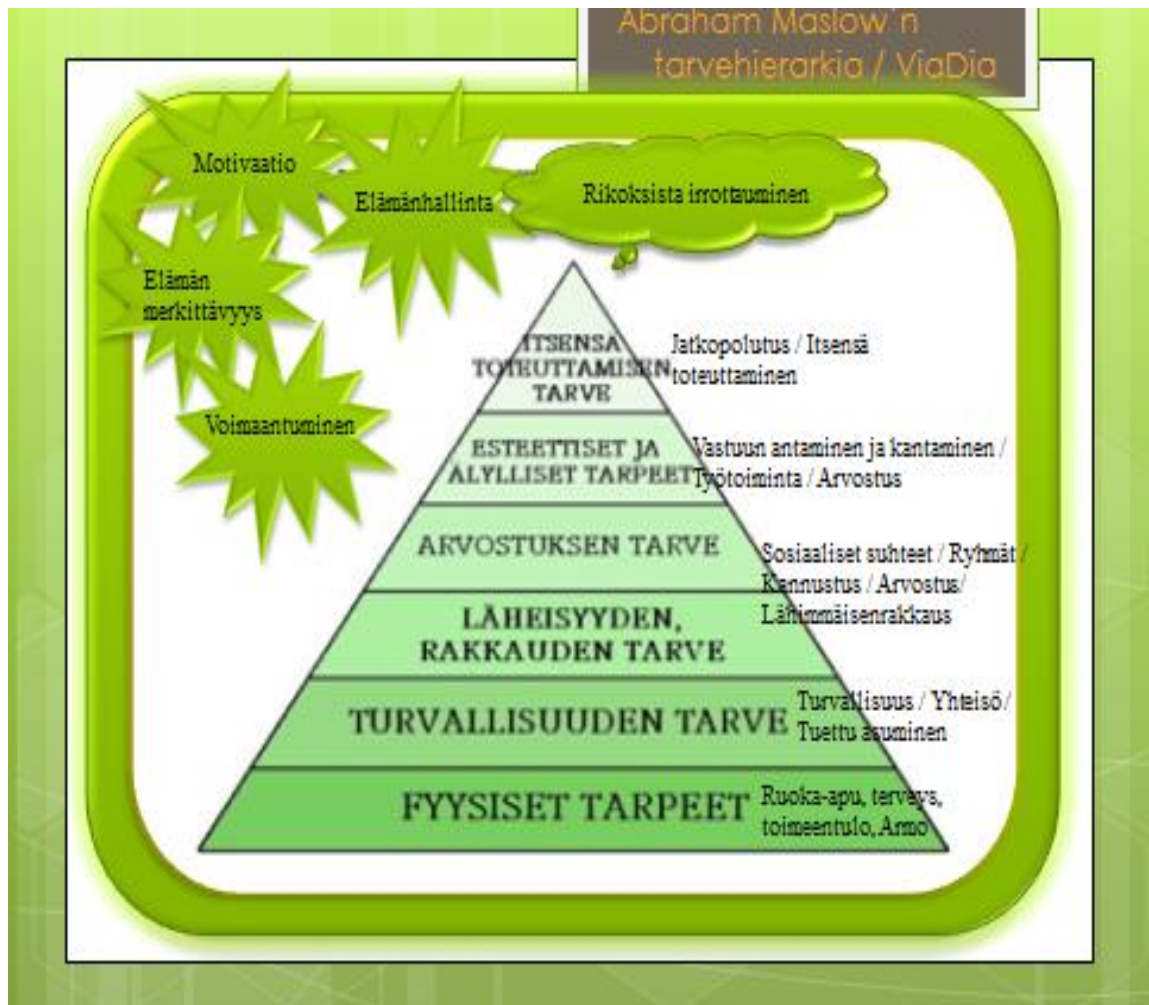
Haastateltavat kertovat saaneen olleen erilaisissa työtehtävissä mukana, osin haasteellisissakin, joka koetaan hyväksi. Yhteisöllisyyttä ja yhdessä tekemistä pidetään hyvänä ja osin työtehtävien vaihtuessa koetaan kaipuuta entiseen. Koetaan, että jokainen saa uskoa vapaasti, ja mahdollisuuksia on ja löytyy vaikka usko ei kaikilla samanlaista olisikaan. Elämän unelmia, haaveita ja mahdollisuuksia koetaan olevan rikostaustasta huolimatta. ViaDian pidetään antavan mahdollisuuksia, niin tässä hetkessä kuin tulevaan.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

7.1 Yhden luukun periaate

Tämän tutkimuksen perusteella ViaDia näyttää tarjoavan rikostaustaisille kuntoutujilleen kokonaisvaltaista tukea elämän eri osa-alueilla. Tutkimuskysymykseen - Miten ViaDia on tukenut rikostaustaisen asiakkaan paluuta yhteiskuntaan? - saadaan mielestäni selkeä vastaus. Tuki kohdentuu niin toimeentuloon, asumisen mahdollistumiseen, ravinnon saamiseen kuin elämän solmukohtien selvittämiseen. Rinnalla kulkeminen, virastoasioiden hoitaminen, vapautumisen hetkellä tuen tarjoaminen, päivärytmin selkeyttämisen sekä työnteon mahdollistuminen tukevat kuntoutujaa. Asiat järjestyvät ohjaajien kautta ja kuntoutujan siirtäminen luukulta toiselle poistuu. Asioita selvitetään ja hoidetaan yhdessä, joka mielestäni on tärkeää. Mielestäni vankikuntoutuspolun ja yhteistyön alkaminen jo tuomion aikana mahdollistavat kokonaisvaltaisen tuen. Sosiaalisen avun tarjoaminen sekä vertaistuki luovat yhteisöllisyyttä ja vahvistavat osallisuutta.

ViaDian vankikuntoutuspolku, joka alkaa jo vankilassa on tukemassa vapautuvaa vankia. Työtoiminta ja sitä kautta sosiaalisten suhteiden harjoittelu tukevat osaltaan elämänhallinnan kasvamista. Erilaisiin elämänhallintaryhmiin osallistuminen mahdollistaa itsensä tarkastelun ja niissä kasvamisen. ViaDian tarjoama ruoka-apu, niin lämmin ruoka kuin kotiin jaettava ruoka-apukin, mahdollistavat perustarpeiden tyydyttymisen. Tuettu asuminen osallaan mahdollistaa yhteiskuntaan sopeutumista. Ilman tuettua asumista vastassa olisi asunnottomuus. Näin mielestäni tuettu asuminen ja työtoiminta yhdessä estävät syrjäytymistä yhteiskunnasta. Mielestäni ViaDian kokonaisvaltaisen tuenkin voisi katsoa tyydyttävän ihmisen perustarpeita askel askeleelta, kuten Maslowin tarvehierarkia esittää niiden koostuvan (Kuvio 8). Kokonaisvaltaisen tuen tarjoaminen voimaannuttaa ihmistä, todentaa elämän merkittävyyttä, kasvattaa elämänhallintaa ja nostaa motivaatiota. Perustarpeiden tyydyttäminen voisi mielestäni auttaa rikoksista irrottautumisessa, kun tukea olisi jatkuvasti saatavilla.

KUVIO 8. Maslow'n tarvehierarkia tarkasteltuna ViaDian toiminnan kautta

ViaDian tuettu asuminen on päihteetöntä asumista. Granfelt (2015, 34) pohtii raportissaan onko tärkeämpää ensin asuttaa vai irrottautua rikoksista. Asunto ensin -periaatteen mukaan asuminen on päihteet sallivaa. ViaDian tuettu asuminen päihteettömänä asumismuotona pureutuu kuitenkin heti rikoksista irrottautumiseen. Päihteet tuovat mukanaan rikollista toimintaa ja mielestäni olisi ristiriitaista sallia niiden käyttö tuetussa asumisessa. Näin ollen tuen antaminen on kokonaisvaltaisempaa ja jopa johdonmukaisempaa kaikissa ViaDian toiminnoissa, kun ne toimivat päihteettömyyttä tukien. Aineiston mukaan päihteettömyys nähdään hyvänä. Suurin hyöty mielestäni saavutetaan päihteettömällä työtoiminnalla sekä päihteettömällä asumismuodolla yhdessä.

Kristillinen päihdetyö antaa mahdollisuuksia toimia ammatillisella työotteella. Työntekijöiden henkilökohtainen kutsumus arvoineen luo pohjaa lähimmäisten auttamiseen. Kristinuskon luoma mahdollisuuden poistaa syyllisyyttä, käsitellä olemassaolon merkitystä,

sielunhoitoon sekä hengellisten alueiden ongelmien käsittelyyn. Seurakunnat ja vapaaehtoiset luovat kuntoutujalle tukiverkkoa. (Valkoniemi 2007.) Järjestöjen toiminta ammatillistuu ja sinne palkataan Sosiaalihuollon kelpoisuuslain (272/2005) mukaisia työntekijöitä. Tänä päivänä kutsumus ja ammatillisuus kulkevat käsi kädessä tukien kuntoutujan hyvää. Kristillinen päihdetyö juurruttaa paikkaansa yhteiskunnassa osaksi laajaa päihdetyön verkostoa, kuten aineistokin sitä valottaa asiakkaiden kokemusten pohjalta.

Yhteiskunnassamme vallitsee empatiakuilu, joka luokittelee ihmiset joilla on vaikeuksia elämänhallinnassaan ja rikostaustaa vastuullisiksi omasta tilastaan. Pitkäaikaistyöttömät, köyhät sekä rikostaustaiset saavat kokea olevansa yhteiskunnan pohjalla. (Saari 2015, 97.) Kristillinen päihdetyö pohjaa armoon ja kristilliseen ihmiskäsitykseen, jossa kaikki olemme samanarvoisia ja yhtä tärkeitä. Kristillisen päihdetyön keinoin voimme saavuttaa näitä yhteiskunnan rattaista tippuneita lähimmäisiämme. Sosiaalinen kuntoutus rakentuu aloittamisesta, keskeyttämisestä ja uudelleen aloittamisesta (Granfelt 2006, 148). Jokaisella on mahdollisuus muuttua, kun muutos lähtee itsestä. Tämä näkyy aineistossa sekä aiemmin olevassa teoriassakin. Mielestäni myös yhteiskunta voi syrjäyttää heikommassa asemassa olevan lähimmäisen, jonka omat voimavarat eivät riitä hoitamaan ja puolustamaan asiaansa. Tässä nousee mielestäni keskiöön ammattilaisten empaattisuus ja ammatillisuus yhdessä työvälineenä ajaessamme lähimmäisemme asiaa.

7.2 Hengellisyys voimavarana ja sen merkittävyys

Miesvangeista 80 % kuuluu johonkin kristilliseen uskontokuntaan. Uskonnollisuudella on henkilökohtaista ja sisäistä merkitystä elämän eri alueilla. Muutos uskonnollisuudessa vankeusaika on yleistä ja vahvaa. Vangit arvostavat uskoa, kun se on aitoa. Usko ilmenee rauhallisuutena, vakaumuksen vahvistumisena sekä mielenrauhana. Usko liitetään olemassaoloon, ihmissuhteisiin, päihteisiin ja elämän hallintaan, jolloin se näyttäytyy kokonaisvaltaisena. Rukous näyttäytyy merkittävänä. Miesvangeista 53 % ilmoittaa uskovansa Jumalaan. Yhteisöllisesti uskonnollisuus ilmenee lähimmäisenrakkautena, perinteinä sekä uskonnollisten toimitusten merkittävyytenä. (Vankilasielunhoidon neuvottelukunnan työryhmän raportti 2015, 27–31.) Aineistossa sekä teoriaosuudessa nousi esille linnausko, joka loppuu vankilan porttien avauduttua. Näin ollen todellinen usko erottuu ja näkyy ulospäin aitona muutoksena ihmisessä ja kannattelee eteenpäin.

Nousiainen (2006, 90–99) esittää kuusi asiaa, jotka ilmenevät ihmisen tultua uskoon. Rauha valtaa sydämen syntien anteeksisaamisen kautta ja pelastusvarmuuden tunne vahvistaa olevamme Jumalan lapsia. Opimme tuntemaan Kristuksen henkilökohtaisesti, jolloin tunnemme sen sisäisesti. Kristuksen vapaus valtaa meidät seurauksena syntien anteeksisaamisesta, jolloin ilo täyttää sydämen ja näkyy ulospäin pelastumisen riemuna. Uskoon tulo antaa uuden näkökyvyn tarkastella ja nähdä asioita. Entisen rikollisen päih-teiden täyttämän elämän jättäminen ja uskonelämän vahvistaminen voivat auttaa rikok-sista irrottautumisessa. Uskoon tulolla, kun se on aitoa, näyttäisi olevan merkitystä ri-koksista ja päihhteistä irti pääsemisessä. Kristillisen päihdetyön merkittävyyttä pyrkii tuomaan esille opinnäytetyön aineisto sekä teoriaosuus. Mielestäni usko ja kuntoutuk-sen eri muodot yhdessä voivat olla tukemassa rikostaustaisten paluuta yhteiskuntaan. Rikkinäisyyttä on paljon ja siksi hengellisyys tarvitsee mielestäni rinnalle korjaavaa kuntoutusta kuten terapiaa.

Uskonnonharjoittamiselle ja sielunhoidolle on perustaa vankiloissa, jonka vapauduttua tulisi jatkua. Sielunhoito voi vastata alueisiin, jotka muuten ovat jääneet ongelmallisiksi. Luottamukselliset sielunhoidolliset keskustelut vahvistavat osaltaan kuntoutumista. ViaDian vankikuntoutuspolku vastaa mielestäni hengelliseen tarpeeseen, jolloin avun saanti jatkuu ja tuen saanti on varmaa vapauduttua. Kuntoutujaa tuetaan ottamaan omat voimavarat käyttöön. Rikosseuraamuslaitos suuntaa toimintaansa enemmän ja enem-män avoseuraamuksiin sekä avolaitoksiin, jolloin seurakuntien ja kristillisten järjestöjen yhteistyö vastaa tähän vankien hengelliseen ja kuntoutukselliseen tarpeeseen. (Vanki-lasielunhoidon neuvottelukunnan työryhmän raportti 2015, 96–100.) Kristillisyys Via-Dialla koetaan luontevaksi osaksi toimintaa ja perustuu vapaaehtoisuuteen. Samalla se vastaa tutkimuskysymykseen: Miten asiakas kokee hengellisyyden läsnäolon ViaDialla?

Hellsten (2012, 221–222) esittää, että psykologia ja hengellisyys ovat kytköksissä toi-siinsa. Uskonnollisuus myöntää ihmisyytemme. Oman heikkoutemme, haavamme ja menneisyytemme kohtaamalla ymmärrämme riippuvuutemme rakkauteen. Rakkaus on Jumala ja meissä on syvällä kaipuu ikuisuuteen. Kokemamme rakkaudettomuus ja siitä tullut rikkinäisyys johdattavat meidät omaan minuutemme. Olemme riippuvaisia rak-kaudesta, joka näin yhdistää terapian ja hengellisyyden. Kristillisen päihdetyön keinoin voimme osoittaa armoa ja lähimmäisenrakkautta toisillemme. Olemme kaikki samanar-

voisia, olipa lähtökohtamme millaiset tahansa. Mielestäni ammatillisen työotteen keinoin voimme rakentaa vahvan tukiverkon kuntoutujan ympärille.

Osa rikoksentekijöistä irtautuu rikollisesta elämästään uskoon tulon ja kääntymyksen vaikutuksesta. Sielunhoidon tuloksellisuus näkyy uskonnon harjoittamisen oikeutena. Sielunhoitoa on vaikea arvioida, koska kyse on ihmisen ja Jumalan välisestä suhteesta. Vankeinsielunhoito tukee osaltaan kuntouttavaa työtä ja näin voi vähentää uusintarikollisuutta luoden turvallisuutta. Sielunhoidon jatkuvuus vapaudessa nähdään tärkeänä. Vapautumisen tukemisessa järjestöjen ja seurakuntien antama tuki on merkittävää. Pohjatyo tehdään lähityöskentelyssä hoitaen rikkinäisyyttä, joka vangeissa on. Oman eheytyksen kautta elämä rauhoittuu ja heijastuu kanssakulkijoihin ja työntekijöihin pohjaten tulevaa ja elämän tavoitteita. (Karsikas ym. 2006, 32–33.) Tämän opinnäytetyön aineistossa jokainen haastateltava kertoi uskoontulon merkittävyydestä rikoksista irtautumisessa ja elämän muuttumisena, joka näyttäytyy myös teoriaosuudesta. Vaikka omaa uskonratkaisua ei olisi tehty, nähdään muissa tapahtunut muutos ja ilmeneminen.

7.3 Yhdessä eteenpäin

Oma ohjaaja -ohjaustapa hakee muotoaan ViaDialla. Kehittyessään ja rakentuessaan se tulee olemaan varmasti kuntoutujaa tukeva ja kannatteleva ohjaustapa. Tutkimuskysymykseen - Mitä kehitettävää toiminnassa on? - saadaan vastaus oma ohjaajuuden kehittämisenä sekä aiemmin luvussa 6.3 Toiminnan kehittäminen – esille nousseista asioista. Mielestäni kuntoutujan yksilöllinen huomioiminen, jatkuvat tietyin välein olevat tapaamiset ja keskustelut kannattelevat kuntoutujaa. Näin tullaan paremmin huomaamaan kuntoutujan potentiaaliset resurssit ja taidot kasvaa sekä kehittyä työmarkkinoita varten. Yksilöllisellä huomioimisella voidaan mitoittaa työtehtävät tukemaan omaa osaamista ja vahvistumista. Mielestäni jatkuvat yksilötapaamiset takaavat etenemisen ja taitojen kasvamisen niin sosiaalisella kuin työmarkkinoiden vaatimilla alueilla. Haastavampien työtehtävien antaminen oikeaan aikaan kasvattaa kohti tulevaa ja eteenpäin siirtymistä.

Mielestäni ohjauskeskustelun tulee olla tavoitteellista ja toista kuuntelevaa. Taitoa vaatii suunnitelmallisuus, jolla kuntoutujan tulevaisuutta lähdetään rakentamaan. Ohjaajan tulisi pyrkiä kyselemällä, selventämällä ja tarkentamalla pääsemään ymmärrykseen kun-

toutujan tilanteesta ja suunnitelmista. Ohjaaja ja kuntoutuja käyvät dialogia keskenään. Ohjaaja ei voi olettaa eikä tietää kuntoutujan puolesta, vaan kiinnostuksellaan ja kunnioituksella osoittaa arvostusta kuntoutujan valintoja kohtaan. Mielestäni ohjauksessa on tarpeen myös selkeiden rajojen asettaminen. Ohjaajalle on keskeistä kannustaa kuntoutujaa epäonnistumisista huolimatta. Ohjaajan persoonallisuus ja huumori voivat toimia kannattelijoina. Tavoitteiden ja keskustelujen kokoaminen on osa tavoitteellista toimintaa ohjaajuudessa. (Onnismaa 2007, 29–33.)

Oma ohjaajuus -ohjaustapa vaatii vielä selkeästi kehittämistä, koska se näyttäytyy kuntoutujille monimuotoisena. Ohjaajien tulisi selkiyttää niin itselleen kuin keskenäänkin millaiseksi oma ohjaajuuden halutaan muotoutuvan ja näyttäytyvän. Toiminta hakee selkeästi vielä muotoaan. Kehittämistyön seurauksena se muotoutuu kuntoutumista tukeväksi ja kuntoutujaa kannattelevaksi. Mielestäni kuntoutujan on tärkeää tulla kuulluksi ja kohdatuksi muutenkin kuin työn lomassa. Yksilötapaamiset takaavat arempienkin asioiden käsittelyn ja yksilöllisen huomioon ottamisen. Kahden kesken on avoimempaa keskustella omista asioista kuin työn lomassa kaikkien kuullen. Oma ohjaaja voi näin toimia rohkaisijana, kannattelijana, kuuntelijana ja rinnalla kulkijana. Näkisin kannustamisen ja epäonnistumisissa eteenpäin katseen suuntaamisen tärkeinä. Oma ohjaaja voi pitää toivoa yllä. Asioissa mennään eteenpäin vaikka haasteita ja vastoinikäymisiä olisi. Tässä oma ohjaajuus nousee arvoonsa. Jos kuntoutujaa ei yksilöllisesti tapaa, hän helposti sekoittuu massaansa. Kuntoutujalta voi nousta myös ideoita, ajatuksia ja kehittämistarpeita koskien omaa kuntoutumisen etenemispolkuaan, jotka mielestäni on hyvä huomioida.

Ohjauskeskustelujen tavoitteena on motivoida kuntoutujaa rohkeasti tutkimaan omaa toimintaansa. Motivoiva ohjaus ilmaisee empatiaa, jolloin muutoksen hyväksyminen helpottuu ja epävarmuutta sekä tunteita oppii sietämään. Ristiriitojen tuottaminen saa kuntoutujan ajattelemaan itse seuraamuksia ja vaihtoehtoja. Väittelyä on vältettävä, koska ne estävät muutosta ja leimaaminen on turhaa. Myötäilemällä vastarintaa saadaan aikaan uusia näkökulmia ja korostetaan yksilön valinnan vapautta. Kuntoutujaa tulisi tukea pystyvyyteen sillä toivoa on aina. Muutoksen mahdollisuuteen tulee motivoida sillä vastuu siitä on kuntoutujalla itsellään. (Kyngäs ym. 2007, 49.)

Oma ohjaaja -ohjaustapa tulee nostamaan kuntoutujan yksilöllisen osaamisen esille oikeina tehtävinä ja vastuullisuuden kasvattamisena. Jokaisen kuntoutujan tulisi tietää kuka hänen oma ohjaajansa on. Vaikka huolta etenemisestä ei olisi, tapaamiset ovat arvokkaita. Näin kuntoutuja ja hänen tekemänsä työ tulevat nähdä. Vastaavasti oman ohjaajan poissa ollessa tulisi kuntoutujan olla selvillä kuka hänen asioitaan tuolloin hoitaa ja tukee häntä. Nämä käytännöt varmasti tarkentuvat kehittämistyön seurauksena tulevaisuudessa. Myös Kelan teettämä tutkimus Työhönvalmennuksesta ja sen kehittämistarpeista (Härkäpää, Harkko & Lehikoinen 2013, 64) osoittaa yksilöohjauksen riittämättömyyden. Työhönvalmennuksessa olevat kaipasivat yksilöohjausta, jotta tulivat huomioiduiksi niin osaamisensa kuin jaksamisensa suhteen. Omien tavoitteiden asettaminen ja aidot työtehtävät nähtiin kuntoutumista tukevinä. Näin ViaDian kehitteillä oleva Oma Ohjaaja -ohjaustapa vastaa selvästi tarpeeseen.

Ehdottaisin varaamaan oma ohjaaja -ohjaustavan keskusteluille rauhallisen tilan kahdenkeskisiä keskusteluja varten. Oman ohjaajan tulee kiinnittää huomiota luontevaan tilaan asettautumiseen, koska vastapäätä istuminen voi olla ahdistavaa kuntoutujalle. Kuulumisten ja päivän tapahtumista keskustelu pohjaavat tietä kuntoutujan sanottavalle. Ohjaajan on mahdollista tehdä tarkentavia kysymyksiä ja peilata kuulemaansa takaisin kuntoutujalle. Mielestäni tämä korostaa keskusteltavan asian merkittävyyttä. Turvallisessa yksilökohtaamisessa kuntoutuja voi nostaa esille arkojakin asioita, jolloin yhdessä voidaan miettiä ja pohtia sekä kartoittaa ratkaisua asiaan. Mielestäni tuolloin keskustelu säilyy voimaannuttavana ja kannustavana. Tavoitteellisuus oma ohjaajuus -ohjaustavassa mielestäni tulisi näkymään, kun yhdessä kuntoutujan kanssa laadittaisiin suunnitelma kuinka asetettuihin tavoitteisiin ja esille tulleisiin ongelmiin päästäisiin ongelmanratkaisun kautta. Tulevaisuuden suunnitelmat ja jatkosuunnitelmat yhdessä oman ohjaajan kanssa keskustelemalla voisivat hahmottua ohjaajuuden myötä. Tapaamiset voisivat olla viikoittaisia. (Petäjä & Koponen 2002, 171–174.)

Oma ohjaajuus -ohjaustapa kehittyy koko ajan ViaDian toiminnassa ja näin lujittaa kristillisen päihdetyön ohjaajuuden vahvaksi kilpailuvaltioksi päihdealalla. Asiakkaan yksilöllinen huomioiminen korostuu ja näin lujittaa kuntoutumisprosessia. Hengellinen työ on kutsumusammatti. On tärkeää, että kristillisen päihdetyön työntekijä kokee olevansa kutsuttu omalle paikalleen ja ennen kaikkea Jumalan hänelle tarkoittamalla paikalla. Hengellisen työn tärkein tehtävä on Jeesus ja evankeliumin levittäminen, joka tulisi olla

myös työntekijän työn perusta. (Mäkelä 2007, 217.) Työntekijän oma usko, kristilliset arvot työssä ja päihdetyön eri menetelmät yhdessä luovat vankan ammattitaidon ohjaajille toimia vaativissakin työtehtävissä.

8 POHDINTA

8.1 Opinnäytetyöprosessi

Tämä opinnäytetyöni on työelämän tarpeista lähtöisin. Koko opinnäytetyöprosessiin kului aikaa reilu vuosi. Olen pyrkinyt tässä opinnäytetyössä vastaamaan niihin työelämästä nousseisiin kysymyksiin, joita jo ensimmäisellä tapaamisella nostimme esille. Haastattelut ja niistä saadut tulokset antavat työelämälle kuvan vankikuntoutuksen ja kristillisen päihdetyön merkittävydestä asiakkaan kokemana. Kristillinen päihdetyö osana päihdehuollon toimialaa näyttää juurruttaneen ja löytäneen paikkansa. Hengellisyiden mukanaolo koetaan hyvänä, kun se perustuu vapaaehtoisuuteen. Sen koetaan olevan toiminnan perusta ja arvomaailma heijastuu asiakkaiden kokemuksiin.

Tämän opinnäytetyön uskottavuutta vahvistaa se, että olen pyrkinyt kuvaamaan tulokset selkeästi. Opinnäytetyön siirrettävyyttä varmistaa tarkka kuvaus aineiston keruusta ja haastateltavien taustojen kuvaamisesta. Olen pyrkinyt kuvaamaan tarkkaan mitä olen opinnäytetyöni missäkin vaiheessa tehnyt ja miten siihen päässyt. Luotettavuutta vahvistavat olosuhteiden selkeä ja totuudenmukainen kuvaus. Olen perehtynyt tutkimuskontekstiin ja kirjoittanut kattavan teoriapohjan opinnäytetyölleni. Samoin aineiston keruun ja analysoinnin olen pyrkinyt kuvaamaan tarkasti. Opinnäytetyöhön käytetty aika käy ilmi tästä opinnäytetyöstä. Haastatteluiden suorat lainaukset vahvistavat osaltaan luotettavuutta ja toimivat lukijalle ajatusten herättelijöinä elävöittäen tekstiä. Nämä kaikki vahvistavat opinnäytetyöni luotettavuutta. Perusymmärrys tutkittavasta aihepiiristä sekä looginen ajattelu koko opinnäytetyöni ajan vahvistavat ammatillista kasvuani nivoutuen työelämään. (Kankkunen & Vehviläinen – Julkunen 2009, 160–161 & Hirsjärvi ym. 2009, 232–233.)

Opinnäytetyöni etenee johdonmukaisesti teoriaosuudesta aina tulosten kautta niiden johtopäätöksiin. Laadukas nauhoite haastatteluissa, sanatarkka litterointi ja tasainen, huolellinen luokittelu teemoittain kuvaavat vastuullisuutta koko opinnäyteprosessin ajan. Opinnäytetyön eri vaiheissa olen käynyt keskustelua työelämän kanssa, jotta yhteys ja vastaavuus tarpeeseen säilyvät. Tutkimusongelmaksi määrittyi kolme eri tutkimuskysymystä, mikä selkeytti haastattelukysymysten luomista teemoittain näiden alle.

Rajaus oli tarpeen niin teoriaosuudessa kuin haastattelukysymyksissäkin. Tehdyt rajaukset toivat mielekkyyttä ja selkeyttivät opinnäytetyön etenemistä. Opinnäytetyöprosessi on kaikessa haastavuudessaan ollut kiinnostavaa ja tarkoituksenmukaista.

Lähestymistapana haastattelu on luonteva keino saada tietoa. Lähes jokainen haastateltava näytti unohtavan nauhurin läsnäolon ja vastasi monipuolisesti kysymyksiin. Teemahaastattelu oli oikea valinta tähän opinnäytetyöhön. Tosin haastateltavien määrä kasvoi suuremmaksi kuin alun perin suunnittelimme alkupalaverissa. Saamani aineisto oli riittävä ja kattava kuvaamaan asetettuja tutkimusongelmia. Pysyin koko opinnäytetyöprosessin ajan aikataulussa juuri niin kuin olin suunnitellutkin. Vaikkakin kristillisestä päihdetyöstä sekä vankikuntoutuksesta on niukasti saatavilla teorialtietoa, joka usein on vanhahkoa, onnistuin löytämään ajankohtaista teorialtietoa näistä aihealueista monipuolisesti. Tarvetta tuoreelle teorialtiedolle näillä alueilla on.

Tämä opinnäytetyö antaa kehityssuuntia entistä enemmän yksilöä huomioivampaan suuntaan. Oma ohjaajuuden kehittäminen sekä haastateltavien antamat kehittämistarpeet yhdessä kehittävät toimintaa enemmän asiakaslähtöisemmäksi. ”Vapaus koittaa, kun ihminen ottaa vastuun eikä pakene. Vastuuseen kuuluvat tekoihinsa tunnustautuminen ja sovintoon pyrkiminen omalta puolelta. Tunnustaessaan virheensä, vääryytensä ja syntinsä ihminen on vapautensa kynnyksellä tai jo astunut sen yli.” (Mäkelä 2007, 73.) Jokainen kasvamme vastuuseen ja vastuunottoon niin minä, työntekijät kuin asiakkaamme. Antamalla vastuuta sitä myös oppii kantamaan.

Tekemieni haastattelujen jälkeen annoin jokaiselle kiitoksena suklaarasian. He eivät olleet tästä enakkoon tietoisia, en käyttänyt tätä kannustimena haastatteluun. Halusin näin osoittaa kiitosta jokaisen haastatteluun tuomaa osallisuutta kohtaan. Minut yllätti täysin haastateltavien vilpitön reaktio huomioiduksi tulemisesta ja kiitollisuudesta mitä he ilmaisivat suklaarasian saatuaan. He kokivat hämmennystä ja vilpittöntä iloa kiitoksesta. Jäin pohtimaan kuinka huomioimme ihmiset ja kuinka paljon meihin vaikuttaa ihmisten menneisyys. Selkeästi tästä kuvastui, että he kokivat tulleen kuulluksi ja heidän sanomisen olevan minulle tärkeää. Jatkossa aionkin kannustaa ja kiittää kohdattani ihmisiä. Pyyteetön huomioiminen ja jokaisen olemassaolon merkityksellisyys koskettivat minua. Jokainen on arvokas sellaisena kuin on.

8.2 Ammatillinen kasvu

Opinnäytetyön teoriaosuuden kokoaminen perehdytti minut kattavasti kristilliseen päihdetyöhön sekä vankikuntoutuksen tilaan. Sosiaalinen kuntoutus ja järjestön asema palvelujärjestelmässä selkeytyivät ja avasivat silmäni tarkastelemaan asiakkaan asemaa palveluiden viidakossa. ViaDia ry ja kaikki sen paikallisjärjestöt tekevät arvokasta työtä lähimmäiskentällä. Hyvinvointivaltion rakenteet vapisevat, kun huono-osaisuus lisääntyy ja syrjäytyminen kasvaa. On tärkeää pyrkiä vähentämään huono-osaisuutta ja arvostiritoja yhteiskunnassamme. Haastattelujen kautta sain asiakkaan äänen kuuluviin, mikä on ensiarvoisen tärkeää. Jokainen ihminen on ainutlaatuinen taustoistaan huolimatta. Rikostausta helposti luokittelee ja syrjäyttää ihmiset, tahdon vastaisuudessa olla poistamassa tätä eriarvoisuutta ja nähdä ihmisen tekojen takana. Oivalsin, että yhteiskunnan rakenteisiin ja asenteisiin tulisi voida vaikuttaa.

Haastattelujen kautta sain tutustua upeisiin persooniin ja oppia heiltä paljon. Se, mitä ihminen on aiemmin tehnyt, ei saisi leimata koko hänen tulevaisuuttaan. Ymmärsin, kuinka tärkeää on olla vapautuvaa vankia portilla vastassa ja kuinka suureksi tuen antaminen vapautumisen hetkellä muodostuu. Eri palvelujärjestelmässä työskentelevien tulisi tiivistää yhteistyötään ja saada jo aloitettu tuki jatkumaan seuraavassa siirtymävaiheessakin. Ymmärsin, kuinka tärkeää on aito kohtaaminen ja läsnäolo. Sosiaalialan arvot ja ammattieettiset periaatteet kristillisten arvojen lisäksi vahvistuivat opinnäytetyöprosessin aikana. Oma ammatillisuuteni ja erityisosaamisalueeni sai tukea ja vahvistusta tätä opinnäytetyötä tehdessäni. Ammatillisesti opin tarkastelemaan, kuinka ainutkertaisia meidän elämäntarinamme ja kokemuksemme ovat ja kuinka sosiaalialan työntekijät ovat keskeisessä asemassa ohjaamassa asiakkaita tavoitteitaan ja muutosta kohti.

Huomasin, kuinka tärkeää on vahvistaa toimintakykyä ja yhteisöllisyyttä asiakkaan kuntoutumisen onnistumiseksi. Perehtymäni lainsäädäntö sekä muuttuvat käytänteet sosiaalialalla luovat muospaineita niin asiakkaalle kuin järjestöjenkin toimintaan. Kaiken keskellä arkielämän tulisi jatkua ja mahdollistua tuen turvin. Ymmärsin miten tärkeää sosiaalinen kanssakäyminen toistemme kanssa on niin yhteistyökumppaneiden kuin asiakkaidenkin kesken. Asiakkaan perusoikeudet ja uskonnonvapaus voivat olla vahvistamassa osallisuutta ja kuntoutumisen etenemistä. Sosiaalialan ja sosionomin kompe-

tenssiosaaminen vahvistui tätä opinnäytetyötä tehdessäni, joka luo pohjan työelämässä toimimiselleni.

8.3 Mahdolliset jatkotutkimukset

Päällimmäisenä jatkotutkimus tai kehittämistarpeena nousee tarve kristillisen päihdetyön oppaalle. Opas selkeyttäisi yhteistyökumppaneille sekä asiakkaille toimintatapoja ja arvoja, joita kristillisessä toiminnassa on. Lisäksi se vastaisi tarpeeseen, jotta saataisiin teorian tietoa koottua yhteen. Ihanteellisinta olisi saada kokonainen kirja kristillisestä päihdetyöstä, mutta opaskin palvelisi tätä. Kristillisen päihdetyön opas voisi koota kaikki kristillistä päihdetyötä tekevät toimijat yhteen luoden rungon koko toiminnalle.

Olisi mielenkiintoista saada tutkittua tietoa vankilassa uskoon tulleiden ja rikollisen elämän taakseen jättäneiden uskon pysyvyydestä. Samalla voisi kartoittaa elämän merkittävyyttä uskon kautta. Osaltaan tämä todentaisi myös kristillisen työn merkittävyyttä. Omana tutkimuskohteenaan olisi mielenkiintoista saada tietoa ViaDialla vankikuntoutuspolun kautta jatkopolutukseen edenneistä ja heidän tavoitteissa etenemisestään. Oma kohteensa voisi olla myös tuetussa asumisessa kartoittaa asiakkaiden tuen kohdentumista ja tuen tavoitteellisuutta. Tutkimusta avartaisi seuranta kuinka kauan asiakkaan eteneminen tuen piirissä kestää ennen vuokrasuhteen omiin nimiin saamista. Tulevaisuudessa oman ohjaajuuden rakentuessa ohjaustavaksi olisi aihetta kartoittaa yksilöohjauksen merkittävyyttä asiakkaan kuntoutumispolulla.

LÄHTEET

- Andersson, Maarit; Pirttijärvi, Eero & Rajamäki, Matti 2011. Kokemusasiantuntijuudesta päihdetyössä. Raportissa Juha Moring, Anne Martins, Airi Partanen, Viveca Bergman, Esa Nordling & Veijo Nevalainen (toim.) Kansallinen mielenterveys- ja päihdesuunnitelma 2009–2015 : Toimeenpanosta käytäntöön 2010. Raportti 6/11. Helsinki: Terveysten- ja hyvinvoinninlaitos, 69–73.
- Antikainen, Marjo-Riitta 2003. Sääty, sukupuoli ja uskonto. Mathilda Wrede ja yhteiskunnan muutos 1883–1913. Väitöskirja. Bibliotheca historica 83. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Barth, Markus 2010. Mission statement of IPCA. IPCA Wordwilde. Viitattu 21.2.2016. <http://www.ipcaworldwide.org/about/mission.html>
- Blomgren, Sanna; Karjalainen, Jouko; Karjalainen, Pekka; Kivipelto, Minna; Saikkonen, Paula & Saikku, Peppi 2016. Sosiaalityö, palvelut ja etuudet muutoksessa. Raportti 4/2016. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos.
- Centre for Justice & Reconciliation 2016. Centre for Justice and Reconciliation – About us. Viitattu 28.8.2016. <http://restorativejustice.org/about-us/>
- Centre for Justice & Reconciliation 2016 a. About Restorative Justice. Introduction to Restorative Justice. Viitattu 21.2.2016. <http://restorativejustice.org/restorative-justice/about-restorative-justice/tutorial-intro-to-restorative-justice/>
- Centre for Justice & Reconciliation 2016 b. Introduction to Restorative Justice. Values. Viitattu 21.2.2016. <http://restorativejustice.org/restorative-justice/about-restorative-justice/tutorial-intro-to-restorative-justice/lesson-2-values/>
- Duwe, Grant & Clark, Valerie 2011. Blessed Be the Social Tie That Binds: The Effects of Prison Visitation on Offender Recidivism. Criminal Justice Policy Review. Department of Criminology at Indiana University of Pennsylvania. Minnesota, USA: SAGE Publications. Viitattu 21.2.2016. http://www.ipcaworldwide.org/resources/Articles/ARTICLE_BlessedBeSocialTieBinds.pdf
- Flinck, Aune & Kuoppala, Tuula 2016. Rikos- ja riita-asioiden sovittelu 2015. Tilastoraportti 12/2016. Suomen virallinen tilasto. Sosiaaliturva 2016. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 23.7.2016.

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/130762/Tr12_16.pdf?sequence=1.

- Forss, Päivi & Vatula-Pimiä, Marja-Leena 2014. Sosiaalinen turva ja hyvinvointi. Helsinki: Edita.
- Granfelt, Riitta 2015. Asumissosiaalinen työ : Kotiin ja rikollisuudesta irti? Raportti. Helsinki: Y-Säätiö.
- Granfelt, Riitta 2011. Vankila auttamistyön ympäristönä? Teoksessa Aini Pehkonen & Marja Väänänen-Fomin (toim.) Sosiaalityön arvot ja etiikka. Jyväskylä: Ps-kustannus. 215–232.
- Granfelt, Riitta 2006. Paha olla : vankilan sisällä, ulkona, vangin lähellä? Teoksessa Tuula Helne & Markku Laatu. Vääräyyskirja. Helsinki: Kelan tutkimusosasto. 145–158.
- Gothöni, Raili 2014. Auttava kohtaaminen II : Sielunhoidon menetelmät ja käytäntö. Helsinki: Kirjapaja.
- Haapakoski, Kaisa 2012. Työhönkuntoutuksen vaikeus ja mahdollisuudet. Teoksessa Minna Strömberg-Jakka & Teija Karttunen (toim.) Sosiaalityön haasteet : Tukea ammattilaisten arkeen. Jyväskylä: Ps-kustannus, 212–229.
- Helin, Matti; Hiilamo, Heikki & Jokela, Ulla 2010. Diakoniatyö : Asiakkaan palveluksessa. Helsinki: Edita.
- Hellsten, Tommy 2012. Kolmas mahdollisuus. Helsinki: Minerva
- Herne, Kaisa 2013. Oikeudenmukaisuusteoria. Teoksessa Jukka Mäkinen & Heikki Saxén (toim.) John Rawlsin filosofia : Oikeudenmukaisuus moniarvoisessa yhteiskunnassa. Helsinki: Gaudeamus. 23–52.
- Hietala, Outi & Rissanen, Päivi 2015. Opas kokemusasiantuntijatoiminnasta. Kokemusasiantuntija : hoidon ja avun kohteesta omien kokemusten jakajaksi sekä palveluiden kehittäjäksi. Helsinki: Kuntoutussäätiö. Mielenterveyden keskusliitto.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2001. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2009. Tutki ja kirjoita. 15. painos. Helsinki: Tammi.
- Hurskainen, Eeva 2004. Mathilda Wrede. Aatelistytön tie vankien ja pakolaisten ystäväksi : Minun tieni. Helsinki: Kirjapaja Oy.

- Hynninen, Miika 2014. Vankilapastoreiden puheenvuorot : Vankilan valtasuhteet, oikeudet, asenteet ja inhimillisyys. Teoksessa Heikki Kokkonen (toim.) Virkavalta ja väkivalta : Vallan käytön varjoja vankilassa. Tampere: Mediapinta. 129–166.
- Hypen, Kimmo 2004. Vankilasta vuosina 1993–2001 vapautuneet ja vankilaan uudestaan palanneet. Rikosseuraamusviraston julkaisuja 1/2004. Helsinki: Rikosseuraamusvirasto.
- Härkäpää, Kristiina; Harkko, Jaakko & Lehikoinen, Tuula 2013. Työhönvalmennus ja sen kehittämistarpeet. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuksia 128. Helsinki: Kelan tutkimusosasto.
- Ihalainen, Jarmo & Kettunen, Terttu 2009. Turvaverkko vai trampoliini : Sosiaaliturvan mahdollisuudet. Helsinki: WSOY.
- James, William 1981. Uskonnollinen kokemus. Englanninkielinen alkuperäisteos *The Varieties of Religious Experience : A Study in Human Nature*, 1902. Hämeenlinna: Karisto.
- Jansson, Marianne & Lemmetyinen, Riitta 2006. Uskolla alistetut : Matkalla eheyteen. Helsinki: Kirjapaja.
- Juhila, Kirsi 2008. Aikuisuus sosiaalityössä. Teoksessa Arja Jokinen & Kirsi Juhila (toim.) *Sosiaalityö aikuisten parissa*. Tampere: Vastapaino. 82–109.
- Järvikoski, Aila & Härkäpää, Kristiina 2011. Kuntoutuksen perusteet. 5., uudistettu painos. Helsinki: WSOY.
- Jääskeläinen, Ilkka 2002. Diakoniatoiminnan muodot. Teoksessa Riitta Helosvuori, Esko Koskenvesa, Pauli Niemelä & Juhani Veikkola (toim.) *Diakonian käsikirja*. Helsinki: Kirjapaja. 192–229.
- Kanerva, Eva 2014. Kristillinen päihdetyö. Sininauhaliitto. Kristillisen päihdetyön koulu. Luento. Viitattu 24.7.2016. www.kristillinenvertaistoiminta.fi/index.php/download_file/view/34/170/
- Kankkunen, Päivi & Vehviläinen-Julkunen, Katri 2009. Tutkimus hoitotieteessä. Helsinki: WSOY.
- Kari, Riitta 2014. Apulaisjohtajien puheenvuorot : Vankila organisaationa, vanki asiakkaana. Teoksessa Heikki Kokkonen (toim.) *Virkavalta ja väkivalta : Vallan käytön varjoja vankilassa*. Tampere: Mediapinta. 76–120.
- Karsikas, Vuokko; Kuivajärvi, Kirsi; Langelid, Torfinn; Mäki, Marianne; Raundrup, Kaj & Svensson, Svenolov 2009. Evaluation, analysis and recommenda-

- tions. Teoksessa Torfinn Langelid, Marianne Mäki, Kaj Raundrup & Svenolov Svensson (editors) *Nordic Prison Education : A lifelong learning perspective*. TemaNord 2009:536. Copenhagen: Nordic Council of Ministers. 155–202.
- Karsikas, Vuokko; Kokkonen, Heikki; Mäkelä, Vesa & Puumala, Sami 2006. Oikeususkontoon : Vankilasielunhoito ja vankeinhoidon rakennemuutos. Työryhmän mietintö. 31.12.2005. Rikosseuraamusviraston monisteita 1/2006. Viitattu 6.8.2016.
http://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-monisteetjaraportit/6XRN2xbYF/1-2006_Oikeus_uskontoon.pdf
- Ketola, Kimmo & Virtanen, Jouni 2008. Vapaakirkollisuus. Teoksessa Kimmo Ketola (toim.) *Uskonnot Suomessa : Käsikirja uskontoihin ja uskonnonlitaustaisiin liikkeisiin*. Kirkon tutkimusseuran julkaisuja 102. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus. 110–114.
- Kettunen, Paavo 2013. *Auttava kohtaaminen I : Sielunhoidon perusteet ja teologia*. Helsinki: Kirjapaja.
- Kinnunen, Tuomo 2014. Vankilapastoreiden puheenvuorot : Vallan sisältönä rakkaus. Teoksessa Heikki Kokkonen (toim.) *Virkavalta ja väkivalta : Vallan käytön varjoja vankilassa*. Tampere: Mediapinta. 148–166.
- Komiteamietintö 2001. Rikoksettomiaan elämänhallintaan : Seuraamusjärjestelmän ja yhteiskunnan tukijärjestelmien yhteensovittamista selvittäneen toimikunnan mietintö. 2001:2. Helsinki: Oikeusministeriö.
- Kunnas, Tarmo 2010. Pahan ulottuvuudet. Teoksessa Mauri Männistö (toim.) *Pahuuden ongelma*. Helsinki: BTJ Finland Oy. 129–158.
- Kuntoutusselonteko 2002. Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö 8/2002 vp. Valtioneuvoston selonteko : Kuntoutusvaliokunta 2002. Viitattu 28.8.2016.
https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/mietinto/Documents/stvm_8+2002.pdf
- Kurki, Leena 2010. Sosiokulttuurinen innostaminen vankilassa. Teoksessa Leena Kurki, Matleena Kurki-Suutarinen & Karoliina Taruvuori *Muurien sisällä : Sosiokulttuurinen innostaminen vankilassa*. Tampere: University Press. 133–212.
- Kurki-Suutarinen, Matleena 2010. Kidutuksesta vankien elämänhallinnan edistämiseen. Teoksessa Leena Kurki, Matleena Kurki-Suutarinen & Karoliina Taruvuo-

- ri Muurien sisällä : Sosiokulttuurinen innostaminen vankilassa. Tampere: University Press. 21–58.
- Kuusela, Päivi 2015. Desistanssin ilmeneminen vankikuntoutuksessa. Itä-Suomen Yliopisto. Yhteiskuntatieteiden laitos. Pro gradu-työ. Viitattu 12.10.2015.
http://epublications.uef.fi/pub/urn_nbn-fi_uef-20150949/urn_nbn-fi_uef-20150949.pdf
- Kyngäs, Helvi; Kääriäinen, Maria; Poskiparta, Marita; Johansson, Kirsi; Hirvonen, Eila & Renfors, Timo 2007. Ohjaaminen hoitotyössä. Porvoo: WSOY
- Lampi, Tomi 2011. Kristillinen päihdetyö ja Uskon merkitys raitistumisprosessissa. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveysalan yksikkö. Opinnäytetyö. Viitattu 16.10.2015
<https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/35394/Lampi%20Tomi.pdf?sequence=1>
- Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 2001. 2.3.2001/189. Finlex-Valtion säädöstietopankki. Ajantasainen lainsäädäntö. Viitattu 28.8.2016.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2001/20010189?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=kuntouttava%20ty%C3%B6toiminta>
- Lahti, Jari & Pienimäki, Anneli 2007. Päihdekuntoutus rakentuu sosiaaliselle perustalle. Teoksessa Vappu Karjalainen & Ilpo Vilkkumaa (toim.) Kuntoutus kanssamme : Ihmisen toimijuuden tukeminen. Helsinki: Stakes. 137–150.
- Langelid, Torfinn; Mäki, Marianne; Raundrup, Kaj & Svensson, Svenolov 2009. Summary and recommendations. Teoksessa Torfinn Langelid, Marianne Mäki, Kaj Raundrup & Svenolov Svensson (editors) Nordic Prison Education : A lifelong learning perspective. TemaNord 2009:536. Copenhagen: Nordic Council of Ministers. 13–24.
- Lappalainen, Tarja 2005. Tie uuteen : Kristillisen päihdeyhteisön merkitys päihteiden käyttäjälle. Peltotupa: Kristillinen alkoholisti- ja narkomaanityö.
- Laulaja, Jorma 2002. Diakonia uskon ja rakkauden risteyksessä. Teoksessa Riitta Heilosvuori, Esko Koskenvesa, Pauli Niemelä & Juhani Veikkola (toim.) Diakonian käsikirja. Helsinki: Kirjapaja. 59–68.
- Lehikoinen, Tarja 1997. Ex-käyttäjän ekspertiisi : Kokemuksellinen asiantuntijuus kristillisessä päihdetyössä. Jyväskylän yliopisto. Pro gradu- tutkielma. Viitattu 16.10.2015.
<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/12877/629.pdf?sequence=1>

- Linjakumpu, Aini 2015. Uskonnon varjot : Hengellinen väkivalta kristillisissä yhteisöissä. Tampere: Vastapaino.
- Lund, Pekka 2015. Usko ja riippuvuudet. Seminaari 8.5. Sininauhaliitto. Viitattu 3.3.2016. <http://www.kristillinenvertaistoiminta.fi/hengellisyys/usko-ja-mielenterveys-seminaarisarja/usko-ja-riippuvuudet/>
- Lund, Pekka; Hostikka, Henna; Hänninen, Katariina & Laapio, Marja-Liisa 2015. Aatteena auttaminen : Kristillisten päihdejärjestöjen eetos, kuntouttava ote ja ikääntyvät asiakkaat. Helsinki: Sininauhaliitto.
- Markkola, Pirkko 2005. Kristillissosiaalinen työ, kansalaisaktivismi ja naiset 1800-luvulla. Teoksessa Marianne Nylund & Anne Birgitta Yeung (toim.) Vapaaehtoistoiminta anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino. 39–54.
- Martinen, Seppo 2014. Vankilanjohtajien puheenvuorot : Ajatuksia ja havaintoja vankilaturvallisuudesta, virkavallasta ja arkipäivän oikeudenmukaisuudesta vankeinhoidossa 22 vankilanjohtajavuoden ajalta. Teoksessa Heikki Kokkonen (toim.) Virkavalta ja väkivalta : Vallan varjoja vankilassa. Tampere: Mediapinta. 51–57.
- Matilainen, Pekka 2014. Entisen vangin, alamaailman auttajan puheenvuoro. Teoksessa Heikki Kokkonen (toim.) Virkavalta ja väkivalta : Vallan käytön varjoja vankilassa. Tampere: Mediapinta. 180–188.
- Metsämuuronen, Jari 2008. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Helsinki: International Methelp Ky.
- Metteri, Anna & Haukka-Wacklin, Tuula 2007. Sosiaalinen tuki kuntoutuksen ytimessä. Teoksessa Vappu Karjalainen & Ilpo Vilkkumaa (toim.) Kuntoutus kanssamme : Ihmisen toimijuuden tukeminen. Helsinki: Stakes. 53–68.
- Moring, Juha; Martins, Anne; Partanen Airi; Bergman, Viveca; Nordling, Esa & Nevalainen, Veijo (toim.) 2011. Kansallinen mielenterveys- ja päihdesuunnitelma 2009–2015 : Toimeenpanosta käytäntöön 2010. Raportti 6/11. Helsinki: Terveysten- ja hyvinvoinninlaitos.
- Muuluvuori, Marja-Liisa; Blomster, Peter; Laurila, Tuomas; Lavikkala, Raino; Linderborg, Henrik & Tyni, Sasu 2016. Rikosseuraamuslaitoksen tilastoja 2015. Helsinki: Rikosseuraamuslaitos. Viitattu 23.7.2016. http://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-tilastollinenvuosikirja/tE4LLWEpz/RISE_vuosikirja_2015_WEB.pdf

- Möttönen, Sakari & Niemelä, Jorma 2005. Kunta ja kolmas sektori : Yhteistyön uudet muodot. Jyväskylä: Ps-kustannus.
- Mäkelä, Raimo 2007. Terve mieli : Terve usko. Kauniainen: Perussanoma Oy.
- Niemelä, Pauli 2002. Diakonia ja ihmiskäsitys. Teoksessa Riitta Helosvuori, Esko Koskenvesa, Pauli Niemelä & Juhani Veikkola (toim.) Diakonian käsikirja. Helsinki: Kirjapaja. 87–102.
- Nordling, Marja (toim.) 2011. Yhdessä olemme enemmän. Raportissa Juha Moring, Anne Martins, Airi Partanen, Viveca Bergman, Esa Nordling & Veijo Nevalainen (toim.) Kansallinen mielenterveys- ja päihdesuunnitelma 2009–2015 : Toimeenpanosta käytäntöön 2010. Raportti 6/11. Helsinki: Terveysten- ja hyvinvoinninlaitos, 61–63.
- Nousiainen, Tapio 2006. Yksi ainoa elämä. Hämeenlinna: Päivä
- Nuutinen, Teija 2014. Osallistavan sosiaaliturvan pilotointi ViaDia Pohjois-Savossa 17.12.2014. ViaDia Pohjois-Savo ry. Loppuraportti tekijän hallussa.
- Ojala, Markku 2010. Pahuuden psykologia. Teoksessa Mauri Männistö (toim.) Pahuuden ongelma. Helsinki: BTJ Finland Oy. 46–78.
- Onnismaa, Jussi 2007. Ohjaus- ja neuvontatyö : Aikaa, huomiota ja kunnioitusta. Helsinki: Gaudeamus.
- Pentikäinen, Mirja 2015. Päihdekuntoutusohjelma : Ohjaajan kirja 2015. Viitattu 12.10.2015. http://www.viadia.fi/wp-content/uploads/2014/06/paihdeohjelma_opas_2015.pdf
- Perustuslaki 1999. 11.6.1999/731. Finlex-Valtion säädöstietopankki. Ajantasainen lain-säädäntö. Viitattu 15.10.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=perustuslaki>.
- Petäjä, Merita & Koponen, Eeva 2002. Muutosprosessin ohjaaminen. Aikuiskouluttajan opas. Helsinki: Dialogia Oy
- Piri, Katariina 2008. Pimeydestä valoon : Hengellinen ja sosiaalinen todellisuus karismaattiskristillisessä kirjallisuudessa. Teoksessa Kimmo Ketola, Ilkka Pyy-siäinen & Tom Sjöblom (toim.) Uskonto ja ihmismieli : Johdatus kongnitiiviseen uskontotieteeseen. Helsinki: Gaudeamus. 283–301.
- Prison Fellowship International 2016 a. What we do : The problem. Viitattu 21.2.2016. <https://pfi.org/what-we-do/the-problem/>

- Prison Fellowship International 2016 b. Restoring Justice : Centre for Justice and Reconciliation : A program of prison fellowship international. Viitattu 28.8.2016. <https://pfi.org/how-we-make-a-difference/restoring-justice/>
- Puumala, Sami & Lusikka, Seppo 2012. Kirkon päihdestrategia ja päihdetyö. Teoksessa Inkinen Ari, Kokkonen Jarmo & Ruuska Virpi (toim.) Selvää synergiaa : Eettisesti kantavaa päihdekasvatusta. Humak Sarja C 33. Helsinki: Humak. 18–26.
- Puusa, Anu & Juuti, Pauli 2011. Menetelmäviidakon raivaajat : Perusteita laadullisen tutkimuslähestymistavan valintaan. Helsinki: JTO.
- Pöyhönen, Eveliina 2014. Teos-työryhmä : Sosiaalihuolto heikossa työmarkkina-
asemassa olevien henkilöiden tukena. Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 20.9.2015
http://verneri.net/yleis/sites/default/files/dokumentit/pdf/teos-tyoryhman_esitykset.pdf
- Raamattu. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1992 käyttöön ottama suomennos. Helsinki: Kirjapaja.
- Rawls, John 1988. Oikeudenmukaisuusteoria. Englanninkielinen alkuteos A Theory of Justice. Published and arrangement with Harward University Press. Helsinki: WSOY.
- Ruisniemi, Arja 2003. Sosiaalinen kuntoutus päihdetyössä kannattaa. Tiimi 2, 8–11.
- Saari, Juho 2015. Huono-osaiset : Elämän edellytykset yhteiskunnan pohjalla. Helsinki: Gaudeamus.
- Seitsonen, Hannele 2010. Pyhitetty pahuus : Uskonnon kosketuksia pahuuteen. Teoksessa Mauri Männistö (toim.) Pahuuden ongelma. Helsinki: BTJ Finland Oy. 109–128.
- Severin, Carl-Gustaf 2013. Rohkeasti täysin raitis. Alkuperäisteos It is wrong to be totally sober 2012. Finnish edition 2013 Kristillinen Kirja- ja Musiikkikustannus KKJMK Oy.
- Sininauhaliitto 2014. Kristillinen ihmiskäsitys : Toive : Toipumistyö ja vertaistoiminta. Viitattu 3.3.2016.
<http://www.kristillinenvertaistoiminta.fi/hengellisyys/kristillinen-ihmiskasitys/>

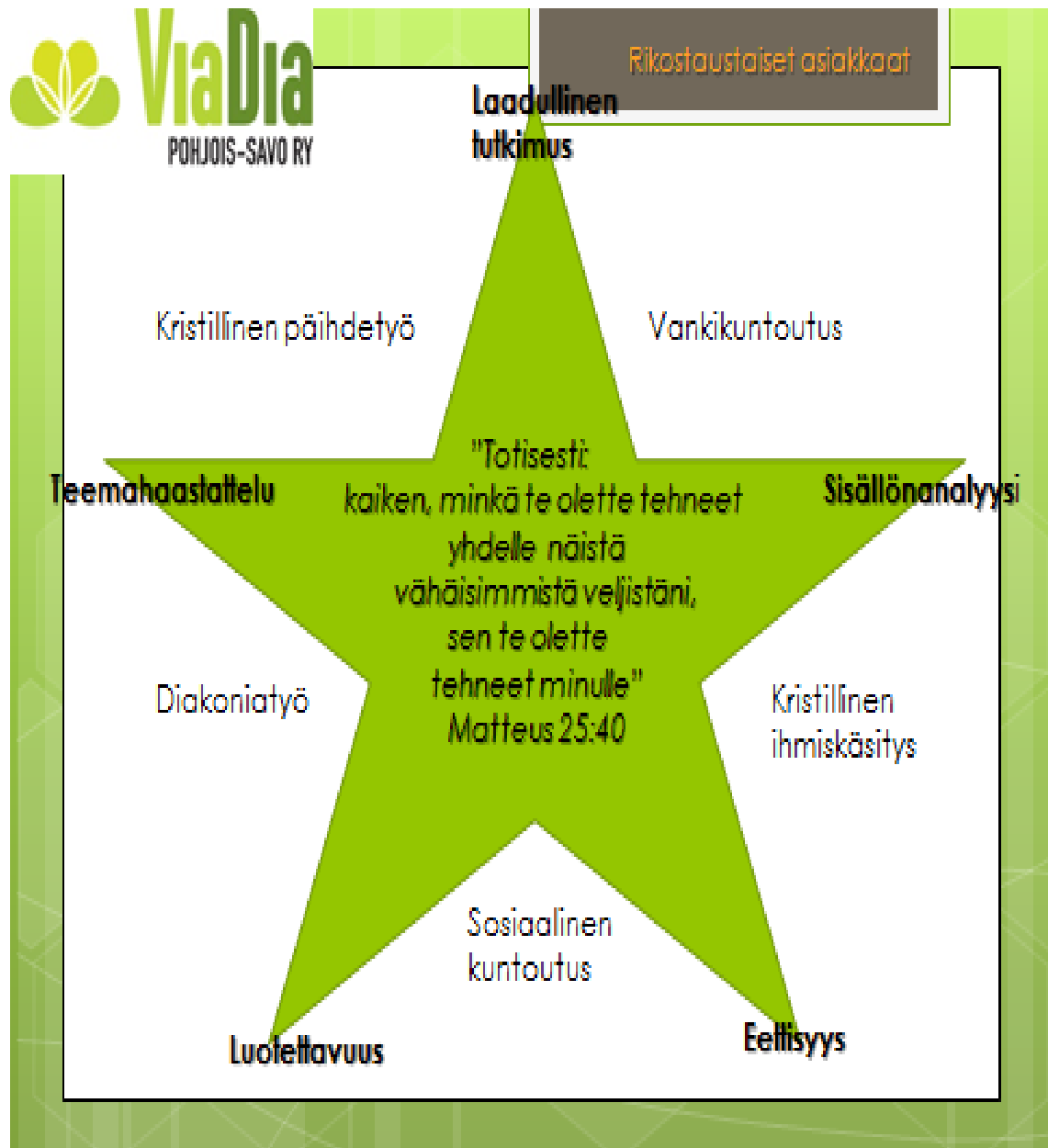
- Sosiaalihuollon kelpoisuuslaki 2005. 272/2005. Finlex-Valtion säädöstietopankki. Ajantasainen lain-säädäntö. Viitattu 6.8.2016.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2005/20050272>
- Sosiaalihuoltolaki 2014. 1301/2014. Finlex-Valtion säädöstietopankki. Ajantasainen lain-säädäntö. Viitattu 7.8.2016.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141301>
- Sosiaali- ja Terveysministeriö 2015. Osallistava sosiaaliturva. Työryhmän loppuraportti. Sosiaali- ja Terveysministeriön raportteja ja muistioita 2015:20. Viitattu 20.9.2015.
http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/125774/URN_ISBN_978-952-00-3581-5.pdf?sequence=1
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2012. Mielenterveys- ja päihdesuunnitelma : Ehdotukset mielenterveys- ja päihdetyön kehittämiseksi vuoteen 2015. Väliarviointi ja toteutumisen kannalta erityisesti tehostettavat toimet. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2012:24. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Sosiaali- ja terveysministeriö i.a. Sosiaalityö. Viitattu 6.8.2016. <http://stm.fi/sosiaalityo>
- Studything 2012. Maslowin tarvehierarkia. Viitattu 19.3.2016.
<https://studythings.wordpress.com/2012/09/13/maslowin-tarvehierarkia/>
- Suomen perustuslaki 1999. 11.6.1999/731. Finlex-Valtion säädöstietopankki. Ajantasainen lain-säädäntö. Viitattu 24.1.2016.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=suomen%20perustuslaki>
- Suomen Vapaakirkko i.a. Yleisesittely. Viitattu 3.3.2016. <http://www.svk.fi/?sid=67>
- Suomen virallinen tilasto 2015 a. Rikos- ja pakkokeinotilasto (verkkojulkaisu). 13/2015. Katsaus poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen tietoon tulleet rikollisuuteen. Helsinki: Tilastokeskus. Viitattu: 23.7.2016.
http://tilastokeskus.fi/til/rpk/2015/13/rpk_2015_13_2016-03-22_kat_001_fi.html.
- Suomen virallinen tilasto 2015 b. Päihdetilastollinen vuosikirja 2015. Alkoholi ja huumeet (verkkojulkaisu). Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 23.7.2016.
<http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/129655/P%C3%A4ihdetilastollinen%20vuosikirja%202015%20verkkoversio.pdf?sequence=3>.

- Suvila, Jari 2015. Työyhteisön henkeä ja sielua etsimässä. Teoksessa Marjaana Kanerva & Juha Tanska (toim.) Työ ja henki : Avaimia henkiseen ja hengelliseen työhyvinvointiin. Helsinki: Kirjapaja. 53–61.
- Talentia ry 2013. Arki, arvot, elämä, etiikka : Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet. 6.painos. Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry. Ammattieettinen lautakunta. Helsinki: Talentia.
- Tanska, Juha 2015. Hengellisyys esimiestyössä ja organisaatiossa. Teoksessa Marjaana Kanerva & Juha Tanska (toim.) Työ ja henki : Avaimia henkiseen ja hengelliseen työhyvinvointiin. Helsinki: Kirjapaja. 143–154.
- Taruvuori, Karoliina 2010. Arvoja ja elämänhallintaa vankilassa. Teoksessa Leena Kurki, Matleena Kurki-Suutarinen & Karoliina Taruvuori Muurien sisällä : sosiokulttuurinen innostaminen vankilassa. Tampere: University Press. 59–132.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Tammi.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012 –2014. Hyvä tieteellinen käytäntö. Viitattu 20.9.2015. <http://www.tenk.fi/fi/htk-ohje/hyva-tieteellinen-kaytanto>
- Tyni, Sasu 2015. Vankeinhoidon vaikuttavuus : Onko kuntoutukselle tilastollisia perusteita? Rikosseuraamuslaitoksen julkaisuja 1/2015. Itä-Suomen yliopisto. Joensuu. Akateeminen väitöskirja. Viitattu 12.10.2015. http://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-risenjulkaisusar-ja/11CTvAnMd/RISE_1_2015_Vankeinhoidon_vaikuttavuus_-_Onko_kuntoutukselle_tilastollisia_perusteita_Sasu_Tyni_vaitoskirja_net.pdf
- Uusitalo, Liisa 2008. Vankilassa tehtävä päihdehoitotyö. Teoksessa Marjaliisa Havio, Maria Inkinen & Airi Partanen (toim.) Päihdehoitotyö. Helsinki: Tammi. 225–232.
- Valkoniemi, Ismo 2007. Ammatillisuus kristillisessä päihdetyössä. Viitattu 23.6.2015. <http://documents.tips/documents/ammattillisuus-kristillisessae-paiehdetyoessae.html>
- Valkoniemi, Ismo 2006. Kristillinen päihdetyö : kristillisuus arjessa. Helsingin yliopisto, avoin yliopisto. Seminaariesitelmä. Viitattu 15.10.2015 www.ecredo.fi/kan/data/liitteet/seminaaritutkimus.doc

- Vankeuslaki 2005. 23.9.2005/767. Finlex-Valtion säädöstietopankki. Ajantasainen lain-säädäntö. Viitattu 15.10.2015.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2005/20050767?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=vankeuslaki>
- Vankilasielunhoidon neuvottelukunnan työryhmän raportti 2015. Uskonnonharjoittaminen vankiloissa : Selvitys uskonnonharjoittamiseen vankiloissa liittyvistä kysymyksistä. Työryhmän raportti 30.4.2016. Suomen ev.-lut. kirkon julkaisuja 28. Kirkko ja toiminta. Helsinki: Kirkkohallitus
- Veikkola, Juhani 2002. Diakonian perustehtävä, visiot ja tavoitteet. Teoksessa Riitta Helosvuori, Esko Koskenvesa, Pauli Niemelä & Juhani Veikkola (toim.) Diakonian käsikirja. Helsinki: Kirjapaja. 107–127.
- ViaDia Pohjois-Savo ry 2016 a. Työllistymispalvelut. Viitattu 28.8.2016.
<http://www.viadia.fi/pohjois-savo/tyollistymispalvelut/>
- ViaDia Pohjois-Savo ry 2016 b. Avaimet työelämään. Viitattu 28.8.2016.
<http://www.viadia.fi/pohjois-savo/avaimettyoelamaan/>
- ViaDia Pohjois-Savo ry 2016 c. Varikkohanke. Viitattu 28.8.2016.
<http://www.viadia.fi/pohjois-savo/varikkohanke/>
- ViaDia Pohjois-Savo ry 2016 d. Kriminaali- ja vankilatyö. Viitattu 28.8.2016.
<http://www.viadia.fi/pohjois-savo/kriminaali-ja-vankilatyo/>
- ViaDia ry 2016 a. Yleistä ViaDiasta. Viitattu 23.7.2016. <http://www.viadia.fi/yleista-viadiasta/>
- ViaDia ry 2016 b. Johtavat ajatukset. Viitattu 23.7.2016. <http://www.viadia.fi/viadiaryn-strategia-vuosiksi-2014-2016/>
- Vilkkumaa, Ilpo 2007. Kolme tapaa nähdä sosiaalinen kuntoutuksessa. Teoksessa Vappu Karjalainen & Ilpo Vilkkumaa (toim.) Kuntoutus kanssamme : Ihmisen toimijuuden tukeminen. Helsinki: Stakes. 27–38.
- Välimäki, Petri 2006. Lähellä ihmistä : Sielunhoidon opas. Helsinki: Uusi tie.
- Väyrynen, Sanna; Kostamo-Pääkkö, Kaisa & Ojaniemi, Pekka (toim.) 2015. Sosiaalityön yhteisöllisyyttä etsimässä. Tallinna: United Press Global.

LIITE 1

Opinnäytetyön keskeiset teemat

Rikostaustaisten asiakkaiden yksilöhaastattelujen kysymykset teemoittain

TAUSTAKYSYMYKSET

1. Taustatietoja

Ikä

Rangaistusmuoto

Koulutus: peruskoulu / lukio / ammatillinen koulutus / ammattikorkea / yliopisto /
ylempi amk

Asumismuoto: oma vuokrasuhde / tuettu asuminen / avovankila

Toiminnan muoto ViaDialla: Työkokeilu / kuntouttava työtoiminta / vapaaehtoinen

Tavoitteesi ViaDialla?

Kuinka tulit ViaDian toimintaan mukaan? Mistä kuulit ViaDian toiminnasta?

KUNTOUTUKSEEN LIITTYVÄT KYSYMYKSET

2. Millaisiin ViaDialla toimiviin ryhmiin olet osallistunut?

Millaista tukea ja apua olet saanut ryhmissä?

3. Kuvaile miten ViaDia tukee mielestäsi päihitteettömyyttä?

4. Kuvaile millainen ViaDia on yhteisönä? Koetko kuuluvasi yhteisöön?

5. Kuvaile millaista vertaistukea ViaDialla on mahdollisuus saada?

6. Mihin elämäsi asioihin olet saanut apua ViaDialta?

Kuinka työtoiminnallesi asetetut tavoitteet ovat toteutuneet mielestäsi?

7. Millaisena olet kokenut avunsaamisen ViaDialta? Mikä sinua on tukenut?

8. Olisitko mukana ViaDian toiminnassa ilman jaettavaa ruoka-apua?

9. Miten oma ohjaajasi on tukenut kuntoutumistasi?

HENGELLISYYTEEN LIITTYVÄT KYSYMYKSET

10. Olisitko mukana ViaDian toiminnassa ilman hengellisyiden mukanaoloa?

Perustele vastauksesi.

11. Miten hengellisyys mielestäsi näkyy ViaDian toiminnassa?

12. Kuvaile millaisena olet kokenut hengellisen toiminnan ViaDialla?

LIITE 2 2(2)

13. Mihin hengelliseen toimintaan osallistut itse ViaDialla?

14. Oletko tehnyt itse henkilökohtaisen uskonratkaisun?

Vaihtoehto 1

Jos olet, mikä mielestäsi on uskon merkitys elämässäsi?

Onko uskoon tulemisella vaikutusta sinun elämässäsi pääsemisessä eroon päihteistä ja rikollisesta elämästä? Kerro esimerkkejä.

Vaihtoehto 2

Jos et, kiinnostavatko sinua hengelliset asiat?

Onko mielestäsi uskoontulolla vaikutusta päihteistä ja rikollisuudesta eroon pääsemisessä? Tiedätkö esimerkkejä?

KEHITTÄMISIDEAT

15. Mitä kehitettävää hengellisessä toiminnassa mielestäsi olisi?

16. Mitä kehitettävää ViaDian toiminnassa mielestäsi olisi?

17. Mitä muuta haluat sanoa tai viestittää Viadialle?

LIITE 3

Kirjallinen lupa haastattelun hyödyntämisestä Opinnäytetyössä

Diakonia ammattikorkeakoulun opiskelijalla, Marjo Pönnillä, on oikeus tehdä haastattelun aineistosta opinnäytetyö ja julkaista työ. Haastattelun taltioitu aineisto ja muu kerätty materiaali tuhoaan opinnäytetyön valmistuttua. Valmiista opinnäytetyöstä ei voi tunnistaa haastateltua. Valmis opinnäytetyö julkaistaan Theseus-tietokannassa vuoden 2016 loppuun mennessä.

Opiskelija sitoutuu noudattamaan Tutkimuseettisen neuvottelukunnan laatimia tutkimuseettisiä ohjeita hyvän tieteellisen käytännön periaatteista, vaitiolovelvollisuuteen, käyttämään haastatellulta saamaansa aineistoa vain edellä mainittuun tarkoitukseen sekä olemaan luovuttamatta ja julkaisematta aineistosta yksilöityjä tai yksilöitävissä olevia tietoja. Tämä sitoumus on voimassa opinnäytetyön valmistuttuakin.

Olen saanut tarpeeksi tietoa opinnäytetyön tarkoituksesta ja siitä, miten haastattelua hyödynnetään opinnäytetyöhön. Olen tietoinen siitä, että osallistuminen on vapaaehtoista. Olen myös tietoinen siitä, että henkilöllisyyteni jää vain opiskelijan tietoon.

Annan luvan haastatteluun ja siitä saatavan tiedon hyödyntämiseen opinnäytetyössä.

Päiväys

____/____2015

Luvan antajan allekirjoitus ja nimenselvennys

Haastateltaville annettiin mahdollisuus viestittää haluamansa ViaDialle. Mies-viitteet on jätetty pois, jotta viestit säilyvät paremmin tunnistamattomina. Seuraavana koosteita kommentaiteista:

Että hyvin on toiminu että, paljonhan tuosta on ollu sillee jeesiä. Jeesiä ollu, että on voinu tehä tossa ja ollakkii. Ihan oorait, että kiva poppoo ollu

Nää projektit mitä on ollu ja missä saanu mukana olla ni niissä ollaan mukana. Ja eikä nii ku oo semmosia kilpailuasetelmia eikä mittää paineita ja, ei oo nii ku tarvii lähtee tyrkyttämään ja jos on jottai mahdollisuuksia nii, nii ku takasi tuonne kirpputorille. Sil-lon meillä oli niin rautanen porukka nii ku ei hengellisistä työnte-kijöistä tuolla, että nii ku tuntu, että ei, ei ei kannattas hajottaa sitä porukkaa...Mutta eihän sitä, saahan sitä haaveilla...

Ettei siinä, ei nää mahdollisuudet ei oo loppununna sen takia, että tai nii ku näitä oo tullu sen takia että minä tai oisin vaikka ku us-kossa...Mutta niitä vaan tulee...Tekkee mitä haluaa ja . Sitähän mä oon...pitkään lusina, ni kyllä mä nyt vähän oon miettinä, ett ku mä pääsen siviiliin niin kyllä mä tien mitä haluan...

Minä viestitän sinne että, että tuota että hyvä paikka tälle ja että, samalla lailla eteenpäin, että eihän siinä muuta.

On saatava tuota perusasiat ihmiselle kuntoon, katto pään päälle missä olla ja tuo päihdeettömyyssii. Se päihdeettömyys ja asunto ja ruokailu sillä ei ilman niitä. Se on aika hankala yhdistelmä on sit-ten, jos joku on vähänkin pielessä sitten, niin asunto, päihdeettö-myyski siinä on semmoset ja ruokailu perusasiat ja, pystyy myös kotona olla pyykinpesu- ja suihkumahdollisuus. Niin kyllä siinä läh-tökohat on. Siinä ihan jos joku on siinä rempallaan niin ei siinä oo kenenkään hyvä olla sitten.

Tämmösiä ajatuksia tuli mikä ainakin omalla kohalla totteutuu. Tie-tysti äkkiä ne saa pilattuakin jos tuonne lähtee päihdemaailmaan. Niin se on. Ei ja terveys, kenenkään terveys ei kestä vaikka ois rah-hoo kuinka paljon. Ei kyllä tuo onnellisuutta ainakaan tuo, eikä oo niin mukavaa miltä se näyttää ehkä ulkoisesti tuolla jos kattoo hep-puja ketkä humalassa vaikka on, ei se oo, kun aamu se tulloo siinä-kin hommassa. Joutuu niin ku alottammaa alusta että, se joutuu starttailemmaan siinä hommassa että, mitä ei tarvii normaalisti, ku herätään tuolla.

Eipä mulla mittää risuja oo, että kaikki on hvvää vaan ollu tähän asti mitä on ollu.

*Jatketaan samaan malliin.
Jatkakaa samaan malliin.*